ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ { Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ,
Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ,
Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κλ.

ΤΟΜΟΣ ΕΚΤΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1855 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1856.

ΚΥΡΙΑΛ

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1855. ΤΟΜΟΣ ΣΤ'. ΦΥΛΛ. 126.

ΙΣΠΑΝΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

ΕΠΙ ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΣΚΛΗΡΟΥ.

—o—

Κατὰ τὸ Γαλλικὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Δυμᾶ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. ΡΚΔ'.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

—o—

Μόλις παρῆλθον ὀκτὼ ἡμέραι ἀφ' ἧς ἐποχῆς συνέβησαν τὰ ἀνωτέρω, καί τις ἀγγελιαφόρος, ὅστις, ὡς ἐλέγετο, ἔφερε σπουδαιοτάτας εἰδήσεις, ἔκρουσε τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ Ἰωάννου Πασχάλη. Καὶ οὗτος μὲν ἦτο ἀπών· ἀλλ' ἡ Ἰωάννα δὲν ἐδίστασε νὰ ἀνοίξῃ. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὴ μὲν εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ μάθῃ τί τὸν ἔφερεν ἐκεῖ, οὗτος δὲ δὲν εἶχεν αἰτίαν νὰ τὸ κρύψῃ, ἡ Ἰωάννα ἐχάβε μετ' οὐ πολύ, ὅτι ὁ σύζυγός της ἐπροσκαλεῖτο εἰς τὸ Ἀλκαζὰρ τῆς Σιβυλλίας, κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως. Μόλις ἤκουσε τὴν εἴδησιν ταύτην, εἴδησιν ἥτις ἐπεκύρονε τὰς προφητείας της, καὶ ἡ ἀγαθὴ γυνὴ ἠσθάνθη μεγίστην ταραχὴν ἐπ' αὐτῆς, ὥστε ὁ ἄγνωστος ἠναγκάσθη νὰ τὴν καθησυχάσῃ, βεβαιώσας αὐτὴν ὅτι, κατὰ τὴν φωνὴν καὶ τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ δὸν Πέτρος ὅταν τῷ ἔδωκε τὴν διαταγὴν νὰ ἔλθῃ νὰ ζητήσῃ τὸν σύζυγόν της, ἐνόμιζεν ὅτι ἠδύνατο νὰ τὴν βεβαιώσῃ, ὅτι δὲν ἔτρεχεν οὗτος κανένα κίνδυνον. Καὶ ὅμως, ἡ Ἰωάννα ἦτο πάντοτε ἀνήσυχος ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Πασχάλης μὲ τὸν υἱόν του.

Ὁ χωρικὸς ἤκουσε τὴν καταπτοήσασαν τὴν γυναῖκά του εἴδησιν, μὲ τὴν συνήθη του ἀταραξίαν· ἤκουσεν ὅ,τι τῷ εἶπεν ὁ ἀγγελιαφόρος μὲ τὴν γαλήνην ἀνθρώπου μηδεμίαν ἔχοντος ἀφορμὴν νὰ μεμφθῇ ἑαυτόν, καὶ ἐπειδὴ τὸ δεῖπνον ἦτο ἕτοιμον, τὸν ἐπροσκάλεσε νὰ καθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν, ζητήσας μόνον καιρὸν νὰ δειπνήσῃ καὶ ν' ἀλλάξῃ.

Ὁ Πασχάλης ἔφαγε μὲ τὴν συνήθη του ὄρεξιν, ἀλλ' ἡ Ἰωάννα δὲν ἐδυνήθη νὰ φάγῃ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἐμμανουὴλ, καί τοι ὁμοιάζων καθ' ὅλα τὸν πατέρα του, δὲν κατώρθωσε νὰ κρύψῃ ἀνησυχίας τινάς.

Τελειώσαντος τοῦ δείπνου, ὁ Πασχάλης μετέβη εἰς τὸν θάλαμόν του καὶ μετὰ μικρὸν ἐπανῆλθε, φορῶν τὰ κομψότερά του ἐνδύματα, διὰ ν' ἀναχωρήσῃ.

Ἡ ὥρα ἐκείνη ὑπῆξε φοβερά· ἡ Ἰωάννα ἤρχισε νὰ ὀλοφύρεται, ἀνακράζουσα ὅτι ἤθελε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ὅτι σκοπὸν εἶχον νὰ τὸν θανατώσωσι, καὶ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ καλήκόν της ἦτο νὰ μὴ χωρισθῇ ἀπὸ αὐτόν. Τέλος πάντων μόλις μετὰ πολλὰς προσπαθείας ὁ Πασχάλης κατώρθωσε νὰ τὴν πείσῃ, ὅτι ζητοῦσα νὰ ἀναχωρήσῃ μετ' αὐτοῦ ἐζήτει πρᾶγμα ἀδύνατον. Τότε ἐξηπλώθη ἡ δυστυχὴς ἐπὶ τοῦ σκίμποδος, δάκνουσα τὰς χεῖράς της καὶ ἐκβάλλουσα τρομερὰς φωνάς. Ὁ Πασχάλης γνωρίζων ὅτι ὁ παροξυσμὸς οὗτος ἦτο τὸ τέλος τῆς κρίσεως, ἐστράφη πρὸς τὸν Ἐμμανουὴλ, ὅστις ἦτο γονυκλινής, καὶ τῷ ἐσύστησε νὰ διατηρῇ τρία τινά, ὅ,τι καὶ ἂν ποτε τῷ συμβῇ· νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ ποτὲ τὴν μητέρα του· ἑπομένως τὸν παρακαλῶ ὅ,τι ἐπεθύμει, καὶ παραδοὺς αὐτῷ τὴν Ἰωάννων ἐξῆλθε ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀγγελιαφόρου.

Λύσ ἵπποι τοὺς ἐπερίμενον· καὶ εἰς μὲν τὸν ἕνα ἀνέβη ὁ ἀγγελιαφόρος, εἰς δὲ τὸν ἄλλον ὁ Πασχάλης· καὶ ἐπειδὴ ἀμφότεροι ἦσαν ἐξαίρετοι Ἀνδαλουσιοι ἵπποι, ἐντὸς δύω ὡρῶν ἔφθασαν εἰς Σιβύλλιαν.

Ἀξιωματικός τις ἐπερίμενεν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως· ὁ ἀγγελιαφόρος παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν Πασχάλην, καὶ ἀμφότεροι ἀνεχώρησαν εἰς Ἀλκαζάρ. Ναὶ μὲν ὁ ὀρεινὸς ἠσθάνετό τινα ἀνησυχίαν εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας του βλέπων τὴν μυστηριώδη περιπλοκὴν τῆς ὑποθέσεως· ἀλλὰ στηριζόμενος εἰς τὴν πεποίθησίν του, ὅτι δὲν ἔπραξε κακὸν, διετήρησε τὸ σύνηθες εἰς αὐτὸν σοβαρὸν καὶ γαλήνιον ἦθος. Ὁ ἀξιωματικὸς τὸν εἰσήγαγεν εἰς μεγαλοπρεπὲς δωμάτιον, χωρὶς νὰ τῷ εἴπῃ οὔτε λέξιν, τὸν προσεκάλεσε νὰ περιμείνῃ ἐκεῖ καὶ ἀπεσύρθη μόνος. Πολὺ δὲν παρῆλθε, καὶ μυστική τις θύρα ἠνοίχθη, εἰς ἣν εἶδεν ὁ Πασχάλης ἕνα τῶν δύω νέων τοὺς ὁποίους εἶχε ξενίσει πρὸ ἀπὸ ἡμερῶν, τὸν ξανθόκομον.

— Ἰωάννη Πασχάλη, τὸ εἶπεν οὗτος μὲ σοβαρὸν ἀλλὰ ἥπιον τρόπον, ἐνθυμεῖσαι ὅτι, ὅταν σὲ ἀπεχαιρέτισα, σὲ ὑπεσχέθην ὅτι γρήγορα θέλομεν πάλιν ἑνωθῆ.

— Τὸ ἐνθυμοῦμαι, ἀπήντησεν ὁ Πασχάλης.

— Ἐνθυμεῖσαι ὡσαύτως τὴν συνομιλίαν τὴν ὁποίαν ἐκάμαμεν ἐν ᾧ ἐδειπνοῦμεν, καὶ πῶς μὲ εἶπες τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐνεργεῖται εἰς τὴν Σιβύλλιαν ἡ δικαιοσύνη;

— Τὸ ἐνθυμοῦμαι, μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης Πασχάλης.

— Καὶ ἐνθυμεῖσαι προσέτι τί εἶπες περὶ τῆς ἐξορίας τῆς Λευκῆς, περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Σαϊντ-Ἰάγου, καὶ περὶ τῆς δυνάμεως τῆς Μαρίας Παδίλλας;

— Τίποτε ἐξ ὅσων εἶπα, αὐθέντα μου, δὲν ἐλησμόνησα.

— Τίποτε. . . Ἔστω λοιπόν! ὁ βασιλεὺς ἐπλησιάσθη τὴν συνομιλίαν μας.

— Λυποῦμαι, αὐθέντα.

— Λυπεῖσαι; καὶ διὰ τί νὰ λυπῆσαι;

— Διότι, ἐνῷ ἐξηκολούθουν μέχρι τῆς σήμερον νὰ φιλοξενῶ τοὺς ὁδοιπόρους, θὰ ἀναγκασθῶ νὰ μὴν ὁμιλῶ τοῦ λοιποῦ μὲ εἰλικρίνειαν, ἀφοῦ αὐτοὶ τοὺς ὁποίους φιλοξενῶ ἀνταμείβουν τὴν ἐμπιστοσύνην μου διὰ τῆς προδοσίας.

— Ἔχεις δίκαιον, Πασχάλη, ἔχεις δίκαιον, ἀπήντησεν ὁ ἄγνωστος, καὶ ἄτιμον θὰ ἦτον τοῦτο ἂν τὰ πράγματα εἶχον ὅπως νομίζεις.

— Ἂν συνέβη ἄλλως, κύριε, περιμένω νὰ μὲ λύσετε τὸ αἴνιγμα αὐτό.

— Ἡ λύσις εἶναι εὔκολος· ὁ εἷς ἐκ τῶν ξένων τοὺς ὁποίους ὑπεδέχθης εἰς τὴν οἰκίαν σου ἦτον ὁ ἴδιος δὸν Πέτρος.

— Ἂν ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο ἦτον ὁ δὸν Πέτρος, εἶπεν ὁ Πασχάλης κάνψας τὸ γόνυ, τότε, Μεγαλειότατε, ὁ εἷς αὐτὸς ἦταν ἡ Μεγαλειότης σας.

— Πόθεν τὸ γνωρίζεις;

— Εἰς τὸν θάλαμον ὅπου ἐκοιμήθητε ὑπῆρχε μία μόνον κλίνη· ἕκαστος λοιπὸν ἐσυμπέραινεν, ἢ ὅτι οἱ δύο ξένοι θὰ κοιμηθοῦν μαζὶ, ἢ ὅτι θὰ πλαγιάσῃ εἰς τὴν κλίνην ὁ γεροντότερος. Ὅταν ἐγὼ ἐμβῆκα εἰς τὸν θάλαμον, ὁ μὲν νεώτερος ἦτο πλαγιασμένος, ὁ δὲ γεροντότερος ἐκοιμᾶτο ἐπάνω εἰς θρανίον· ἔκτοτε λοιπὸν δὲν μὲ ἔμεινεν ἀμφιβολία ὅτι εἶσθε μέγας τις ἄρχων, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐπίστευσα ὅτι εἶσθε ὁ ἴδιος βασιλεύς.

— Καλὰ, εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος, καλὰ, εἶναι καλὸς παρατηρητής. Ἐλοιπόν! ἀφοῦ ἔμαθες, ὅτι εἶμαι ὁ βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας, ὁ δὸν Πέτρος ὁ Σκληρὸς, ὡς τὸν ὀνομάζουν, δὲν φοβεῖσαι ὅτι εὑρίσκεσαι ἐνώπιόν μου;

— Νὰ φοβηθῶ; καὶ διὰ τί νὰ φοβηθῶ, Μεγαλειότατε; δὲν φοβοῦμαι τίποτε εἰς τὸν κόσμον, ἐκτὸς νὰ ὀφείλω τὸν Θεόν, ἢ νὰ προδώσω τὸν βασιλέα μου, μὴ λέγων τὴν ἀλήθειαν.

— Ἐπιμένεις λοιπὸν εἰς ὅ,τι εἶπες προχθές;

— Ἐπιμένω, Μεγαλειότατε.

— Γνωρίζεις ἐντοσούτῳ εἰς τί ἐκτίθεσαι, ἂν ὅ,τι λέγουν περὶ ἐμοῦ εἶναι ψεῦδος;

— Γνωρίζω.

— Καὶ φρονεῖς πάντοτε ὅτι ἂν εἶναι ἀδύνατον νὰ προλάβῃ τις ἓν κακούργημα, εἶναι δυνατὸν ὅμως πάντοτε νὰ τὸ τιμωρήσῃ;

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε, εἶμαι πεπεισμένος περὶ τούτου.

— Ἀφοῦ δὲ δὲν ἐπιτυγχάνεται τὸ τοιοῦτον, εἰς τί ἀποδίδεις τὴν αἰτίαν;

— Εἰς τὴν διαφθορὰν τῶν ἀρχόντων.

— Μὰ τὸν ἅγιον Ἰάγον! εἶπεν ὁ βασιλεὺς, εἶσαι ἀπτόητος μεταρρυθμιστὴς, καὶ ὑποθέτω ὅτι τὰ πράγματα θὰ ἦσαν διαφορετικὰ, ἂν παραδείγματος χάριν ἦσο πρῶτος βοηθὸς τοῦ εἰσαγγελέως.

— Ἂν καὶ τοῦτο τὸ ὁποῖον λέγετε, Μεγαλειότατε, εἶναι ἀστειότης, δὲν διστάζω νὰ σᾶς ἐπιβεβαιώσω ὅτι πιστεύω καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον.

— Καὶ θὰ ἐξεπλήρονες τὰ χρέη σου μὲ ἄκαμπτον αὐστηρότητα!

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε.

— Καὶ ἂν ἀκόμη ἐκινδύνευες νὰ κάμῃς ἐχθροὺς μερικοὺς ἐκ τῶν μεγάλων;

— Ἀφοῦ δὲν ἔχω ἀνάγκην τῆς φιλίας των, τί ἔχω νὰ φοβηθῶ ἀπὸ τὸ μῖσός των;

— Ὥστε καὶ διὰ τὸν βασιλέα αὐτὸν ἂν ἐπρόκειτο, δὲν θὰ ἐδειλίας νὰ κάμῃς κατ' οἶκον ἔρευναν;

— Πρῶτον εἶναι ὁ Θεὸς, εἶπεν ὁ Πασχάλης, μετὰ τὸν Θεὸν ὁ νόμος, καὶ μετὰ τὸν νόμον ὁ βασιλεύς.

— Ἀρκεῖ, ἀπεκρίθη ὁ δὸν Πέτρος. Καὶ καλέσας ὑπηρέτην τινὰ δι' ἀργυρᾶς σύριγγος,

— φέρε τοὺς *Βαντικάτρους*, εἶπε.

Καὶ εὐθὺς ἠνοίχθησαν αἱ θύραι καὶ ἄνθρωποί τινες, *Βαντικάτροι* ὀνομαζόμενοι εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἰσοδυναμοῦντες πρὸς τοὺς καλουμένους δημαρχικοὺς παρέδρους (alderman) εἰς Ἀγγλίαν, ἐφάνησαν φέροντες τὴν στολὴν τῆς ὑπηρεσίας των.

— Κύριοι, τοῖς εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος, πολλάκις ὁ πρῶτος βοηθὸς τοῦ Εἰσαγγελέως δὸν Τελεσφόρος παρέδη τὸ καθῆκόν του, χάριν ἐνόχου ἐπιειικείας. Ὁ δὸν Τελεσφόρος δὲν εἶναι πλέον πρῶτος βοηθὸς τοῦ Εἰσαγγελέως. Ἰδοὺ ὁ διάδοχός του.

Εἶπε, καὶ ἐδακτυλοδείκτησε πρὸς τὸν Ἰωάννην Πασχάλην.

— Τί λέγετε; ἀνέκραξεν οὗτος.

— Λέγω ὅτι ἀπὸ τὴν ὥραν ταύτην, Ἰωάννη Πασχάλη, εἶσαι πρῶτος βοηθὸς τοῦ Εἰσαγγελίως τῆς Σιβυλλίας, καὶ ὅτι ἕκαστος ὀφείλει νὰ σὲ σέβεται καὶ νὰ σὲ ὑπακούῃ.

— Ἀλλὰ, ἀνέκραξεν ὁ ὀρεινὸς ἔκπληκτος, δὲν συλλογίζεται ἡ Μεγαλειότης σας, ὅτι δὲν ἔχω τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα.

— Ἔχεις πλειότερόν τι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην ἡ ὁποία ἀποκτᾶται, διέκοψεν εἰπὼν ὁ βασιλεὺς, ἔχεις προτερήματα, τὰ ὁποῖα σ' ἔδωκεν ὁ Θεός.

— Ἀλλὰ θὰ θελήσουν οἱ μεγάλοι νὰ μὲ ὑπακούουν, νὰ ὑπακούουν ἐμὲ ὅστις εἶμαι μηδέν;

— Θὰ σὲ ὑπακούουν, μὰ τὴν ψυχήν μου· διότι θὰ τοὺς δώσω ἐγὼ τὸ παράδειγμα, ἐγὼ ὅστις εἶμαι ὁ μεγαλήτερος μεταξὺ τῶν μεγάλων. Ἀκούσατε λοιπὸν τί εἶπα, κύριοι· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς περιεβλήθη ὑπ' ἐμοῦ τὸ ὑπέρτατον ἀξίωμα· ἕκαστος ἂς κύψῃ τὴν κεφαλήν του, ἂν θέλῃ νὰ μὴν τὴν ῥίψω χαμαί· αὕτη εἶναι ἡ εὐχαρίστησις καὶ θέλησις μου.

Βαθεῖα σιωπὴ διεδέχθη τοὺς λόγους τούτους, διότι οὐδεὶς ἠγνόει ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ βασιλεὺς δὸν Πέτρος ἤθελε νὰ ὑποκούεται. Κλητήρ τις παρέδωκεν εἰς τὸν Ἰωάννην Πασχάλην τὴν *βάβραν* ἢ δικαστικὴν ῥάβδον, ἐνῷ εἷς ἄλλος τῷ περιέβαλε τὸν μὲ δέρμα λευκοΐκτίδος ὡραϊσμένον ἐρυθρὸν μανδύαν, σύμβολον τῆς νέας του θέσεως.

— Τώρα, κύριοι, εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος, μεταβῆτε εἰς τὸν πλησίον θάλαμον· μετ' ὀλίγον ἔρχεται καὶ ὁ δὸν Πασχάλης καὶ σᾶς ἐνταμόνει· ὁδηγήσατέ τον εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Κυβερνήσεως, ὅπου ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης θ' ἀρχίσῃ τὰς συνεδριάσεις του, τὰς ὁποίας κανεὶς, ἀκούσετε, κανεὶς, οὔτε ἐγὼ αὐτὸς δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφύγωμεν, ἂν ζητηθῶμεν. Τώρα ὑπάγετε.

Ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι ἐξῆλθον κύψαντες εἰς σημεῖον ὑποταγῆς τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔμεινε μόνος μετὰ τοῦ Ἰωάννου Πασχάλη.

— Τώρα, εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος πλησιάσας τὸν ὀρεινὸν, μᾶς μένει νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὰς κατηγορίας τὰς ὁποίας εἶπες κατὰ τοῦ βασιλέως.

— Ἡ Μεγαλειότης σας ἐνθυμεῖται; ἀπήντησεν ὁ Πασχάλης, ὅτι ἐπρόσθεσα ὅτι αἱ κατηγορίαι αὗται δὲν ἦσαν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πρώτου βοηθοῦ τοῦ Εἰσαγγελέως.

— Δὲν πρόκειται νὰ ὁμιλήσω μὲ δικαστικὸν ὑπηρέτην, ἀλλὰ μὲ τίμιον ἄνθρωπον.

— Ὁμιλήσατε, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ Πασχάλης.

— Μὲ κατηγόρησες, ὅτι ἐξώρισα τὴν Λευκὴν τῆς Καστιλλίας, μὲ κατηγόρησες ὅτι ἔβαλα καὶ ἐφόνευσαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Σαϊντ-Ἰάγου, μὲ κατηγόρησες, ὅτι ζῶ δημοσίως μὲ ἑταίραν.

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε.

— Ἐν πρώτοις, καὶ σὺ καὶ ὅλον τὸ βασίλειόν μου γνωρίζει, Πασχάλη, ὅτι ἡ Μαρία Παδίλλα δὲν εἶναι ἑταίρα, εἶναι νέα, τὴν ὁποίαν ἀπήντησα πολὺ πρὶν νυμφευθῶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ διδασκάλου μου Ἀλβουκέρκη. Ἤμεθα τότε νέοι ἀμφότεροι· ἦτον ὡραία, τὴν ἠγάπησα καὶ αὐτὴ μὲ ἠγάπησεν ἐπίσης· ἦτον ἐλευθέρα, ἡ τιμή της ἀνῆκεν εἰς αὐτὴν, τὴν ὁποίαν καὶ μοὶ ἐθυσίασεν· ἤμην ὁ πρῶτός της ἐραστὴς, ἔγινα κατόπιν ὁ μόνος της. Αἱ ἡμέραι τὰς ὁποίας διῆλθον πλησίον της τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὑπῆρξαν αἱ εὐτυχέστεραι τῆς ζωῆς μου· δυστυχῶς ὀλίγον διήρκεσαν· ἡ μήτηρ μου καὶ ὁ διοικητής μου μὲ εἶπαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ νυμφευθῶ τὴν Λευκὴν Βουρβόνην. Πολὺν καιρὸν ἀντέστην εἰς τοῦτο, διότι ἠγάπων τὴν Μαρίαν περισσότερον ἀπὸ τὸ βασίλειόν μου, περισσότερον ἀπὸ τὴν ζωήν μου, περισσότερον ἀπὸ πᾶν γήϊνον ἀγαθόν. Μίαν πρωΐαν ὅμως, ὁπότε μετέβαινα κατὰ τὴν συνήθειάν μου εἰς τὴν οἰκίαν της, δὲν τὴν εὗρον ἐκεῖ· εὗρον μόνον μίαν ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας μὲ ἔλεγεν, ὅτι μαθοῦσα ὅτι ἦτον ἐμπόδιον εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Καστιλλίας καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν κατοίκων, ἀνεχώρει ἀπὸ τὴν Σιβυλλίαν μὲ σκοπὸν νὰ μὴν ἐπανέλθῃ πλέον. Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή της, ἀνάγνωσέ την καὶ εἰπέ με τί φρονεῖς περὶ αὐτῆς.

Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔδωκεν εἰς τὸν Πασχάλην τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἐπερίμενε σιωπὴν νὰ τελειώσῃ τὴν ἀνάγνωσίν της. Ὁ Πασχάλης τὴν ἀνέγνωσε μέχρι τοῦ τελευταίου στοιχείου, καὶ ἐπιστρέψας αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα,

— Εἶναι, Μεγαλειότατε, εἶπεν, ἐπιστολὴ πιστῆς ὑπηκόου τῆς Μεγαλειότητός σας, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀρνηθῶ ὅτι ὑπηγορεύθη ἀπὸ εὐγενῆ καρδίαν.

— Τὸ νὰ σὲ διηγηθῶ τί ὑπέφερα εἶναι ὑπεράνω

τῶν δυνάμεών μου, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ δὸν Πέτρος· ἐφοβήθην μήπως τρελλαθῶ. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχα τὴν καρδίαν νέαν καὶ πλήρη ἀπὸ ἀπατηλὰ ὄνειρα· εἶπα καθ' ἑαυτόν ὅτι ἡ κοινὴ εὐτυχία θέλει ἀντικαταστήσει παρ' ἐμοὶ τὴν ἰδιαιτέραν εὐτυχίαν· δὲν ἐζήτησα λοιπὸν τὴν Μαρίαν. Ἔδωκα τὸν λόγον μου εἰς τὸ προτεθειασθὲν συνοικέσιον, καὶ διὰ νὰ κάμω τὸν δὸν Φαδρίγον νὰ λησμονήσῃ τὸν θάνατον τῆς Ἐλεονώρας Γοῦσμαν, τῆς μητρός του, τὸν ἐπερόρτισα νὰ προϋπαντήσῃ ἐξ ὀνόματός μου τὴν νεαρὰν νέαν μου σύζυγον. Καὶ ὑπήκουσε μὲν, ἀλλ' ὑπήκουσε διὰ τὴν δυστυχίαν καὶ τῶν τριῶν μας, διότι ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Σιδυλλίαν μὲ τὴν βασίλισσαν ἡ βασίλισσα ἠγάπα αὐτόν.

Παρῆλθε πολὺς καιρὸς χωρὶς νὰ παρατηρήσω τὸ πάθος τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὅσῳ ἀθῶον καὶ ἂν ἦτο, δὲν ἦτον ὀλιγώτερον ἐνοχον ὅταν τὸ ἐσυλλογίζετό τις. Ἀπέδωκα τὴν ψυχρότητα τῆς νέας βασιλίσσης εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ ἀδιαφορίαν της. Μετ' ὀλίγον ὅμως εἶδον ὅτι ἠπατώμην καὶ ὅτι ὤφειλον νὰ λάβω τὰ μέτρα μου. Ἡ βασίλισσα ὡμίλησεν ἐνῷ ἐκοιμᾶτο καὶ ἔμαθα τὰ πάντα. Τὴν ἐπαύριον τῆς ὀλεθρίας ταύτης ὁμολογίας ἀνεχώρησε διὰ τὸν Πύργον τῆς Τολέδης, ὅπου σὲ τὸ ὑψηλόν, Πασχάλη, ἔλαβεν ὅλας τὰς δυνατὰς περιποιήσεις ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Χινεστρόσα, ἑνὸς τῶν πιστοτέρων μου θεραπόντων, ὡς βασίλισσα. Μὴν δὲν παρῆλθε καὶ ἔλαβα μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Χινεστρόσα, διὰ τῆς ὁποίας μὲ ἔλεγεν ὅτι ὁ δὸν Φαδρίγος ἐζήτησε νὰ τὸν διαφθείρῃ διὰ χρημάτων· ἀπήντησα εἰς αὐτὸν νὰ ἐνδώσῃ κατ' ἐπιφάνειαν μόνον εἰς τὰς μηχανορραφίας τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ νὰ μὲ στείλῃ ἀντίγραφα τῶν πρὸς τὴν Λευκὴν ἐπιστολῶν του ἐωσοῦ εὕρῃ καιρὸν μεγάλης σπουδαιότητος, ὅτε νὰ μὲ πέμψῃ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ πύργος τῆς Τολέδης ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ εἰς φυλακὴν διὰ τὴν Λευκήν. Μετὰ δύο λοιπὸν μῆνας, λαμβάνω ταύτην τὴν ἐπιστολήν.

Καὶ ὁ δὸν Πέτρος παρουσίασε καὶ δευτέραν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Πασχάλην.

Ὁ πρῶτος βοηθὸς τοῦ Εἰσαγγελέως τὴν ἔλαβε καὶ τὴν ἀνέγνωσεν· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἦτον ὁλόκληρος γεγραμμένη διὰ χειρὸς τοῦ δὸν Φαδρίγου, καὶ περιεῖχε τὴν ὕπαρξιν συνωμοσίας κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ δὸν Φαδρίγος εἶχε συνδεθῇ μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐρρίκου Τρανσταμάρου διευθυνομένην συμμαχίαν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἔγραφεν εἰς τὴν Λευκὴν νὰ ἡσυχάσῃ, ὑποσχόμενος εἰς αὐτὴν ὅτι δὲν θέλει μείνει πολὺν καιρὸν ἔτι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἀπεστρέφετο. Ὁ Πασχάλης ἐπέστρεψε τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν βασιλέα ἀναστενάξας.

— Ὁποίας ποινὰς ἄξιος ἦτον ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν; ἠρώτησεν ὁ δὸν Πέτρος.

— Θανάτου, ἀπεκρίθη ὁ δικαστικὸς ὑπηρέτης

— Θανάτου! καὶ ὅμως ἐγὼ περιωρίσθην μόνον εἰς τὸ νὰ ἀφαιρέσω τὴν πολιτικήν του ἰσχύν· ἀλλ' αὐτός, ἀγνοῶν ὅτι ἐγνώριζα ὅλα, ἠρώτησε τί ἔκαμε τοῦτο; Ἀνέβη εἰς ἕνα ἵππον, καὶ ἀντὶ νὰ φύγῃ πέρραν τῶν ὁρίων τοῦ βασιλείου μου, ἦλθε κατ' εὐθεῖαν εἰς Σιδυλλίαν, ὁ ἀναίσθητος! Δὲν ἤθελα νὰ τὸν ἴδω. Ἐβίασε τὸν σκοπὸν εἰπὼν εἰς αὐτὸν ὅτι ἦτον ἀδελφός μου, καὶ ὅτι τὸ παλάτιον τοῦτο ἀνῆκε καὶ εἰς αὐτὸν ἐπίσης ὅπως καὶ εἰς ἐμέ. Τὸν ἄφησε τότε καὶ εἰσῆλθε. Ἠξεύρεις τί ἤρχετο νὰ κάμῃ, Πασχάλη; Ἤρχετο, μὲ εἶπε, νὰ μὲ ζητήσῃ λόγον διὰ τὴν περιφρόνησιν τὴν ὁποίαν τὸν ἔκαμα. Ἐφύλαττα τὰ ἀντίγραφα ὅλων τῶν ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας εἶχε γράψει εἰς τὴν βασίλισσαν, καὶ τοῦ τὰ ἔδειξα. Εἶχα αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἀνέγνωσες, τῷ ἔδειξα καὶ αὐτήν, καὶ ἠξεύρεις, Πασχάλη, τί συνέβη τότε μεταξύ μας; Ἀντὶ νὰ γονυπετήσῃ, ἀντὶ νὰ φιλήσῃ τὴν κόνιν τῶν ποδῶν μου, καθὼ προδότης, ἔσυρε τὸ ξίφος του.

— Μέγιστε Θεέ! ἀνέκραξεν ὁ Πασχάλης.

— Ὤ! κατ' εὐτυχίαν ἐγνώριζα τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ ἤμην πάντοτε προφυλαγμένος, ἀπεκρίθη γελῶν ὁ δὸν Πέτρος. Ὤ! Νὰ ἤξευρες ὁποία ἀγία ἡδονὴ ἐπεριχύθη εἰς τὴν καρδίαν μου τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἠσθάνθην τὸν σίδηρόν του θίξαντα τὸν ἰδικόν μου! Ἐννοεῖς βέβαια ὅτι ἐπρόσεξα πολὺ μὴ φωνάξω, ἤθελα νὰ τὸν φονεύσω ἐγὼ ὁ ἴδιος. Ἀλλ' ἀκούσαντες τὴν πάλην μας οἱ *Βαλιαστέροι* τῆς *Μάλας* ἔτρεξαν, καὶ πρὶν λάβω καιρὸν νὰ εἰπῶ λέξιν, εἰς ἐξ αὐτῶν τοῦ ἔσπασε τὴν κεφαλὴν μὲ σιδηροῦν τι ῥόπαλον. Αὐτὸ δὲν τὸ ἤθελα, σὲ τὸ εἶπα· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν, ἦτο νὰ τὸν φονεύσω ἰδίαις χερσί.

— Ἤξιζε τοιαύτην τύχην, εἶπεν ὁ Πασχάλης. Ὁ Θεὸς νὰ συγχωρήσῃ τὴν προδοσίαν του.

— Ναί· ἀλλ' ὅταν ἀπέθανεν ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἠγάπων ὡς ἀδελφὸν καὶ ὁ ὁποῖος μὲ ἐπρόδωκεν ὅταν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ ἐμὲ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἠθέλησα νὰ ἀγαπήσω ὡς σύζυγον, καὶ ἡ ὁποία ἐπίσης μὲ ἐπρόδωκεν, εὑρέθην μόνος καὶ ἔρημος εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὁ νοῦς μου ἀφιερώθη εἰς τὴν Μαρίαν Παδίλλαν, μὲ τὴν ὁποίαν διῆλθον ἡμέρας τόσον εὐτυχεῖς. Τὴν ἐζήτησα καθ' ὅλον τὸ βασίλειον, καὶ ὅταν ἔμαθα ποῦ ἦτον, ἔτρεξα ὁ ἴδιος χωρὶς νὰ ἐπιτρέψω νὰ τὴν εἰδοποιήσουν, καὶ ἐνῷ οἱ ἄλλοι συνώμνυον κατὰ τῆς ζωῆς μου, τὴν εὗρον ἐγὼ εἰς τὸ εἰκονοστάσιόν της δεομένην ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἰδοὺ γνωρίζεις ὅ,τι εἶχα νὰ σὲ εἰπῶ. Ἰδοὺ ὁ δὸν Φαδρίγος, ἰδοὺ καὶ ὁ δὸν Πέτρος, κρίνε ἀμφοτέρους. Ἰδοὺ ἡ σύζυγος, ἰδοὺ καὶ ἡ ἑταίρα, κρίνε καὶ αὐτὰς ἀμφοτέρας.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Πασχάλης, σήμερον εἶδε μόνον Πέτρος ὁ δικαιοδότης, προσπαθήσατε νὰ μὴ γίνετε Πέτρος ὁ σκληρός.

Εἶπε καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ὑπῆγε νὰ εὕρῃ τοὺς *Βαστικάτρους*, οἵτινες, ὡς εἴπομεν, τὸν ἐπερίμενον εἰς τὸν πλησίον θάλαμον.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

—o—

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδιον ΡΚΔ'.)

Β'.

Ἡ δὲ μέση ἐκπαίδευσις δὲν ἀφορᾷ, ὡς ἡ δημοτική, ἅπαν τὸ ἔθνος ἀμέσως, ἀλλὰ τινὰς μόνον τάξεις αὐτοῦ, τὰς ἐπιθυμούσας νὰ ὑψωθῶσιν εἰς ἀνώτερον κοινωνικὸν βαθμόν. Καὶ εἶναι μὲν καὶ αὐτῆς ἡ πρόοδος καὶ εὐόδωσις ἓν τῶν δημοσίων συμφερόντων ἀναμφιβόλως, ὡς συμφέρει τῷ δένδρῳ οὐ μόνον ἡ ῥίζα αὐτοῦ ἐξ ὑγιοῦς ἐδάφους νὰ τρέφηται, ἀλλὰ καὶ ἡ κορυφὴ αὐτοῦ νὰ περιπέηται ὑπὸ καθαρᾶς ἀτμοσφαίρας· ἡ ἀνάγκη ὅμως αὐτῆς δὲν εἶναι τοσοῦτον γενικὴ ὅσον ἡ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, διότι αὕτη δὲν περιέχει τὰ ἀναπόφευκτα στοιχεῖα ἀνθρωπισμοῦ, ὧν ἄνευ οὐδεὶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἁπλῶς ὡς μέλος ἔθνους ἐξηυγενισμένου. Ἔπειτα δὲ πάντες σχεδὸν οἱ μεταλαμβάνοντες τῆς ἀνωτέρας ταύτης παιδείας εἰσὶν ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἠξεύρουσι νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ἀξίαν αὐτῆς, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς προκύπτον εἴτε ἠθικὸν εἴτε καὶ ὑλικὸν ὄφελος. Τούτων ἕνεκα ἡ κυβέρνησις ὀφείλει μὲν νὰ ἐφορᾷ τὰ τῆς ἐκπαιδεύτεως ταύτης ὅπως ὡς ἄριστα ἔχωσιν, ὥστε οἱ αὐτῆς ὀρεγόμενοι, νὰ εὑρίσκωσιν αὐτὴν πρόχειρον καὶ ὅσον ἔνεστιν ἐντελῆ., ἴσως ὅμως ἀναγκαιότερον ἦτον τὴν δημοτικὴν μᾶλλον, τὴν πᾶν τὸ ἔθνος ἀμέσως διαμορφοῦσαν, καὶ εἰς τὰς τάξεις μεταδιδομένην τὰς ἧττον ἱκανὰς νὰ ἐκτιμήσωσι τὰ ἀπ' αὐτῆς ὠφελήματα, νὰ χορηγῇ ἀμισθί, ἢ ταύτην, ὡς ὁρίζει τὸ ἡμέτερον σύνταγμα. Ὑποχρεωτικῶς τοὐλάχιστον δὲν δύναται ἄνευ ἀμφιβολίας νὰ ἐπιβάλῃ αὐτήν, ὡς φαίνεται ἀπαιτῶν ὁ Κ. Παμπούκης· διότι, ἂν δημοσία εἶναι ἀνάγκη ἕκαστος πολίτης νὰ ἔχῃ τὰς ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως χορηγουμένας στοιχειώδεις γνώσεις, οὐδεμία τοιαύτη ἀνάγκη ὑπάρχει ὥστε ἕκαστος πολίτης νὰ εἶναι πεπαιδευμένος, οὔτε δύναται, οὔτε λόγον ἔχει ὁ νόμος ν' ἀπαιτήσῃ τοῦτο παρ' ὅλων. Ὅστις δὲν θέλει ἢ δὲν δύναται νὰ ἐκπαιδευθῇ, ἑαυτὸν βλάπτει, οὐχὶ τὸ δημόσιον, διότι οἱ ἔχοντες προθυμίαν καὶ δύναμιν δὲν θέλουσι λείψει ποτέ, μάλιστα παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει, οὗ ἡ φιλομάθεια εἶναι ὁμολογουμένη.

Ταῦτα δὲ λέγοντες δὲν κακίζομεν παντάπασι τὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος, τὴν κηρύττουσαν ἄμισθον τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν· διότι ἂν καὶ φαίνηται ὅτι τὸ ἔθνος ὁλόκληρον φορολογεῖται ὑπὲρ τῶν σχετικῶς ὀλίγων εἰς τὰς ἀνωτέρας βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναβαινόντων, ἀλλ' οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ ἀπ' αὐτῶν ὠφέλεια ἀντανακλᾶται ἐφ' ὅλου τοῦ ἔθνους. Τὸ δὲ Σύνταγμα ἠθέλησεν ὥστε ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις νὰ μὴ εἶναι προνόμιον μόνων τῶν εὐπορωτέρων, ἀλλὰ νὰ γίνηται ἐφικτὴ παντὶ Ἕλληνι ἐπιθυμοῦντι αὐτῆς. Θέλομεν δὲ μόνον ν' ἀποδείξωμεν ὅτι πρὸ τῆς ἀνωτέρας δικαιότερον εἶναι νὰ μεταδίδηται ἀμίσθως ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις.

Ἡ μέση ἐκπαίδευσις περιέχει, ὡς γνωστόν, παρ' ἡμῖν δύω βαθμίδας, τὴν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τὴν τῶν Γυμνασίων· πρέπει δὲ καὶ αὐτῶν ἑκατέρα νὰ θεωρηθῇ ὡς διπλοῦν προτιθεμένη σκοπόν, πρῶτον μὲν νὰ δώσῃ ἄρτιον κύκλον γνώσεων εἰς τοὺς μέχρις αὐτῆς προτιθεμένους νὰ περιορισωσι τὴν ἰδίαν ἐκπαίδευσιν, δεύτερον δὲ νὰ προπαρασκευάζῃ διὰ τὴν αὐτῆς ἀνωτέραν βαθμίδα. Οὕτω τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐπαγγέλλονται, πρῶτον μὲν νὰ μορφώσι τὴν μέσην ἐκείνην τῶν ἀστῶν τάξιν, ἥτις οὔτε μετὰ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' οὔτε μετὰ τῶν πεπαιδευμένων συντάσσεται, τὴν τάξιν τῶν εὐπόρων δημοτῶν, τῶν μικρῶν ἐμπόρων, τῶν ἀνέτως ζώντων βιομηχάνων, καὶ τῶν τούτοις παραπλησίων, δεύτερον δὲ νὰ παρασκευάζῃ καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μεταβῶσι καὶ εἰς τὰ γυμνάσια. Ἡ δὲ γυμνασιακὴ διδασκαλία ἐκπαιδεύει πάντα νέον ὀρεγόμενον ἐλευθερίου καὶ ἐντελοῦς ἀγωγῆς, ἀλλὰ προπαρασκευάζει καὶ διὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, πρὸς ἀπόκτησιν εἰδικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς παιδείας.

Χωρὶς ν' ἀναβῶμεν εἰς τὰς ὑψηλοτέρας καὶ πως σκοτεινὰς ἐκείνας θεωρίας περὶ τοῦ *ζωτικοῦ πνεύματος*, περὶ τοῦ *αἰσθητοῦ ἢ μὴ τῆς ἰδέας*, περὶ τοῦ *ἀγηρημένου κενοῦ ἐννοοῦντος καὶ ἀναγνωρίζοντος τὸ ἀντικείμενον*, καὶ τοῦ *εὐρυχώρου καὶ αὐθαιρέτου ἀτόμου ὑψουμένου εἰς τὸ γενικόν*, ἐφ' ὧν ὁ Κ. Ξανθόπουλος στηρίζει τὰς περὶ διδασκαλίας τῆς δευτερευούσης ἐκπαιδεύσεως γνώμας του, φρονοῦμεν ὅτι καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ ἀνωτέρω ἀφελοῦς ὁρισμοῦ, δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν πρακτικὰ περὶ αὐτῆς συμπεράσματα. Καὶ πρῶτον μὲν συμφωνοῦμεν ἐντελῶς μετὰ τοῦ Κ. Ξανθοπούλου, οὐχὶ μὲν ὅτι δύναται *νὰ ὑψωθῇ ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὸν ὅρον τῆς πνευματικῆς ζωῆς ὡς τελευταῖον σκοπόν*, ἀλλ' ὅτι πάντως ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ Ἑλληνικὴ παιδεία πρέπει νὰ εἶναι ἡ βάσις τῆς ἀγωγῆς τοῦ Ἕλληνος, ὅπως ἀναμιμνήσκῃ αὐτῷ τὴν εὐγενῆ του καταγωγήν, ὅπως τὸν διατηρῇ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ἴχνῶν τῶν προγόνων του, τῷ χορηγῇ τὸν ἰδιόρρυθμον ἐκεῖνον τύπον, τὸν διακρίνοντα αὐτὸν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ τέλος καλλιεργῇ ἐν αὐτῷ ἐγκαίρως τὴν σώζουσαν τὰ ἔθνη ἀρετὴν τοῦ πατριωτισμοῦ.

Ἅς πρὸς τὴν ἔκτασιν δὲ καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν μαθημάτων, συνεπῶς πρὸς τὰ προρρηθέντα φρονοῦμεν, ὅτι ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις πρέπει νὰ διδάσκηται ἡ Ἑλληνικὴ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ μαθητής, μαθὼν τὸ τεχνολογικόν, ἤτοι τοὺς τύπους μετὰ τῶν κυριωτέρων κανόνων πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ κατ' ἀναλογίαν σχηματισμοῦ αὐτῶν, ἐντριβεὶς εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν, καὶ τὸ ἀνῆκον μέρος τῆς συντακτικῆς διδαχθεὶς, κατά τε θεωρίαν καὶ δι' ἐφαρμογῆς εἰς κείμενα εὐκόλων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἀπὸ Αἰσώπου καὶ Λουκιανοῦ μέχρι Πλουτάρχου, νὰ δύναται μετὰ τριετῆ ἢ τετραετῆ φοίτησιν νὰ ὀρθογραφῇ καὶ νὰ ἐκθέτῃ ὀρθῶς τὰς ἰδέας του εἰς τὴν πάτριον αὐ-

τοῦ γλῶσσαν. Κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν ἑξαμηνίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, σκόπιμον νομίζομεν νὰ παραδίδηται ἀπάνθισμά τι ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐκ τοῦ διαλογικοῦ μέρους τῶν δραματικῶν, ὅπως μηδεὶς Ἕλλην ὁκωσοῦν ἐλευθερίου τυχὼν ἀγωγῆς, μένῃ ἐντελῶς ἄγευστος τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν, καὶ ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν δραματικῶν ἀριστουργημάτων. Ἡ μέχρι τούτου ἐκμάθησις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ἔπαρκὴς διὰ τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐν μόναις τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις ἐκπαιδευομένων, εἶναι δὲ καὶ προπαρασκευὴ ἀξιόλογος διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ Γυμνάσια.

Ἐννοεῖται ὅτι πᾶς συγγραφεὺς δύναται νὰ διδάσκηται καὶ ν' ἀναγινώσκηται ὑπὸ δύω τινὰς ἐπόψεις, ὑπὸ τὴν τῶν ἰδεῶν ἃς περιέχει, καὶ ὑπὸ τὴν τῆς γλώσσης. Δὲν ἠθέλομεν δὲ κἂν νομίσει ἀναγκαῖον νὰ εἴπῶμεν ὅτι εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς πρέπει νὰ διδάσκωνται κυρίως ὑπὸ τῆς γλώσσης τὴν ἔποψιν, ἣν δὲν ἐβλέπομεν τινὰς οἵτινες φαίνονται τὸ ἐναντίον πιστεύοντες. Βεβαίως ὁ τὸ τεχνολογικὸν διδασκόμενος δοδεκάετης μαθητὴς δὲν παραδίδεται τὸν Θουκυδίδην διὰ νὰ μάθῃ τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην, ἢ τὸν Δημοσθένην διὰ νὰ γίνῃ ἄξιος ῥήτωρ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἰδῇ πῶς οἱ δοκιμώτεροι συγγραφεῖς τῆς καλῆς ἐποχῆς τῶν Ἀθηνῶν μετεχειρίζοντο τὰς λέξεις καὶ συνέταττον τὰς φράσεις των. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἔπρεπεν ὁ μαθητὴς ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος, διὰ νὰ διδαχθῇ τὴν ἠθικὴν ἐν αὐτοῖς, νὰ μεταβαίνῃ εἰς τὸν Στράβωνα καὶ εἰς τὸν Παυσανίαν, διὰ νὰ μάθῃ τὴν γεωγραφίαν, ἐκεῖθεν εἰς τὸν Διόδωρον διὰ τὴν ἱστορίαν, καὶ ἴσως εἰς τὸν Εὐκλείδην διὰ τὴν γεωμετρίαν. Ἕκαστος βλέπει ὅτι ἡ τοιαύτη τῶν μαθημάτων διάταξις ἤθελεν εἶναι ἀτοπωτάτη, ἀλλὰ συνεπὴς πρὸς τὴν ἰδέαν ὅτι πρέπει νὰ διδάσκωνται οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς οὐχὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ διὰ τὸ περιεχόμενόν των.

Ἀντικρὺς τὸ ἐναντίον φρονοῦντες, νομίζομεν ὅτι καθῆκον μὲν τοῦ διδασκάλου εἶναι, ὁσάκις τῷ παρέχει ἀφορμὴν τὸ κείμενόν του, καὶ τοσούτας τῷ παρέχουσι συνεχέστατα τὰ ἑλληνικὰ κείμενα, — ἢ καὶ ὅπου δὲν τῷ παρέχουσι, δύναται αὐτὸς νὰ τὰς ἐφευρίσκῃ, — ν' ἀναπτύσσῃ τοῖς μαθηταῖς του ὑγιεῖς ἀρχὰς ἠθικῆς, ἢ νὰ προσπαθῇ ν' αὐξήσῃ τὸν πλοῦτον τῶν θετικῶν αὐτῶν γνώσεων· ἀλλ' ὅτι τὰ κείμενα αὐτὰ πρέπει νὰ ἐκλέγωνται μᾶλλον καὶ κυρίως ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γλώσσης, καὶ νὰ προτάττωνται μὲν τὰ εὐκολώτερα, καὶ πρὸς τὴν νέαν καὶ παρ' ἡμῖν εὔχρηστον μορφὴν τῆς Ἑλληνικῆς συγγενέστερα, οἷον οἱ Αἰσώπειοι μῦθοι, καὶ ἔπειτα καὶ πρὸ πάντων ὁ εὐφραδής, ὁ ποικίλος, ὁ τοσοῦτον γλωσσικὸν πλοῦτον περιέχων Λουκιανός, κατ' ὀλίγον δὲ νὰ προβαίνωσιν εἰς τὰ δυσκολώτερα, καὶ μᾶλλον κατὰ λέξιν καὶ σύνταξιν τῆς νεοελληνικῆς μακρυνόμενα· νὰ προτιμῶνται δὲ τὰ περιστρεφόμενα εἰς πράγματα καταλληκτὰ τοῖς παιδίοις, καὶ περιέχοντα τὴν ὕλην τῆς γλώσσης, καὶ ὅσον ἐνδέχεται ὁμαλὴν σύνταξιν, καὶ ἰδιωτισμοὺς τῆς Ἑλληνικῆς, ἀπὸ τὰ περιέχοντα φιλολογικὰς δυσχερείας, καὶ ἰδιοτροπίας τινῶν συγγραφέων, ὡς καὶ ἀπὸ τὰ πραγματευόμενα ἀφηρημένας ἰδέας, ἐπὶ τὸ σοφιστικώτερον, ῥητορικώτερον ἢ καὶ φιλοσοφικώτερον ἀναπτυσσομένας, αἵτινες καὶ ἀνώτεραι τῆς παιδικῆς εἰσὶ διανοίας, καὶ ὀλιγώτερον συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ διδάσκωσι κυρίως τὸν τῆς γλώσσης μηχανισμόν. Περίεργος μοι ἐφάνη πάντοτε ἡ ἐπιμονή τινων διδασκάλων νὰ ἐξηγῶσιν ἐνωρὶς τοῖς παιδίοις τὸν *περὶ παίδων ἀγωγῆς* τοῦ Πλουτάρχου, ὡς κατάλληλον δῆθεν εἰς παῖδας ἀνατρεφομένους, ἐν ᾧ καὶ ἂν διὰ μόνην τὴν ὕλην περὶ ἧς πραγματεύεται ἐξελέγετο, κατάλληλος εἶναι ὁ λόγος οὗτος, οὐχὶ τοῖς παισίν, ἀλλὰ τοῖς γονεῦσι καὶ διδασκάλοις, οἷς διδάσκει πῶς ν' ἀνατρέφωσι τοὺς παῖδας. Ὁ Λουκιανός, ὁ Ξενοφῶν (Κύρου *Ἀνάβασις* καὶ *μάλιστα* Κύρου παιδεία), τοῦ Πλουτάρχου τὰ ἥττον ἐπιστετηδευμένα, ἐκ τῶν ἰητόρων μᾶλλον ὁ περὶ Ἱπποκράτους φόνου τοῦ Λυσίου, ὅστις περιέχει πράγματα, ἢ ὁ πανηγυρικὸς τοῦ Ἰσοκράτους, ὅστις ἔχει φράσεις κομψώδεις, τοῦ Θουκυδίδου τὰ ἀφελέστερα, πρέπει ν' ἀποτελῶσι τὴν Χρηστομάθειαν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων. Ἐν τοῖς σχολείοις τούτοις ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς δὲν εἶναι νὰ μορφώσῃ φιλολόγους, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ ἱκανῶς εἰς τοὺς παῖδας τὴν ὑφὴν καὶ τὸν ὀργανισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς, ὥστε νὰ δύνανται κατ' ἐκείνης τὴν γραμματικὴν νὰ ῥυθμίζωσι τὴν ὀρθογραφίαν των καὶ τὴν ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἔκθεσιν τῶν ἰδεῶν των, καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐννοῶσι τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας των, προσέτι δ' ὁπωσοῦν καὶ τοὺς εὐκολωτέρους τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, διὰ νὰ δύνανται ἂν θέλωσι ποτὲ ἐν ταῖς ἀνέτοις ὥραις τοῦ βίου των, νὰ τέρπωνται καὶ φωτίζωνται διὰ τῆς ἀναγνώσεώς τινων ἐξ αὐτῶν. Περαιτέρω οὐδὲν, ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, δύναται, οὔτε θέλει ν' ἀπαιτήσῃ ὁ προωρισμένος νὰ διατρέξῃ τὰ κατώτερα τῆς κοινωνίας στάδια· ὁ δ' εἰς τὰ ἀνώτερα ἀφορῶν, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς τῆς γνώσεως τοῦ γραμματικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς γλώσσης, καὶ τῆς ὁπωσοῦν καταλήψεως τῶν εὐχερεστέρων συγγραφέων ὁρμώμενος, θέλει τελειοποιηθῇ εἰς τὰ ἀνώτερα παιδευτήρια. Ἀλλ' ὁ κυριώτατος σκοπὸς τῆς τοιαύτης σπουδῆς τῆς γλώσσης, δηλαδὴ ἡ καθαρὰ καὶ τακτικὴ τῶν ἰδεῶν ἔκθεσις δὲν κατορθοῦται διὰ μόνης τῆς ἐκμαθήσεως τῶν τύπων τῆς γραμματικῆς καὶ διὰ τῆς ἁπλῆς ἐξηγήσεως τινῶν κειμένων· πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων ἡ συνεχὴς σύνθεσις γυμνασμάτων εἰς τὴν καθομιλουμένην, ἥτις πρέπει ν' ἄρχηται λίαν ἐπιμελῶς ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης τάξεως, ἐξ ἁπλῶν φράσεων κατ' ἀρχάς, καὶ νὰ προβαίνῃ μέχρι τῆς ἀνωτάτης, εἰς σύνθεσιν ἐπιστολῶν καὶ διηγήσεων.

Ἐνταῦθα ἴσως ἐρωτηθῶμεν, ὅταν γνωμοδοτῶμεν ὑπὲρ ἐνασκήσεως εἰς τὸ γράφειν τὴν Νεοελληνικὴν, ποίαν Νεοελληνικὴν ἐννοοῦμεν, τὴν τῆς ἀρχαίας ἢ τὴν τῆς νέας Σχολῆς, περὶ ἧς τοσοῦτος ἐγένετο κρότος; Τὸ καθ' ἡμᾶς ὁμολογοῦμεν ὅτι, καί τοι ἀναγνόντες τὴν *Νέαν σχολὴν* τοῦ Κ. Π. Σούτζου, ὃν

ἐπεθυμοῦμεν νὰ βλέπωμεν μᾶλλον γράφοντα στίχους ὁποῖοι οἱ τοῦ *Ὀδοιπόρου*, παρὰ εἰς γραμματικὰς θεωρίας κατατριβόμενον, καί τοι σπουδάσαντες τὴν πρὸς τὸν Κ. Σούτζον ἀπάντησιν, τὴν ἀποδιδομένην τῷ Κ. Ἀσωπίῳ, παρ' οὗ οὐδὲν γράφεται μὴ μεγίστην ὠφέλειαν προξενοῦν, ἴσως δὲ διότι δὲν εἴχομεν οὐδ' ἔχομεν καιρὸν ν' ἀναγνώσωμεν τοῦ Κ. Χρυσοβέργου τὸ *Ἐπιθώραιον*, δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τίς εἶναι ἡ ἀρχαία καὶ τίς ἡ νέα Σχολή. Ἐνομίζομεν δὲ πάντοτε, καὶ ἐξακολουθοῦμεν νομίζοντες, ὅτι πλὴν τῶν χυδαϊστῶν, ὧν καὶ μόνον ἡ σχολὴ δύναται νὰ ὀνομασθῇ *νέα*, καὶ ὧν τινες ἀναμφισβητήτως ἐπαγγέλλονται ὅτι πρέπει νὰ γράφωμεν χυδαϊστί, διὰ λόγον ἀνάλογον πρὸς τὸν τῆς ἀλώπεκος ἥτις ἐπρέσβευεν ὅτι αἱ ἀλώπεκες οὐρὰν δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν, ἐκτὸς, λέγομεν, αὐτῶν, φρονοῦμεν ὅτι ἀνέκαθεν, καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πάντες οἱ πεπαιδευμένοι Ἕλληνες, τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ὡς ὑπόδειγμα ἔχοντες, ἐπροσπάθουν πρὸς αὐτὴν νὰ ῥυθμίζωσι τὴν γραφομένην κἂν γλῶσσάν των, ὅσον ἡ κατάστασις καὶ πρόοδος αὐτῆς ἑκάστοτε τὸ ἐπέτρεπε, δηλαδὴ χωρὶς μὲν νὰ εἰσβιάζωσι σχηματισμοὺς, λέξεις καὶ τύπους ἐντελῶς ἀσυνήθεις, χωρὶς δὲ νὰ ἐπιμένωσι καὶ εἰς τὰ σόλοικα καὶ βάρβαρα ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι εἰσὶν ἐν χρήσει. Ἔχομεν βιβλία συγγραφέντα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, πάμπολλα ἄλλα ἐκδοθέντα πολὺ πρὶν δημοσιευθῶσιν οὐδεμιᾶς *σχολῆς* παραγγέλματα, καὶ μετὰ πάσης πεποιθήσεως δυνάμεθα νὰ φέρωμεν εἰς παράδειγμα καὶ αὐτὰ τὰ κυριώτερα τῶν ἐν τῇ *Πανδώρᾳ* ἀνέκαθεν ἐκδοθέντων ἄρθρων, περιέχοντα καὶ δοτικὰς, καὶ ἐνίοτε μέλλοντα, καὶ ἄλλοτε ἀπαρέμφατα, καὶ πάντοτε τοὺς ὅσον ἐνδέχεται καθαρωτέρους καὶ γνησιωτέρους τῶν τύπων, καὶ ἀποδεικνύοντα ὅτι ἀείποτε ἦν τῶν λογίων Ἑλλήνων ἡ τάσις νὰ γράφωσι καθαρῶς καὶ κατὰ προσέγγισιν τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς, ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἱκανότητος καὶ τῶν γνώσεών του· ὥστε δὲν ἐννοοῦμεν τίνα ἄγνωστα δύναται νὰ διδάξῃ νέα περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης σχολή, μὴ διδασκόμενα ὑπὸ τῶν παραδειγμάτων τοῦ Οἰκονόμου, τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου, τοῦ Μανούσου, τοῦ Κομανούδου, τοῦ Κωνστ. Παπαρρηγοπούλου, καὶ ὅσων ἄλλων καλῶς καὶ ἀκριβῶς γραφόντων. Ἄλλος λόγος ἂν ὁ Κ. Σούτζος περιωρίζετο ἐπικρίνων τοῦ δεῖνος τὴν ἀδέξιον φράσιν, τοῦ ἄλλου τοὺς σολοίκους τύπους, τοῦ τρίτου τοὺς βαρβαρισμοὺς, ὡς ἁμαρτήματα εἰς ἃ περιέπεσαν ἐξ ἀμαθείας ἢ ἐξ ἀμελείας, οὐχὶ ἐκ συστήματος, ὡς καὶ ἕτεροι δύνανται νὰ ἐλέγξωσι παρ' αὐτῷ τῷ Κ. Σούτζῳ, ἐν αὐτῷ τῷ συγγράμματι τῆς *Νέας σχολῆς*, καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι ἣν μετ' ἐκεῖνο ἐκδίδει, τινὰ τοιαῦτα παραπτώματα, οὐκ ἐκ προθέσεως βεβαίως γινόμενα, διότι διὰ τούτου θὰ ἀντέφασκεν αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν, ἀλλὰ διαφεύγοντα τὴν προσοχήν του. Χωρὶς νὰ ἐπεμβῶμεν εἰς τὰς σοφὰς ἑκατέρωθεν συζητήσεις, αἵτινες θὰ παρέσυρον ἡμᾶς πέραν τῶν ἐπιτετραμμένων πάσῃ παρεκβάσει ὁρίων, ἀρκούμεθα λέγοντες, ὅτι ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα εἶναι οὐχὶ θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας, ἀλλ' αὐτὴ ἡ τῶν προγόνων ἡμῶν, μεταποιηθεῖσα μὲν ὁπωσοῦν, ὡς πᾶν τὸ ζῶν βαθμηδὸν μεταβάλλεται, καὶ ἀποβαλοῦσα μέρος τοῦ πλούτου αὐτῆς, ὅτε διὰ τὴν δουλείαν ἐπτώχευσεν ἡ Ἑλλὰς ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν διατηρήσασα τύπον, καὶ ἡ αὐτὴ μείνασα οὐσιωδῶς, ὡς ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ καί τοι διὰ τῆς ἡλικίας ἀνεπαισθήτως ἀλλοιουμένη, διατηρεῖ ὅμως πάντοτε τὸν πρῶτόν της χαρακτῆρα, καὶ μένει πάντοτε ἡ αὐτή. Ἑπομένως πρεσβεύομεν, οὐδὲν καινὸν ἀλλ' ὅ,τι ἀνέκαθεν πάντες σχεδὸν οἱ λόγιοι ἐπρέσβευσαν καὶ κατὰ δύναμιν ἐνήργησαν, ὅτι γράφοντες πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀπέναντι ἡμῶν ὡς σταθερὸν τύπον μιμήσεως, καὶ τέρμα πρὸς ὃ νὰ τείνωμεν, τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν· ἀλλὰ νὰ τείνωμεν πρὸς αὐτὴν ἀδιάστως, περιεσκεμμένως, μετὰ φειδοῦς καὶ κρίσεως, οὐχὶ ἑτερογενῆ ἑτερογενέσι συμπλέκοντες, καὶ ἀήθη συνήθεσι, καὶ ῥάκη πορφύρᾳ συῤῥάπτοντες, καὶ τὰ ἄχρηστα ἀποτόμως εἰς τὴν γλῶσσαν εἰσβιάζοντες, διότι ὁ σκοπὸς ἡμῶν εἶναι οὐχὶ νὰ γράφωμεν γλῶσσαν καταλληπτὴν τῷ Πλάτωνι καὶ τῷ Ἀριστείδει ἂν ποτὲ ἀναβιώσωσι (φεῦ! μικρὰ ἡ ἐλπὶς τοῦ τοιούτου θαύματος), ἀλλὰ τὴν ὁμιλουμένην ἡμῶν νὰ καλλύνωμεν χωρὶς νὰ τὴν στρεβλώσωμεν, νὰ περιξύσωμεν αὐτῆς τὸν ῥύπον χωρὶς νὰ τὴν ἐκδάρωμεν, νὰ τῇ περιάψωμεν ἀρχαϊκά τινα ἄνθη, ὅσα ἐπιτρέπει ἡ φιλοκαλία χωρὶς νὰ τὴν ἀποπνίξωμεν ὑπ' αὐτά, καὶ οὔτε μέν τινα τῶν ἀρχαίων τύπων ν' ἀποῤῥίπτωμεν ἐν συστήματος, ὅταν δυνάμεθα βαθμηδὸν, ἐπιτηδείως καὶ λελησθότως νὰ εἰσαγάγωμεν αὐτὸν, οὔτε δὲ τοὺς νεωτέρους νὰ ἐξαβελίζωμεν ἐντελῶς, κηρύττοντες βαρβάρους αὐτοὺς, ἀλλὰ μάλιστα (καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ ποιήσει), νὰ θεωρῶμεν ὡς πλουτισμὸν μᾶλλον τῆς γλώσσης τὴν ποικιλίαν τῶν τύπων, τῶν μὲν, οὓς τὸ σέβας πρὸς τὴν ἀρχαίαν διετήρησεν ἔτι ζῶντας, τῶν δὲ, οὓς τῶν αἰώνων ἡ χρῆσις εἰσήγαγεν, ὡς καὶ παρὰ τοῖς προγόνοις ἡμῶν διαφόρων πολλάκις τύπων ἐγίνετο χρῆσις, ἄλλων ἐξ ἄλλων παραμενόντων διαλέκτων καὶ χρόνων. Καὶ οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, νὰ μὴ φοβώμεθα μὲν τὸν ἀρχαῖον μέλλοντα, τὸ ἀπαρέμφατον ἢ τὴν δοτικήν, ἔστω καὶ τὴν εὐκτικήν, ὅπου δι' ἁπλῆς ἀλλαγῆς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν, ἢ δι' ἀνεπαισθήτου περὶ τὴν προφορὰν μεταβολῆς δύναται νὰ εἰσαχθῇ, ἀλλ' ἐπίσης νὰ μὴ μυσαττώμεθα τὸν χρησιμώτατον διπλοῦν ἡμέτερον μέλλοντα, καὶ τὰ ἀθῶα καὶ μονοσύλλαβα ἐκεῖνα μόρια, τὰ πολλὴν τῇ γλώσσῃ χορηγοῦντα τὴν εὐκαμψίαν, ὡς καὶ τὴν ἀλλοίωσιν περὶ τὴν σύνταξιν καὶ χρῆσιν τινῶν προθέσεων, οἷον τῆς *ἀπὸ* καὶ τῆς *μὲ* (ἀντὶ μετὰ) ματ' αἰτιατικῆς, ἥτις φρονοῦμεν ὅτι αὐξάνει ἀβλαβῶς τῆς γλώσσης τὴν ποικιλίαν καὶ ζωηρότητα.

Ταῦτα δὲ λέγομεν οὐχὶ ἀξιοῦντες ἡμέτερον σύστημα νὰ εἰσαγάγωμεν ἡ σχολὴ, ἀλλ' ὑποδεικνύοντες τὸ ἐπικρατοῦν καὶ τὸ ἐπικρατῆσαν σύστημα, διότι οὐδαμοῦ καὶ οὐδέποτε ἡ γλῶσσα νομοθέτας ἀναγνωρίζει, ἀλλὰ μόνον ἱστορικοὺς, καὶ τῶν ἀρίστων γραμματικῶν ἔργον εἶναι οὐχὶ νὰ χαράττωσι γραμμὴν, λέγοντες τοῖς ἔθνεσι καὶ τοῖς συγγραφεῦσι, ταύτην

βαδισάτω ἡ γλῶσσα ὑμῶν, ἀλλὰ νὰ παρακολουθῶσι κατ' ἴχνος τὴν γλῶσσαν, οἵαν διαπλάττουσιν αὐτὴν τὰ ἔθνη ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ των καὶ οἱ συγγραφεῖς ἐν τῇ εὐφυΐᾳ των, περιγράφοντες ἀκριβῶς αὐτῆς τὰς διαφόρους προόδους καὶ ἀλλοιώσεις. Εἰς τὰς γλώσσας εἰσάγονται ἐνίοτε νεωτερισμοί, φράσεις ἀήθεις, καινοφανεῖς ἢ ἀρχαιοφανεῖς, οὐχὶ ὅμως διὰ θεωριῶν καὶ κανόνων, ἀλλὰ διὰ παραδειγμάτων ἐκνικώντων διὰ τοῦ ἀκαταμαχήτου των κάλλους.

Ἀλλ' ἱκανῶς παρατείναμεν τὸν λόγον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ξένου σχεδὸν εἰς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν. Ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν.

Πλὴν τῶν γυμνασμάτων εἰς τὴν Νεοελληνικήν, καὶ ἐπιδοκιμαστικῶς αὐτοῖς, νομίζομεν ἄφευκτον νὰ ἀσκῶνται οἱ παῖδες, ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης τάξεως, εἰς σύνταξιν εὐκόλων θεμάτων, ἐξ ἁπλῆς συμφωνίας λέξεων ἀρχόμενοι, καὶ προϊόντες μέχρι μικρῶν συνθέσεων, εἰς ἃς νὰ ἐφαρμόζωσι τοὺς κανόνας τῆς τεχνολογίας καὶ τῆς συντάξεως. Λὲν μανθάνει γλῶσσαν ὅστις δὲν ἀσκεῖται καὶ νὰ τὴν γράφῃ. Ἡ δ' ἱκανότης τοῦ γράφειν τὴν Νεοελληνικὴν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς γνώσεως τῆς ἀρχαίας.

Ἐκτὸς δὲ τῶν Ἑλληνικῶν πρέπει νὰ διδάσκωνται ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις ὡς γνῶσεις παντὶ καλῶς ἀνατεθραμμένῳ Ἕλληνι ἀναγκαῖαι, ἡ ἱερὰ ἱστορία καὶ ἡ κατήχησις μετὰ τινος ἀναπτύξεως, καὶ κατὰ μέθοδον οὐ μόνον εἰς τὴν μνήμην ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διάνοιαν ἤδη ἀποτεινομένην· προσέτι δὲ ἡ ἐγχώριος νεωτέρα γεωγραφία μετὰ τῶν ἀναγκαιοτέρων ἐκ τῆς ἀρχαίας, ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία, τὰ κεφαλαιωδέστερα τῆς γενικῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας, ἡ ἀριθμητικὴ κατ' ἔκτασιν μετὰ παντοίων ἐφαρμογῶν εἰς τὰς βιωτικὰς σχέσεις, καὶ προσέτι ἐγκυκλοπαιδεία τις διαφόρων χρησίμων γνώσεων ἐκ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Ἀναγκαιοτάτη ἐπὶ πᾶσιν εἶναι ἡ ἄσκησις εἰς τὴν καλλιγραφίαν, καὶ χρήσιμος ἡ γνῶσις ἀρχῶν τινων τῆς ζωγραφικῆς· καὶ τέλος ἐπιθυμητὸν νὰ διδάσκηται, ὅπου τοῦτο δυνατόν, ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις, ἡ τὴν σήμερον παγκόσμιος σχεδὸν ἀποβᾶσα Γαλλικὴ γλῶσσα.

Ἓν τῶν κυριωτάτων ἀντικειμένων σκέψεως ὡς πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, εἶναι τὸ περὶ εἰσαγωγῆς εὐμεθόδων καὶ ὁμοιομόρφων διδακτικῶν βιβλίων. πρῶτον διότι τὸ μεγαλήτερον τῆς διδασκαλίας πρόσκομμα, καὶ ἡ μεγίστη χρονοτριβῆς αἰτία εἰσὶ τὰ κακῶς συντεταγμένα βιβλία, καὶ δεύτερον διότι ἡ ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν καὶ ἀπὸ σχολείου εἰς σχολεῖον ἀλλαγὴ τῶν βιβλίων, καὶ δυσχερείας πολλὰς καὶ δαπάνην ἐπιφέρει εἰς τοὺς μαθητάς.

Ὁ Κ. Πολυμέρης, συγγραφεὺς τῆς εἰς τὴν Βουλὴν τῆς Ἑλλάδος διευθυνθείσης διατριβῆς, ἐξετάζων τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἀντικείμενον ὑπὸ τὴν διπλῆν ἔποψιν τοῦ τε συμφέροντος τῆς σπουδαζούσης νεολαίας καὶ τοῦ συμφέροντος τῆς τυπογραφικῆς βιομηχανίας, προτείνει ὥστε ἡ Κυβέρνησις, δι' ἐπιτροπῆς προσδιορίσασα τὰ παραδεκτέα διδακτικὰ βιβλία, ν' ἀγοράζῃ αὐτὰ παρὰ τῶν τυπογράφων, καὶ ν' ἀφήνῃ τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν ἐλευθέραν εἰς τὴν βιομηχανίαν, λαμβάνουσα δικαίωμά τι ἐφ' ἑκάστης ἐκδόσεως πρὸς ἀποζημίωσιν. Ἐν σημειώσει δὲ δέχεται ν' ἀλλάζωσι τὰ βιβλία ταῦτα κατ' ὀκταετίαν ἢ δεκαετίαν. Λεπτομερίζόμενος δὲ ὅτι ὁ περὶ τυποκλοπίας νόμος (§ 112 τοῦ Ποιν. Νόμ.), προστατεύει μόνα τὰ ὑψηλότερα προϊόντα τῆς διανοίας, οὐχὶ δὲ τὰς συλλογάς, τὰς μεταφράσεις καὶ τὰ τοιαῦτα, φθάνει εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς παράδοξον συμπέρασμα, ὅτι θέλει μετατυπώσει ἅπαντα τὰ ἤδη ἐν χρήσει διδακτικὰ βιβλία, πεπεισμένος ὅτι τὰ δικαστήρια θέλουσιν ἐφαρμόσει τὸν νόμον οὐχὶ οἷος εἶναι, ἀλλ' οἷος κατὰ τὴν κρίσιν του ἔπρεπε νὰ εἶναι.

Καὶ ὅτι μὲν ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐντελῶς διαφωνοῦμεν πρὸς τὸν συντάκτην τῆς διατριβῆς, εἶναι ἴσως περιττὸν καὶ νὰ τὸ εἰπῶμεν. Ἅμα ὑπάρχοντος νόμου, ἔργον τῶν δικαστηρίων εἶναι οὐχὶ νὰ τὸν διορθώνωσιν, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐφαρμόζωσι· χωρὶς νὰ ἐρευνήσωμεν τίνα τὰ ὅρια μεταξὺ τῆς διανοητικῆς καὶ μεταξὺ τῆς μηχανικῆς ἀξίας συγγράμματος, φρονοῦμεν ἐν γένει ὅτι πᾶσα ἐργασία χορηγεῖ δικαίωμα ἰδιοκτησίας καὶ αἰωνίου καρπώσεως· οὐ μόνον τὰ ἀνώτερα τοῦ νοὸς προϊόντα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα μετάφρασις, καὶ πᾶς ἐρανισμός, καὶ πᾶσα ἐπιτομὴ εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ κατὰ τοὺς ἁπλουστέρους κανόνας τοῦ δικαίου, κτῆμα ἀναφαίρετον τοῦ μεταφράσαντος, τοῦ ἐρανισαμένου, τοῦ ἐπιτεμόντος, ἐκτὸς ἂν αὐτὸς δι' ἰδίας συγκαταθέσεως τὸ παραχωρήσῃ εἰς ἄλλον ἢ ἄλλους, ἢ ἀπεκδυθῇ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἰδιοκτησίας. Καὶ πρῶτον μὲν ὑπάρχει ἀπέραντος ἡ διαφορὰ μεταξὺ καλῆς ἢ κακῆς μεταφράσεως, μεταξὺ εὐμεθόδου ἢ ἀκρίτου ἐπιτομῆς ἢ ἐρανισμοῦ, ὃς αὐτὸς ὁ συντάκτης τῆς διατριβῆς ἀποδεικνύει, θέλων ν' ἀποδείξῃ τὸ ἐναντίον, καὶ ἀντιπαραθέτων τρία διάφορα κείμενα περικοπῆς τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, λέγοντα μὲν καὶ τὰ τρία ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον ἐν ἓξ ἡμέραις, διότι τοῦτο εἶναι ἀλήθεια ἢν καὶ τὰ τρία ἐπαγγέλλονται νὰ διδάξωσιν, ἀλλὰ λέγοντα αὐτὴν ἕκαστον κατὰ τρόπον διάφορον. Παράδοξον δὲ ἦτον βεβαίως, ἂν, ὅπως ἀναγνωρισθῇ ἱερὰ ἱστορία ὡς κτῆμα τοῦ συντάκτου αὐτῆς, ἀπαιτῆται νὰ λέγῃ αὕτη, παρ' ὅλας τὰς ἄλλας, ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε ἐν πέντε ἡμέραις τὸν κόσμον. Οὐδεὶς ἀναμφιβόλως θέλει διεσχυρισθῇ ὅτι τῷ Γρότῳ δὲν ἀνήκει ἡ ἰδιοκτησία τῆς ἱστορίας του, διότι καὶ ὁ Θιρλουάλλος, καὶ Μιτφόρτος, καὶ ὁ Γίλλιος, καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτῶν, ἀπὸ Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου ἔγραψαν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῶν γραμμάτων, εἰς αὐτὴν τὴν σύνταξιν τῶν ἀλφαβηταρίων, ὅτε τις ἐκοπίασεν, ἔστω καὶ μίαν ἡμέραν, ἔστω καὶ μίαν ὥραν, διὰ τὴν συναρμολόγησιν τοιούτου, ἐννοεῖται ὅτι τὸ προϊὸν τοῦ τοιούτου του κόπου εἶναι κτῆμά του, καὶ ὅστις θέλει νὰ ἔχῃ τὴν κάρπωσιν ὁμοίου κτήματος, δύναται νὰ κοπιάσῃ καὶ αὐτός. Οὐδεὶς νομίζομεν, θέλει εἰπεῖ ὅτι, διότι ὁ γεωργὸς οὐχὶ ἐν πολλῷ ἱδρῶτι, ἀλλ' ἐν τριῶν λεπτῶν διαστήματι, ἐφύτευσεν ἓν δένδρον, ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου τούτου δὲν τῷ ἀνήκει. Τὸ τοιοῦτον συμπέρασμα ὑπερβαίνει καὶ τὰς θαρραλεωτέρας ἀξιώσεις τῶν κοινοκτηματιστῶν ἁπάντων. Ἐναπόκειται δὲ βεβαίως εἰς τὰ δικαστήρια, ἢ εἰς πραγματογνωμόνων ἐπιτροπὰς νὰ ἐκτιμῶσι, μέχρι τίνος ἀλλοιώσας τίς ἤδη ἐκδεδομένον βιβλίον, δύναται νὰ οἰκειοποιηθῇ αὐτὸ ἄνευ σφετερισμοῦ, ἀλλ' ὡς ἀρχαιοτέρου συγγράμματος μετάπλασιν. Ἀλλ' ἡμῖν ἐνταῦθα οὔτε περὶ τῶν συμφερόντων τῶν συγγραφέων πρόκειται, οὔτε δὲ περὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν ὀλίγων βιομηχάνων, δικαιουμένων νὰ προμηθεύωσι τροφὴν εἰς τὰ πιεστήρια καὶ τὰ βιβλιοπωλεῖά των. Πραγματευόμεθα δὲ μόνον περὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τρεῖς ἰδιότητας ἀπαιτοῦμεν παρὰ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν τε Ἑλληνικῶν καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων, α. νὰ εἶναι ὅ,τι ἄριστα καὶ εὐμεθοδέστατα· β', ὅ,τι εὐωνότατα· καὶ γ'. ὁμοιόμορφα. Ἡ πρότασις τοῦ Κ. Πολυμέρη, ἐκτὸς τοῦ ὅτι παρεμβάλλει τὴν κυβέρνησιν εἰς σχέσεις ἐπιχειρήσεων ἰδιωτικῶν, ἔχει, νομίζομεν, προσέτι τὸ ἐλάττωμα ὅτι δὲν ἐκπληροῖ τὸν ὅρον τῆς τῶν τιμῶν ἐλαττώσεως· διότι, ναὶ μὲν ὁ διαγωνισμὸς ὑποτιμᾷ τὰ ἐμπορεύματα, ἀλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὁ βιομήχανος, μὴ ἔχων βεβαιότητα περὶ τῆς ἐφ' ὡρισμένον χρόνον ἐξαιρετικῆς καρπώσεως τοῦ συγγράμματος δι' ὃ ἐδαπάνησε, φοβούμενος μὴ καὶ ἕτερος, ἐκδοὺς τὸ αὐτὸ βιβλίον, καὶ ὑπὸ περιστάσεις βοηθητικωτέρας πωλήσας αὐτὸ, ματαιώσῃ τὴν δαπάνην του, ἢ δὲν θέλει τολμᾷ τὴν ἔκδοσιν, καὶ οὕτω δύναται νὰ συμβαίνῃ καὶ ὡς πρὸς τὰ διδακτικὰ βιβλία ὅ,τι καὶ ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ προϊόντα τῆς ἡμετέρας φιλολογίας, δηλαδὴ ἐπὶ πολὺν καιρὸν νὰ μὴ εὑρίσκωσι τὸν ἐκδώσοντα, πρὸς μεγάλην βλάβην τῆς διδασκαλίας, ἢ νὰ προσπαθῇ, ὅταν καὶ ὅπου δύναται, νὰ πωλῇ αὐτὸ εἰς ἀνωτέρας τιμάς, ὅπως ὡς τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἀποζημιωθῇ διὰ τὰς προκαταβολάς του.

Ἄλλως τε νομίζομεν καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ὡς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας, περιττοὺς νέους νόμους καὶ διατάξεις, ὅταν αἱ ὑπάρχουσαι εἰσί, καθ' ἡμετέραν κρίσιν τοὐλάχιστον, ἄρισται καὶ σκοπιμώτατοι, μόνον δ' ἐλάττωμα ἔχουσιν, ὅτι παρημελήθησαν καὶ ἐλησμονήθησαν. Περὶ διδακτικῶν βιβλίων ἐξεδόθη κατ' Λύγουστον, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, τοῦ 1836 ἔτους, διάταγμα, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφαρμοσθὲν ἀκριβῶς, μετὰ δέ τινα ἔτη, οὐκ οἶδ' ὅπως, εἰς παντελῆ περιπεσὸν λήθην καὶ ἀχρηστίαν. Κατὰ τοὺς ὅρους αὐτοῦ, ἐπιτροπὴ διοριζομένη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐκ τῶν λογιωτέρων, καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰδημονεστέρων Ἑλλήνων, ἐκλέγει τὸ ἐφ' ἑκάστου κλάδου τῆς διδασκαλίας ἐντελέστερον τῶν ὑπαρχόντων διδακτικῶν βιβλίων, ἢ ἂν οὐδὲν τῶν ἐκδεδομένων ἢ εἰς ἔκδοσιν προτεινομένων τῇ φαίνηται σκοπίμως συντεταγμένον, προκηρύττει πρόγραμμα καθ' ὃ πρέπει τὸ βιβλίον τοῦτο νὰ συνταχθῇ, ἢ καὶ εἰς τινας ἰδιαιτέρας περιστάσεις, ἀναθέτει τὴν σύνταξιν αὐτοῦ εἰς λογίους ἐγνωσμένους ἐπί τινι εἰδικότητι. Τοῦ οὕτω παραδεχθέντος βιβλίου διατάττεται ὑποχρεωτικὴ καὶ ἀποκλειστικὴ ἡ χρῆσις ἐπὶ τρία ἔτη εἰς ὅλα τὰ δημόσια σχολεῖα, καὶ τὰ τούτοις ὁμοιόβαθμα, καὶ τὴν ἀξίωσιν ἔχοντα μετ' αὐτῶν νὰ ἐξισῶνται ἰδιωτικά· κατὰ δὲ τὸ τέλος τῆς τριετίας, ἡ ἐπιτροπὴ ἀναθεωροῦσα ὅλα τὰ κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς ἐκδοθέντα ἢ εἰς ἔκδοσιν προτεινόμενα διδακτικὰ βιβλία, ἐκλέγει μεταξὺ αὐτῶν τὰ ἄριστα, εἴτε τὰ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν τριετίαν ἰσχύοντα, ἂν ἄλλα καλλήτερα δὲν παρουσιασθῶσιν, εἴτε ἄλλα νεώτερα. Ἐπὶ πᾶσι δ' ἡ ἐπιτροπή, θεωρήσασα τὴν δαπάνην τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐγκεκριμένου βιβλίου, τὴν ὡς ἔγγιστα πιθανότητα τῆς ἐπὶ τριετίαν καταναλώσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν τῷ συγγραφεῖ ὀφειλομένην δικαίαν ἀμοιβὴν, προσδιορίζει τὴν τιμὴν εἰς ἣν ἕκαστον αὐτοῦ ἀντίτυπον πρέπει νὰ πωλῆται, καὶ ἡ τιμὴ αὕτη, ἐπὶ τοῦ τίτλου τυπουμένη, εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τοὺς πωλοῦντας. Διὰ τῶν ὁρισμῶν τούτων πᾶσα ὑπάρχει ἐγγύησις ὅτι τὰ διδακτικὰ βιβλία, οὕτως ἐκλεγόμενα ὑπὸ καταλλήλου ἐπιτροπῆς, ἔσονται τὰ ἄριστα μεταξὺ ὅλων τῶν ὑπαρχόντων καὶ προτεινομένων. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σχετικῶς ἄριστον δύναται νὰ μὴ εἶναι πάντοτε καὶ ἀπολύτως τοιοῦτο, ἡ δὲ ἐκ τῆς παραδόσεως αὐτοῦ πεῖρα, καταδεικνύουσα τὰ σφάλματα εἰς ἃ ὁ πρῶτος συγγραφεὺς τυχὸν ὑπέπεσε, νὰ ὁδηγήσῃ ἄλλους εἰς συγγραφὴν ἔτι τελειοτέραν, διὰ τοῦτο κανονίζεται ὥστε τὰ ἅπαξ παραδεχθέντα διδακτικὰ βιβλία, νὰ μὴ μένωσι πάντοτε ἐν χρήσει, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τρία ἔτη, μεθ' ὧν τὴν παρέλευσιν νὰ δύνανται ν' ἀντικατασταθῶσι διὰ νεωτέρων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰσάγονται μὲν ὁμοιόμορφα τὰ διδακτικὰ βιβλία, οἱ μαθηταὶ ἀπὸ σχολείου εἰς σχολεῖον μεταβαίνοντες δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην βιβλίου καινοῦ, οὔτε ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν κατὰ τὴν ἰδιοτροπίαν, ἢ ἐνίοτε καί τι χεῖρον, τινῶν διδασκάλων βιάζονται ν' ἀγοράζωσι πάντοτε ἄλλα βιβλία, ἀλλὰ μετὰ τῆς μονιμότητος τῶν διδακτικῶν βιβλίων συνδέεται σκοπίμως καὶ ἡ εἰς τὴν τελειοποίησιν αὐτῶν ἀναγκαία μεταβολὴ καὶ πρόοδος. Συγχρόνως, χωρὶς ἡ κυβέρνησις οὐδὲν νὰ δαπανᾷ διὰ τὰ βιβλία ταῦτα, οὐδὲ νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ περὶ ἐκδόσεως καὶ ἐμπορίας αὐτῶν, οὐδόλως στερεῖ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας των, ἀφεῖσα αὐτοὺς ἐλευθέρους ἢ νὰ ἐκδίδωσιν αὐτὰ ἰδίᾳ δαπάνῃ, καὶ νὰ τὰ πωλῶσι πρὸς ἴδιον ὄφελος, ἢ νὰ τὰ παραχωρῶσι διὰ συμφωνιῶν εἰς ἕνα ἢ εἰς πλείονας τυπογράφους. Καὶ οὐ μόνον οὐδὲν τοῖς ἀφαιρεῖ, ἀλλὰ μάλιστα τοῖς παρέχει ἀφορμὴν κέρδους, ἐξασφαλίζουσα αὐτοῖς τὴν πώλησιν τοῦ βιβλίου των καθ' ὅλον τὸ κράτος· ὥστε ἀντὶ τούτου τοῦ πλεονεκτήματος, δικαιοῦται νὰ τοῖς ἐπιβάλῃ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ πωλῶσι τὸ βιβλίον των εἰς ὡρισμένην τιμὴν, ἐν ὅσῳ εἶναι εἰσηγμένον ὡς διδακτικόν, καὶ ὁ συγγραφεὺς ἢ ὁ ἐκδότης, ὁ ἠξεύρων ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη θέλει καρπωθῆ ἀποκλειστικῶς τὸ βιβλίον, οὐδεμίαν ἔχει δυσκολίαν νὰ δεχθῇ τὴν εἰς μετριωτάτην τιμὴν πώλησιν αὐτοῦ, ἐλπίζων τὸ κέρδος του ἐκ τοῦ πλήθους τῶν πωληθησομένων ἀντιτύπων. Μετὰ τὴν τριετίαν, ἂν μὲν νέον ἐγκριθῇ βιβλίον, ὁ τοῦ ἀρχαίου συγγραφεὺς δὲν κωλύεται βεβαίως τοῦ νὰ ἐκδίδῃ τὸ ἑαυτοῦ ὁσάκις καὶ ὅπως θέλ-

λει, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας του· ἀλλὰ ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις δὲν γίνεται πλέον αὐτοῦ χρῆσις. Ἂν δὲ καὶ εἰς δευτέραν ἢ καὶ πλείονας τριετίας ἐπικυρωθῇ τὸ αὐτὸ βιβλίον, ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ, ὅστις ὑποτίθεται ὅτι ἀπεζημιώθη διὰ τὸ κέρδος τῆς πρώτης τριετίας, ἀληθὲς ὅτι θέλει ἐξακολουθήσει κερδαίνων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' οὐδεὶς φθόνος! Ἂν τὸ σύγγραμμά του εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἐπὶ πολλὰς τριετίας νὰ κρίνηται ἐντελέστερον ὅλων τῶν ἄλλων παρουσιαζομένων, τοῦτο εἶναι ἄριστη τῆς ἐντελείας αὐτοῦ ἀπόδειξις, καὶ οὐχὶ ζημία, ἀλλὰ κέρδος μέγα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ ἄξιος ἀμοιβῆς διπλασίας καὶ τριπλασίας, ἀρκεῖ ὅτι διὰ τῆς ἀμοιβῆς ταύτης δὲν ἐπιβαρύνονται οἱ μαθηταὶ πέραν τῆς τιμῆς ἣν ἔκρινεν ἡ ἐπιτροπὴ ὡς μετρίαν.

Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τοὺς ὅρους τούτους τοῦ διατάγματος ἄντικρυς ἀντιφάσκουσι, καὶ καταστρέφουσι μάλιστα αὐτοὺς, αἱ ἀπό τινων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐκπαιδεύσεως συνεχῶς ἐκδιδόμεναι Συστάσεις βιβλίων διδακτικῶν, διότι αὐταὶ προϋποτιθέασιν ὅτι τὰ εἰσηγμένα ὡς διδακτικὰ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικά, καὶ ὅτι οἱ διδάσκαλοι δύνανται καθ' αἵρεσιν νὰ διδάσκωσι καὶ κατὰ τὰ συνιστώμενα, ὅπερ ἀνατρέπει πρῶτον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ προσδιορίζῃ ἡ κυβέρνησις ἀνωτάτην τιμὴν δι' αὐτά, εἰς ἣν αἱ ἐκδόσεις νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ περιορίζωνται, ὅταν οὐδὲν τοῖς ἐξασφαλίζῃ τὴν πώλησιν τοῦ βιβλίου τῶν ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀνατρέπονται αἱ δύο ἐκ τῶν τριῶν ἀπαιτουμένων βάσεων εἰς τὸν περὶ διδακτικῶν βιβλίων κανονισμόν.

Περὶ διδακτικῶν δὲ ἀμιλοῦντες βιβλίων, ἐννοοῦμεν ἐκεῖνα μόνον, ὅσα περιέχουσι τὸ κείμενον τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου κανονιζομένων μαθημάτων, οὐχὶ δὲ καὶ ὅσα ὡς βοηθητικὰ ἁπλῶς δύνανται νὰ μεταχειρίζωνται οἱ μαθηταί, χωρὶς ὅμως ὁ διδάσκαλος νὰ δύναται ν' ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν ὑποχρεωτικῶς νὰ τὰ προμηθεύωνται. Ὥστε κυρίως διδακτικὰ [illegible], εἰς τοὺς ὅρους τοῦ μνησθέντος διατάγματος ὑπαγόμενα, εἰσί, διὰ μὲν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα· 1) πίνακες ἢ βιβλία ἀναγνώσεως· 2) παράδειγμα γραφῆς· 3) κατήχησις μετὰ προσευχητηρίου· 4) ἱερὰ ἱστορία· 5) γραμματικοὶ τύποι· 6) ἀριθμητική· 7) γεωγραφία· 8) Ἑλλ. ἱστορία· 9) ἀναγνωσματάριον· διὰ δὲ τὰ Ἑλλ. σχολεῖα· 1) χρηστομάθεια Ἑλληνική· 2) Ἑλλ. γραμματική· 3) γεωγραφία· 4) Ἑλληνικὴ ἱστορία μετ' εἰδήσεων ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλ. φιλολογίας· 5) περιληψις γεν. ἱστορίας· 6) ἱερὰ ἱστορία· 7) κατήχησις· 8) ἀριθμητική· 9) διάφοροι εἰδήσεις ἐξ ἐπιστημῶν· 10) Γαλλικὴ γραμματική· 11) Γαλλικὴ ἐγκυκλοπαιδεία. Τὰ δὲ λεχθέντα δὲν εἶναι κείμενα, οὐδ' ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διδακτικῶν βιβλίων.

Εἰς ὅσα περὶ τῶν βιβλίων τούτων ἐρρέθησαν, ἐπίτηδες δὲν περιελάβομεν καὶ τὰ τοῖς Γυμνασίοις χρήσιμα, διότι φρονοῦμεν ὅτι εἰς αὐτὰ ἡ ἀρχὴ τοῦ μορφώματος τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν βιβλίων δὲν ἐφαρμόζεται. Ἡ ἐν τοῖς Γυμνασίοις σπουδὴ ἔχει οὐχὶ πλέον νὰ χορηγήσῃ τὸ εἰς ἕκαστον ὑπὲρ τὴν τάξιν τοῦ ὄχλου αἱρόμενον ἀναγκαῖον ἐφόδιον στοιχειώδους παιδείας, οὔτε ὅμως ἐπαγγελματικὰς νὰ μεταδώσῃ γνώσεις, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ προπαρασκευάσῃ τοὺς μέλλοντας νὰ μυηθῶσιν εἰς τὰς τοιαύτας γνώσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μορφώσῃ ἐν σύντομοτελεῖ μαθημάτων κύκλῳ ἄνδρας πεπαιδευμένους, καὶ νὰ διδάξῃ πάσας τὰς εἰς καλλιέργειαν καὶ διεύπλασιν τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας ἀναγκαίας γνώσεις. Εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον τῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν καταριθμοῦνται ἐπομένως αἱ εἰδικαὶ ἐπιστῆμαι· ὅσαι ὅμως ἐκ τῶν γενικῶν περιλαμβάνονται ἐν αὐτῷ, αὗται διδάσκονται οὐχὶ πλέον διὰ χρηστομαθειῶν καὶ ἐπιτόμων, ἀλλ' ἐν ἐκτάσει καὶ ἀκριβείᾳ, καὶ ὑπ' ἀνωτέρων καθηγητῶν, ὧν ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας καὶ αἱ μέθοδοι δὲν πρέπει οὔτε δύνανται νὰ ὑπείκωσιν εἰς ξένην κρίσιν καὶ εἰς διατάξεις ὁμοιομόρφους. Ἐνταῦθα ἡ ἐκπαίδευσις, καὶ διότι ὑψηλοτέρα βαθμοῦ, καὶ διότι ὀλιγωτέρους, καὶ διότι μᾶλλον πεπαιδευμένους καὶ προκεχωρημένους μεταδίδεται, ὀφείλει νὰ εἶναι φύσεως ἀνωτέρας, νὰ ρυθμίζηται ὑπὸ τῶν φώτων τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, οἷς πρέπει νὰ ἐμπιστεύηται ἡ τῶν Γυμνασίων διεύθυνσις, καὶ ν' ἀσκῆται ἧττον μηχανικῶς καὶ οὐχὶ ὡς ἐν ἐργοστασίῳ. Πρώτη βάσις τῆς παιδείας τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἐν τοῖς Γυμνασίοις, ὡς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία· διότι ἡ εὐγενεστάτη ἀπόλαυσις τοῦ πεπαιδευμένου Ἕλληνος πρέπει νὰ εἶναι ἡ μελέτη τῶν ἐξαισίων ἔργων τῶν προπατόρων του. Καὶ κατὰ τοῦτο, ἂν καλῶς διευθύνηται, πλεονεκτεῖ ἡ καθ' ἡμᾶς ἀγωγὴ τῆς ἀγωγῆς ἁπάντων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, ὅτι τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, ἥτις ἀλλαχοῦ ἐπιττέρει τὴν λοιπὴν ἐκπαίδευσιν, θηλάζομεν ἀπ' αὐτῆς τῆς νηπιότητος, ὅτι ὁ πλούσιος οὗτος κῆπος τῆς ἀρχαιότητος, εἰς ὃν ἀλλαχοῦ εἰσέρχονται μόνοι οἱ μακρὰν ἀγωγῆς σταδίων διανύσαντες, ἡμῶν εἶναι οὕτως εἰπεῖν ὁ τόπος τῆς γεννήσεως, ἐν ᾧ δυνάμεθα διαρκῶς διατρίβοντες, ν' ἀνθολογῶμεν ἀνέτως τὸν στέφανον τῆς παιδείας.

Ἀλλ' ἐν τοῖς Γυμνασίοις δὲν πρόκειται πλέον νὰ ἐνδιατρίβωσιν οἱ νέοι οὔτε περὶ τοὺς τεχνολογικοὺς κανόνας, οὔτε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς συντάξεως, ὡς προδεδιδαγμένοι ἤδη ταῦτα ἐν τοῖς Γυμνασιακοῖς σχολείοις, ἀλλὰ νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τῆς γραμματικῆς τὰ ἀνώτερα μυστήρια, εἰς τὰς ὑψηλοτέρας δυσχερείας τῆς γλώσσης, εἰς ἰδιωτισμοὺς αὐτῆς, εἰς τὴν φιλολογικὴν τῶν κειμένων ἀξίαν, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν συγγραφέων. Ἐνταῦθα διδάσκονται οὐχὶ τοσοῦτον τὸν μηχανισμὸν ὅσον τὴν χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ εἰσάγονται εἰς τὸν παράδεισον τῶν καλλονῶν τῆς ἀρχαίας φιλολογίας, ἀφ' οὗ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις τοῖς ἐδόθη ἡ κλεῖς αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς Γυμνασίοις ἀνάγκη νὰ ἐξηγῶνται ὅσον ἐνδέχεται μακρὰ καὶ ἄρτια μέρη τῶν δοκιμωτέρων συγγραφέων, Πλουτάρχου, Θουκυδίδου, καὶ

μάλιστα αἱ δημηγορίαι αὐτοῦ, καθὸ οἰκειοῦσαι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς δεινότητος καὶ πυκνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου, Ῥήτορες, Ἡρόδοτος, ἐκ τῶν φιλοσόφων ὁ Πλάτων· καὶ τέλος ποιηταί, ἤτοι Ὅμηρος, δραματικοί, καὶ ἰδίως οἱ στρυφνότεροι αὐτῶν χοροί, Θεόκριτος διὰ τὴν διάλεκτον, καὶ Πίνδαρος, τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν ὡς μάθημα παραδιδόμενα, τὰ δὲ ὡς ἀνάγνωσις· νὰ ἐφιστᾶται δ' ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν, ἐφ' ὅλων τούτων τῶν συγγραφέων, οὐ μόνον εἰς τὴν ἀτυνήθη λέξεων ἢ τύπων τινῶν χρῆσιν, εἰς σπανίαν τινὰ φράσεων σύνταξιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ ἀρχαῖοι συνήθως διέτασσον καὶ ἐξέφραζον τὰς ἰδέας των, καὶ εἰς τὰς φιλολογικὰς καλλονάς. Ὧν νὰ τοῖς ἐξηγῆται ἡ φύσις. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἓν τῶν πρωτίστων μερῶν τῆς σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς πρέπει νὰ εἶναι ἐν τοῖς Γυμνασίοις ἡ ἐπιμελεστάτη θεματογραφία, ὥστε οὐ μόνον πεζὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ στίχους νὰ δύνανται νὰ συνθέτωσιν εὐκόλως οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, καὶ εἰς τὴν νέαν νὰ ἐκφράζωνται μετὰ τῆς ἐνδεχομένης εὐφραδείας καὶ χάριτος, πρὸς ὃν σκοπὸν πρέπει νὰ διδάσκωνται καὶ θεωρίαν τῆς ῥητορικῆς.

Ἐκτὸς δὲ τῆς Ἑλληνικῆς, ἀναγκαία εἶναι ἐν τοῖς Γυμνασίοις καὶ ἡ σπουδὴ τῆς Λατινικῆς, βοηθήματος ἀναποφεύκτου τῆς μέλλουσι ν' ἀκολουθήσωσιν οἷον δήποτε ἐπιστημονικὸν κλάδον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀλλὰ συγχρόνως ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῶν φιλολογικῶν γνώσεων τῶν βουλομένων γενικῆς μόνον παιδείας νὰ γίνωσι μέτοχοι· διότι κυρίως πεπαιδευμένος δὲν δύναται νὰ κληθῇ ὁ μὴ ἱκανὸς ν' ἀναγνώσῃ τὸν Βιργίλιον ἢ τὸν Κικέρωνα, οὐδὲ τῆς Ἑλληνικῆς κάτοχος, ὁ ἀνίκανος νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τῶν λατινικῶν σχολίων πρὸς μελέτην τῶν Ἑλληνικῶν κειμένων.

Προσέτι δὲ καὶ ἡ Γαλλικὴ πρέπει ἀναγκαίως νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς Γυμνασίοις, διότι, ὡς κατέστη αὕτη γλῶσσα παγκόσμιος, οὐδενὶ πεπαιδευμένῳ καὶ ἐλευθερίου ἀγωγῆς μεταλαβόντι ἐπιτρέπεται ἡ αὐτῆς ἄγνοια. Πρέπει τέλος νὰ διευκολύνηται καὶ τῆς Γερμανικῆς καὶ τῆς Ἰταλικῆς, καὶ τῆς Ἀγγλικῆς ἡ ἐκμάθησις τοῖς βουλομένοις, καὶ ἰδίως διὰ τὰ μαθήματα ταῦτα συνεισφέρουσιν.

Ἐκτὸς δὲ τῶν γλωσσῶν ἄφευκτα μαθήματα εἰσὶν εἰσέτι ἐν τοῖς Γυμνασίοις, ὡς ἀναγκαῖα ἐφόδια παντὸς πεπαιδευμένου ἀνθρώπου, ἡ Γενικὴ ἱστορία, ἡ ἀνάγνωσις ἐκτενεστέρας Ἑλληνικῆς ἱστορίας, μετὰ μυθολογίας, ἡ μαθηματικὴ γεωγραφία, διότι ἡ πολιτικὴ ἐδιδάχθη ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις, τὰ κυριώτερα τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας, τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας, τῆς ἐγχωρίου καὶ ξένης· ἡ στοιχειώδης μαθηματική, ἄλγεβρα, γεωμετρία καὶ τριγωνομετρία, καὶ διότι ῥυθμίζει τὴν κρίσιν, καὶ διότι εἰς πολλὰ τῶν τοῦ βίου εἶναι συντελεστικωτάτη, ἐπίτομος λογική, καὶ τέλος περιληψίς τις ὅλων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, διότι πεπαιδευμένος δὲν δύναται νὰ κληθῇ ὁ οὐδὲν γινώσκων περὶ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν ἀντικειμένων, καὶ περὶ τῶν νόμων τῆς φύσεως. Διὰ τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν μαθημάτων τριετὴς σειρὰ μᾶς φαίνεται ἀνεπαρκὴς, καὶ νομίζομεν ὅτι τέσσαρα ἔτη εἰσὶν ἀναγκαῖα. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον ἔτος δύναται νὰ εἶναι προσδιωρισμένον διὰ τοὺς μὴ μέλλοντας νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ νὰ περιλαμβάνῃ τὴν σύνοψιν τῶν ἐπιστημῶν, τὴν γενικὴν ἱστορίαν, κτλ.

Ὁ Κ. Στροῦμπος προτείνει ὥστε κατ' ἀρχὰς μὲν τινὰ τῶν ὑπαρχόντων Γυμνασίων, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ πάντα, νὰ μεταβληθῶσιν εἰς Λύκεια, ἐν οἷς δηλαδὴ νὰ ἐνασκῶσιν οἱ μαθηταί. Καὶ ὅτι μὲν ἐν τοιούτοις καταστήμασιν, ὅταν καλῶς καὶ σκοπίμως διευθύνωνται, ἡ ἐπιτήρησις εἶναι συντονωτέρα καὶ ἡ ἀγωγὴ πολλάκις καλλιτέρα, οὐδεμία περὶ τούτου ἀμφιβολία. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις οὔτε ἄμεσον συμφέρον οὔτε δικαίωμα ἔχει νὰ καθιστᾷ ἀναγκαστικὴν τὴν εἰς τοιαῦτα καταστήματα ἀνατροφὴν, πλὴν ἰδίων τινῶν περιστάσεων. Ἡ κυβέρνησις, παρασχοῦσα εἰς ἅπαντα τὸν λαὸν τὸ εἰς ἕκαστον ἐξηυγενισμένον ἔθνος ἀνκπόφευκτον μέρος καλλιεργείας, διευκολύνουσα δὲ καὶ εἰς ἁπάσας τὰς τάξεις τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ βαθμοῦ τῆς παιδείας οὗ ἑκάστη ἐφίεται, ἐξεπλήρωσεν ἅπαν αὐτῆς τὸ καθῆκον· τὸ περαιτέρω εἶναι ἔργον τῶν ἰδιωτῶν. Ναί, ἐνδιαφέρεται βεβαίως τὸ δημόσιον εἰς τὴν ὕπαρξιν πολλῶν πεπαιδευμένων ἐντὸς τῆς κοινωνίας, διότι ἔχει ἀνάγκην τῶν γνώσεων αὐτῶν, καὶ διότι τὰ ἐλαττώματα τῶν κοινωνιῶν αὐξάνουσι κατ' ἀντίστροφον λόγον τῆς παιδείας· ἀλλ' ἂν τὸ δημόσιον δὲν κωλύῃ μόνον τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, ἂν μάλιστα ὑποβοηθῇ αὐτὴν, ἐπίσης μέγα συμφέρον ἔχουσι καὶ οἱ ἰδιῶται εἰς ἀπόκτησιν αὐτῆς, καὶ δύναται πεποιθότως νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς αὐτοὺς τὴν περὶ τούτου φροντίδα. Ἐπίσης δὲ τὸ δημόσιον, ἔχει μὲν δικαίωμα ν' ἀπαιτῇ παρὰ τῶν μελλόντων νὰ ὑπηρετήσωσιν αὐτὸ, ἢ παρὰ τῶν ἀξιούντων νὰ διακρίνωνται ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, τὰς εἰς τὰς ὑπηρεσίας ἢ τὰς διακρίσεις ταύτας δικαίας γνώσεις, οὐχὶ ὅμως νὰ ἐπεμβαίνῃ καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν προσεκτήσαντο τὰς γνώσεις ταύτας. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα βεβαίως ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἔστω καὶ ὡς πρὸς τὴν τοῦ κλήρου, διότι ἐνταῦθα, εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν μάλιστα, ἀπαιτοῦνται οὐ μόνον αἱ γνώσεις, ἀλλὰ ἡ ὁμοιόμορφος καὶ πρὸς εἰδικόν τινα βίον διαπεπλασμένη ἀγωγή. Οὐχ ἧττον ὅμως τὰ Λύκεια εἰσὶν ἄριστα καταστήματα, καὶ ἡ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν σύστασιν τοιούτων πρὸ πάντων διὰ τοὺς ἐξ ἑτέρων πόλεων ἐπιδημοῦντας μαθητὰς πρὸς ἀκρόασιν τῶν γυμνασιακῶν μαθημάτων.

Εἰς τινα τῶν Γυμνασίων δύναται νὰ δοθῇ ἰδιαίτερος χαρακτήρ. Τὸ τῆς Σύρου μάλιστα νομίζομεν ἀπαραίτητον νὰ ὀργανισθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐμπορίου, διότι ἡ Σύρος εἶναι, καὶ διὰ καταλλήλου φροντίδος δύναται ἔτι μᾶλλον νὰ γίνῃ, τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου, καὶ πρὸς αὐτὴν θέλουσιν ἀποβλέπει πάντες οἱ Ἕλληνες ἔμποροι, αἱ ἐργατικαὶ αὗται καὶ πολύτιμοι μέλισσαι τῆς κοινῆς κυψέλης, ἂν εὑρίσκωσιν ἐν αὐτῇ ἀφορμὴν νὰ ἐκπαιδεύσωσι τοὺς υἱούς των πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἐπικερδὲς ἐπάγγελμα.

Ἡ δὲ μεταποίησις αὕτη τοῦ Γυμνασίου ἐκείνου, οὐδεμιαν ἔχει δυσχέρειαν, ὅταν προστεθῶσιν εἰς αὐτὸ τινὰ μαθήματα, ὡς τὸ τῆς διπλογραφίας, καὶ τὸ τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, τὰ δὲ λοιπὰ, οἷον τὰ μαθηματικὰ, ἡ γεωγραφία, καὶ εἴτι ἄλλο παραδίδονται μᾶλλον πρὸς μόρφωσιν ἐμπόρων ἢ φιλολόγων.

Δὲν ἀγνοοῦμεν παντάπασιν ὅτι μία τῶν πρωτίστων δυσχερειῶν πρὸς καταρτισμὸν καλῶν γυμνασιων εἶναι ἡ σπάνις καθηγητῶν ἀξίων τῆς σπουδαίας αὐτῶν θέσεως. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἐλάττωμα ὀγκηρὴ τύχη κατ' ὀλίγον ἐκλείπει, καθ' ὅσον τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον ἐξακολουθεῖ προπαρασκευάζον τὴν ὕλην ἣν μετὰ ταῦτα κατεργάζονται τὰ τῆς Εὐρώπης ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια. Μεθ' ὅλων δὲ τῶν προγνωμοδοτησάντων συμφωνοῦμεν πληρέστατα ὅτι μέχρις οὗ καταστηθῶσιν οἱ ἀπαιτούμενοι ἱκανοὶ καθηγηταὶ, προτιμότερον εἶναι νὰ ἔχῃ ἡ Ἑλλὰς Γυμνάσια ὀλίγα καὶ καλὰ, ἢ πολλὰ καὶ μέτρια. Ἡ τάξις ἡ θέλουσα ν' ἀρθῇ μέχρι τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν δὲν εἶναι, οὐδ' ἀνάγκη νὰ εἶναι πολυπληθής. Ἀνάγκη ὅμως πᾶσα νὰ εἶναι αἱ σπουδαὶ αὐτῆς ὅσον ἐνδέχεται ἐντελεῖς, διότι ἂν πληγὴ μεγίστη τῶν κοινωνιῶν εἶναι ἡ ἀμάθεια, ἡ ἀμέσως μετ' αὐτὴν, ἴσως δὲ καὶ πρὸ αὐτῆς κινδυνωδεστάτη εἶναι ἡ ἡμιμάθεια.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΛΟΓΟΣ

ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἐπέτειον τελετὴν τοῦ Βασιλικοῦ Πολυτεχνείου (9 Ἰανουαρίου 1855) ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ δέκατον καλλιτεχνικὸν ἔτος ἐκθέσεως τῶν διαγωνισμῶν, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ

ΑΥΣΑΝΔΡΟΥ ΚΑΥΤΑΝΖΟΓΛΟΥ

ἀρχιτέκτονος κτ.λ. κτ.λ. κτ.λ.

—o—

Μεγαλειότατε!

Τῆς ἐτησίου καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως ἀναβλησθείσης μέχρι τοῦδε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἕνεκα τῆς εἰς τὴν ἡμετέραν πρωτεύουσαν ἐνσκηψάσης ἀνθρωποκτόνου ἐπιδημίας, ἑορτὴ πάλιν, δόξα τῷ παναγάθῳ Θεῷ, ἐπίσης ὡς καὶ ἄλλοτε, λαμπρὰ, τὴν πρώτην δεκαετίαν ἀριθμοῦσα ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν διαγωνισμῶν, πανηγυρίζεται σήμερον ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τῆς τῶν ἑλληνικῶν τεχνῶν προόδου, ὑπὸ φιλομούσου καὶ φιλοτέχνου ὁμηγύρεως, ἐκφραζούσης τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς, πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα ἥ τις διὰ τῆς παρουσίας αὐτῆς ἐν γένει μὲν νέον δεῖγμα προστασίας παρέχει πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καλλιτεχνίαν, ἰδίως δὲ, διὰ τῆς συνεργείας μάλιστα τοῦ περιστοιχίζοντος Αὐτὴν φιλοτέχνου Ὑπουργείου, νέας ἐμπνέει ἐλπίδας γενναίας ἐμψυχώσεως εἰς τε τοὺς θιασώτας καὶ μύστας τῶν τεχνῶν, καὶ εἰς τοὺς ἐπεξεργασθέντας τὰ ποικίλα καὶ καλὰ ἔργα τὰ τὴν ἐτήτιον ἔκθεσιν διακοσμοῦντα. Βλέπων δ' ἐγὼ μετὰ χαρᾶς κατὰ ταύτην τὴν ἑορτὴν, τὴν παροῦσαν σεβαστὴν ὁμήγυριν ὑπὸ πόθου φιλοτεχνικοῦ συνελθοῦσαν, ἵνα ἰδίοις ὀφθαλμοῖς πεισθῇ περὶ τῆς γινομένης ἐνταῦθα προόδου, καὶ ἀποδώσῃ εἰς τοὺς βραβευθέντας τὸν ὀφειλόμενον ἔπαινον, νομίζω χρέος μου, ἐπειδὴ μέλλουσι σήμερον νὰ δημοσιευθῶσι τῶν ἐν τοῖς διαγωνισμοῖς εὐδοκιμησάντων τὰ ὀνόματα, νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι μέχρι τοῦδε ἡ γενομένη πρόοδος ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν εἰσαχθεῖσαν μέθοδον τῆς διδασκαλίας, στηριζομένην ἐπὶ τῶν διαγωνισμῶν. Καὶ θέλει τις βεβαιωθῆ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων, ἐὰν ἐξετάσῃ τὴν τῶν παρόντων ἔργων τέχνην πρὸς τὴν τῶν πρὸ δεκαετίας ἐκτεθέντων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ σχολείῳ φυλάττονται. Ἐν τῇ τέχνῃ εὐτυχῶς, οὐχὶ οἱ λόγοι, ἀλλὰ τὸ ἔργον φέρει ἐν ἑαυτῷ τῆς ἰδίας ἀξίας τὸ μαρτύριον.

Ἐρχόμενος δὲ νὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν διαγωνισμῶν νομίζω ὅτι θέλω εὐχαριστήσει τὴν σεβαστὴν ὁμήγυριν, καὶ πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν, ἐὰν διερμηνεύσω πρὸς αὐτὴν τὸν λίαν ἐνθυμητικὸν πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι καλλιέργειαν τῶν τεχνῶν λόγον διακεκριμένου τινὸς Γάλλου καλλιτέχνου, τοῦ ἀρχιτέκτονος Φ. Βουλαγγέρου, γνωστοῦ καὶ ἐν Ἀθήναις διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν τοῦ ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως ἐπισκευαζομένου ναοῦ τοῦ Νικοδήμου, ὅστις προσκληθεὶς μετ' ἄλλων ξένων καλλιτεχνῶν ὡς κριτὴς τῆς τῶν μαθητῶν ἡμῶν φιλοπονίας, « Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, εἶπεν, ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι πάντοτε ὁ φύσει καλλίτεχνος λαός· τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐξετάσαμεν δὲν εἶναι ὑποδεέστερα τῶν ἐκτιθεμένων ἐν ταῖς ἀντιστοιχούσαις τάξεσι τῶν ἡμετέρων καλῶς ὠργανωμένων σχολείων τῶν τεχνῶν, τὰ ὁποῖα ἀπ' αἰώνων πολλῶν ὑπάρχουσι καθιδρυμένα. » Ὁ λόγος οὗτος ἀμερολήπτου δικαστοῦ ὡς καὶ ἡ πρό τινων ἐτῶν ἐκφρασθεῖσα εὔνους γνώμη τοῦ διασήμου ἀρχηγέτου τῆς ἐν Γαλλίᾳ γλυπτικῆς Λαυείδ τοῦ ἐξ Ἀγγερίας, ἔτι δὲ καὶ ἡ τοῦ σοφοῦ ἀρχαιολόγου Εἰρηναίου Θυρσίου ἔγκρισις τῆς παραδεδεγμένης μεθόδου περὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς τέχνης ἐν τῷ ἡμετέρῳ σχολείῳ, ἀρκεῖ νὰ πείσῃ καὶ βεβαιώσῃ ἡμᾶς, ὅτι ἀφοῦ ἠνεώχθη πάλιν ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας ἡ πρὸ τοσούτων αἰώνων κεκλεισμένη ὑπὸ τῆς δουλείας καὶ βαρβαρότητος θύρα τοῦ Ἑλληνικοῦ θησαυροῦ τῆς τέχνης καὶ τῆς παιδείας ἐν γένει, ἔχομεν ἐλπίδας ἵνα ἡ ἀναγεννηθεῖσα τέχνη φθάσῃ πάλιν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἐντελείας, εἰς ὃν πάλαι ποτὲ μόναι οἱ πρόγονοι ἡμῶν εὑρισκόμενοι ἐδοξάσθησαν διὰ τὴν καλλιτεχνίαν. Ἔθνη ἄλλα ἔτι ἀρχαιότερα καὶ πλουσιώτερα καὶ δυνατώτερα, ὡς τὸ τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἰνδῶν, τῶν Περσῶν, τῶν Φοινίκων, τῶν Ἀσσυρίων, ἐφημίσθησαν μὲν ποτὲ ἕνεκα τῆς πλουσίας αὐτῶν βιομηχανίας, καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς βιωφελῶν τεχνῶν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐννοήσωσι καὶ νὰ ὁρίσωσι τοὺς φιλοσοφικοὺς ἐκείνους κανόνας τῆς καλλιτεχνίας, οἵτινες εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως τὴν κυριωτέραν ἐπιρροὴν ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τῶν πολιτισμῶν, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἐφ' οἵας δήποτε τέχνης. Τὰ βιομηχανήματα ἐκείνων ἦτο δυνατὸν ἴσως καὶ σήμερον ν' ἀντιπαραβληθῶσι πρὸς τὰ τεράστια τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας βιομηχανήματα κατὰ τὴν οὐσίαν, ἂν καὶ νηπιώδη ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐξεργασίας· ἀλλ' ἤθελον εἶσθαι, βεβαίως, ἄμοιρα τῆς λεπτῆς ἐκείνης καὶ ἀνεκφράστου καλλονῆς, ἥτις παρελήφθη ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, διότι μόνος ὁ Ἕλλην ἐφάνη τεχνίτης φιλόσοφος, ἀνερευνήσας τὸ καλὸν καὶ ἐφαρμόσας αὐτὸ διὰ τῆς φιλοσοφίας εἰς ἅπαντα τὰ ἑαυτοῦ ἔργα, τῶν ὁποίων τὴν ἐντέλειαν οὐδὲν ἕτερον ἔθνος μέχρι τῆς σήμερον ἐδυνήθη νὰ φθάσῃ. Διὰ τοῦτο, καί τοι τὴν σήμερον λείψανα μόνον περισώζονται τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας καὶ ταῦτα κατεθραυσμένα ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, θαυμάζονται ὅμως πάντοτε καὶ ὡς γνώμονες νομίζονται τῆς τοῦ παρόντος πολιτισμοῦ τέχνης, διατηροῦντα τὴν πρωταρχίαν καὶ χρησιμεύοντα ὡς τὰ μόνα δείγματα διδασκαλίας, καὶ πρότυπα ἐν πάσαις ταῖς τῶν τεχνῶν Ἀκαδημίαις. Καὶ καθὼς λοιπὸν ἡ Ἑλληνικὴ γῆ δὲν ἔπαυσε φέρουσα πάντοτε τὰ αὐτὰ φυτὰ καὶ προϊόντα, τὰς αὐτὰς ἐλαίας, τὰ αὐτὰ κλήματα καὶ τὰ αὐτὰ εὔοσμα ἄνθη, τὰ ὁποῖα ὅμως ἕνεκα τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς δουλείας τοσοῦτον ἐξηχρειώθησαν, ὥστε ἄγνωστα πλέον καὶ ποταπὰ ὑπῆρχον μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐλευθέρα χεὶρ, ἀναλαβοῦσα τὴν ἀξίνην, ἐκαθάρισε τὰς ἀκάνθας, καὶ ἐπιμελῶς καλλιεργήσασα τὴν γῆν, ἐπιτηδείαν αὐτὴν ἀπέδειξε ν' ἀποδίδῃ πάλιν τὸ καθαρὸν ἔλαιον, τὸν ἄριστον οἶνον καὶ τὸ ἐξαίσιον Ἰμηττιον μέλι, οὕτω καὶ ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη, ὡς γνησία θυγάτηρ τῆς ἐλευθερίας, ἐμφρόνως καὶ ἐλευθέρως προστατευομένη, δύναται πάλιν μετὰ βεβαιότητος νὰ ἀναθάλλῃ καὶ νὰ παράξῃ τοὺς αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους καὶ τὸ πάλαι, καρποὺς, καὶ νὰ ἀναδείξῃ πάλιν νέους Φειδίας, καὶ Ἀπελεῖς, καὶ Πολυκλείτους, καὶ Ἰκτίνους.

Ἡ τέχνη εἶναι ἐν γένει ἀπόρροια τῆς πείρας, ἀλλὰ φωτιζομένη ὑπὸ τῆς θεωρίας διακρίνεται πολλάκις εἰς καλλιτεχνίαν, καὶ ἁπλῶς εἰς κοινὴν χειροτεχνίαν· ἀλλ' αὗται οὕτω στενῶς μετ' ἀλλήλων εἶναι συνδεδεμέναι, ὥστε καὶ αὕτη ἡ κοινὴ χειροτεχνία, ἂν καὶ ἀποτέλεσμα ἁπλῶν παραγγελμάτων καὶ συνταγῶν, δύναται νὰ ἀνυψωθῇ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος, ἀναλόγως τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης· δι' ὃ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ χειροτεχνία φαίνεται πάντοτε ἀχώριστος τῆς καλλιτεχνίας, φωταγωγουμένης μάλιστα ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ποιήσεως, καὶ ὡς μονὰς ἀδιαίρετος παρίστανται ἀμφότεραι ἐπὶ παντὸς Ἑλληνικοῦ ἔργου, ἐάν τε εἰς τὸν ἀγγειοπλάστην τῆς Κορίνθου, ἐάν τε εἰς τὰς ταλασιουργοὺς νεάνιδας τῆς Σπάρτης, ἐάν τε εἰς τὸν ἀνδριαντοποιὸν ἢ ζωγράφον τῶν Ἀθηνῶν τοῦτο ἀνήκει. Κυρίως δὲ μάλιστα αἱ παραστατικαὶ τέχναι, ἂν μὴ ἐγεννήθησαν, ἐμορφώθησαν βεβαίως καὶ ἐκανονίσθησαν ἐν Ἑλλάδι, ὥστε καὶ Ἑλληνικαὶ τέχναι κατ' ἐξαίρεσιν, καὶ γνήσιαι θυγατέρες τῆς Ἑλλάδος λογίζονται· καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν θρησκευμα τῆς ἀνθρωπομορφίας ὑπηρεσίαν αὐτῶν, ἔφθασαν εἰς τὴν ἐντέλειαν διά τε τοῦ ὕψους τῆς ἐπινοίας καὶ φαντασίας, καὶ διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος τῆς κατεργασίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἤδη γεγηρακυίας εἰδωλολατρείας μεγάλως κατεφρονήθησαν, καὶ οὐ μόνον ὡς ἄχρηστοι, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐχθραὶ καὶ βλαβεραὶ ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ χριστιανικῇ λατρείᾳ συγχωνευθέντος Ἰουδαϊσμοῦ, ὅθεν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη καιρίαν ἐκ τούτου ἔπαθε πληγήν· ἀλλ' υἱοθετηθέντος τοῦ νέου θρησκεύματος ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, νέας ἀναλαβοῦσα δυνάμεις, προσήνεγκεν ἑαυτὴν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀγωνιζομένη νὰ ἐπανέλθῃ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων τῆς ὑπηρεσίας, εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς στάδιον. Ἀλλ' ὅμως, κακῇ μοίρᾳ, κατισχύσας πάλιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὁ Ἰουδαϊσμὸς διὰ τῶν ὀλεθρίων αὐτῆ εἰκονοκλαστῶν Ἰσαύρων, ἐπανέστρεψε τὴν τέχνην εἰς τὰ ὀπίσω. Αἱ δὲ ἀλλεπάλληλοι αὗται καταδρομαὶ τῶν βαρβάρων καὶ ἀμαθῶν κατὰ τῆς καλλιτεχνίας, τοσοῦτον τὰς δυνάμεις αὐτῆς ἐξήντλησαν, ὥστε, ἐπελθόντος τοῦ τρίτου, τοῦ φοβερωτέρου καὶ θηριωδεστέρου διωγμοῦ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἀναφυέντος νέου τοῦ Μωάμεθ θρησκεύματος, τοῦ ἐπικρατήσαντος καὶ ἐξαπλωθέντος μάλιστα ἐφ' ἅπαν τὸ τότε κυρίως καλλιτεχνικὸν ἔδαφος, καὶ αὐτὰ τὰ ἔτι διασωθέντα μικρὰ κάλλη αὐτῆς ἀπηνῶς κατεστράφησαν διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως καὶ καταργήσεως παντὸς ἀνθρωπομόρφου ἀπεικονίσματος. Οὕτω λοιπὸν ἡ καλλιτεχνία, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ τῶν παραστατικῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἀπεχωρίσθη τῆς κοινῆς χειροτεχνίας διὰ τοῦ αἱμοβόρου τῆς βαρβαρότητος ξίφους, καὶ ἐγκατέλιπεν αὐτὴν ἐνεργουμένην καὶ βοηθουμένην ὑπὸ ἁπλῶν παραδόσεων καὶ παραγγελμάτων τῆς ἀρχαίας πείρας, ὡς γίνεται δῆλον ἐξ ὧν ἐφεξῆς φέρομεν παραδειγμάτων. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, νομιζομένη ὡς ἀρχηγέτις καὶ κυρία πασῶν τῶν τεχνῶν (1), μετὰ τὴν τελευταίαν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου οὐδέποτε διέλαμψε κατὰ τὴν καλλιτεχνίαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καί τοι μεγάλην ἔλαβε παρὰ τῶν Σουλτάνων προστασίαν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν πολλῶν τζαμίων καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν, ἀλλ' ἐμεινε βάρβαρος καὶ ἀναρμόνιος, καὶ ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας καὶ ἐπέκεινα ἀδιακόπως ἐν χρήσει οὖσα καὶ ἐργαζομένη ἰδίως ἐπὶ τῆς ἀπομιμήσεως τοῦ μόνου ὑπολειφθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀνθεμίου καὶ Ἰσιδώρου κακοτέγνου παραδείγματος τῆς Ἁγίας Σοφίας. τὸ ὁποῖον οἱ κατακτηταὶ θαυμάζοντες ἐλάμβανον ὡς πρότυπον τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀνεγειρομένων ναῶν, δὲν ἐδυνήθη ὅμως οὐδέποτε νὰ παράσχῃ τὴν ἐλαχίστην βελτίωσιν εἰς τὴν τέχνην κατα τὸν ρυθμὸν, τὴν συμμετρίαν, καὶ ἁρμονίαν, πλὴν καθ' ὅσον διετήρησεν εἰς τὴν χειροτεχνίαν τῆς οἰκοδομητικῆς παραγγέλματά τινα καὶ ἀξιώματα ἐπὶ τῆς πολυχρονίου πείρας στηριζόμενα, καὶ διαδοχικῶς διαδιδόμενα διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀνεγέρσεων, μαρτυροῦντα μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἀρ-

(1) Vitruv. Arch. gen. pas. Perrault. Amsterd. M. DCLXXI. Chap. I. p. 22. Milizia arch. Bassano 1813. p. 13.

Ξυλογραφίας βραβεῖον Α'., ἔργον τοῦ Νικολάου Ἀρμίου.

χαίαν αὐτῆς ἐπιτηδειότητα καὶ εὐχέρειαν.

Ὁ γνωστὸς ἀρχιτέκτων Λεροά, ὁ σταλεὶς παρὰ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐν ἔτει 1753 εἰς Ἑλλάδα πρὸς σπουδὴν καὶ μελέτην τῶν ἀρχαίων μνημείων, διερχόμενος διὰ Κωνσταντινουπόλεως ἐθαύμασεν ἰδὼν οἰκοδομούμενον διὰ μέσων οὕτως ἁπλῶν τὸν μέγαν θόλον τοῦ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ ἀνεγειρομένου τζαμίου (1)· παράδοξον δὲ φαίνεται ἡ ἔκπληξις αὐτοῦ διότι ἡ θολοποιία δὲν ἦτον πλέον ἔργον ἄξιον θαυμασμοῦ, οὐδὲ πρόβλημα ἄλυτον, ἐν ᾧ μάλιστα ἡ κατὰ μίμησιν τῶν Βυζαντινῶν ἀνεγερθεῖς πρῶτον ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ τοῦ ἀγχίνους Βρουνελέσκου ἱστορικὸς θόλος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ μεγαλοπρεπὴς τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἁγίου Πέτρου ὑπὸ τοῦ περικλεοῦστάτου Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ἀπὸ δύο αἰώνων καὶ ἐπέκεινα ἐφαίνοντο ὑπερηφάνως καθιδρυμένοι ἐπὶ τῶν τεσσάρων αὐτῶν ὀρθοστατῶν καὶ μυριάδες ὁμοίων κατὰ τὸ σχῆμα θόλων ἐν ἁπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ἀνηγέρθησαν κατὰ μίμησιν αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἀνθεμίου καὶ μαθητὴς τοῦ Χριστοδούλου, ἄνευ γνώσεως τῶν θεωρημάτων τῆς μηχανικῆς, ἀντὶ τῶν συνήθως πολυδαπάνων ἰκριωμάτων καὶ καμαροτύπων, δοκὸν κινητὴν ἀντικατέστησε πρὸς κανονικὴν μόρφωσιν τῆς καμπύλης καὶ κατάστρωσιν τῶν πλίνθων εἰς σχηματισμὸν τοῦ σφαιροειδοῦς θόλου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρόοδος καὶ ἡ ἐντέλεια οἱασδήποτε τέχνης στηρίζεται κυρίως εἰς τὴν πολυεργασίαν, καὶ ἑπομένως εἰς τὴν κατανάλωσιν τῶν παραγωγημάτων, διὰ τοῦτο καὶ μεταξὺ τῶν σωζομένων Ἑλληνικῶν τεχνῶν ἡ τεκτονική, ἐν γένει (2) καὶ ἰδίως

(1) Guys. Voy. litt. de la Grèce. 3. Edit Paris. Tom. II. p. 2.

(2) Guys. Voy. tom. II. p. 1. vous trouverez encore chez les Grecs modernes des constructeurs et des architectes.

Ξυλογραφίας βραβεῖον Β'., ἔργον τοῦ Εὐαγγέλου Εὐαγγελινοῦ.

ἡ ξυλουργικὴ χειροτεχνία διὰ τὸν ἐξ ἀρχαίων χρόνων εὔχρηστον ἐν τῇ Ἀνατολῇ τρόπον τῆς ξυλίνης οἰκοδομίας, καὶ τὴν εἰς τὴν ναυπηγικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, παρέχει ἀξιοθαύμαστα δείγματα ἐπιτηδειότητος τῶν Ἑλλήνων ξυλουργῶν, ἐκ μόνης τῆς πολυπειρίας ἀποκτηθέντα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ζωγραφική, καί τοι ἐπὶ τοσοῦτον καταδιωχθεῖσα, διετήρησεν ὅμως διὰ τῆς παραδόσεως σῴους τοὺς παρὰ τῶν Βυζαντινῶν παραδεδεγμένους τύπους, ἐν μέρει δὲ καὶ τὴν χειροτεχνίαν αὐτῶν θαυμάζομένην ἔτι ὑπὸ τῶν περιηγουμένων τὸν Ἄθω ἀλλογενῶν φιλοτέχνων (1). Δείγματα δὲ προσέτι τῆς ποτὲ ἀκμάσασης ξυλογλυφίας ἄξια θαυμασμοῦ, παρέχουσιν ἡμῖν σήμερον καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἡμετέρου διδασκάλου κυρίου Ἀγαθαγγέλου τοῦ μοναχοῦ, καὶ ἄλλων τινῶν ἔργα χαλκογραφικὰ καὶ ξυλογραφικά, ἀποδεικνύουσιν ὅτι αἱ διάφοραι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀκμάσασαι ποτὲ τέχναι, καθὸ ὑπηρετοῦσαι εἴτε τὰς ἀνάγκας τῶν κατακτητῶν, εἴτε τὴν χριστιανικὴν τῶν κατακτηθέντων λατρείαν, αἱ μὲν διεσώθησαν διὰ τῆς παραδόσεως ἐν τοῖς σουλτανικοῖς ἀνακτόροις, αἱ δὲ ταπειναὶ κατέφυγον εἰς τὰς μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους· ἀλλ' αὗται ἅπασαι οὔτε φωτιζόμεναι, οὔτε ὑποβαλλόμεναι ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ καὶ ζωογόνου τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς καλλιτεχνίας πυρός, μετεβλήθησαν εἰς ἁπλᾶς βαναύσους χειροτεχνίας, αἵτινες ὑπὸ μόνης τῆς ἁπλῆς παραδόσεως ὁδηγούμεναι, ἐβάδιζον ὀπισθοπορεῦσαι καρκινοειδῶς· καὶ κατὰ τὴν φαντασίαν καὶ ἐπιτηδειότητα τῆς χειρὸς, τελευταῖον ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἀρχαίαν κατάστασιν,

(1) Manuel d'iconogr. chrét. p. Didron et. P. Durand Paris M. DCCCXLV.

ὥστε φέρουσαι εἰσέτι τὸν αὐτὸν ἰδιόρρυθμον χαρακτῆρα τῆς νηπιότητος, ἀποδεικνύουσιν ὅτι συνήθως καὶ ἡ τέχνη τὴν κοινὴν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου πορείαν βαδίζει, παριστῶσα κατὰ τὸ ψῆρας αὐτῆς ὅμοια ὡς καὶ ἐπὶ τῆς νηπιότητος ἔργα. Ἀλλ' οὐ μόνον τῶν παραστατικῶν τεχνῶν ἡ χειροτεχνία, ἕνεκα τῆς ἀτομικῆς ἑκάστου τεχνίτου πείρας καὶ ἐφαρμογῆς τῆς παραδεδεγμένης παραδόσεως εἶναι ἀξία παρατηρήσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ πολλὰς ἄλλας ἡ Ἀνατολὴ (3) πρὸ ἑβδομήκοντα περίπου ἐτῶν ὑπερεῖχε τῆς δύσεως· διότι ἐδίδασκεν ἔτι τὴν βαφικὴν τῶν βαμβακίων νημάτων ἐν Γαλλίᾳ (4), καὶ πρὸ πεντήκοντα σχεδὸν ἐτῶν τὴν ἀπόκρυφον βυρσοδεψικὴν τέχνην τῶν κεχρωματισμένων δερμάτων (5), ὡς καὶ ἄλλων πολυτελῶν βιομηχανημάτων τὴν κατασκευὴν, πρὸ τῆς ἐφευρέσεως μάλιστα καὶ ἐφαρμογῆς τῆς τοῦ ἀτμοῦ δυνάμεως εἰς τὰς πολυχείρους μηχανάς.

Ἐκ τούτων λοιπὸν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ τέχνη ἐν γένει οὐδέποτε ἐξέλιπεν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς· ἀλλὰ ἡ κατὰ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν μεγάλη καταφορὰ καὶ καταδίωξις τῆς ἐπιστήμης ὑπὸ τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος, ἐπανέστρεψε τὴν ἀνθοῦσαν τέχνην εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς νηπιότητα.

Διὰ τοῦτο καὶ σκοπὸς κύριος τοῦ παρόντος σχολείου πρέπει νὰ εἶναι· Πρῶτον, νὰ ἐπαναφέρῃ τὰς παραστατικὰς τέχνας εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν καὶ πάτριον κοιτίδα, καὶ ἀποκαταστήσῃ αὐτὰς ἐγχωρίους, διότι οὐ μόνον δι' αὐτῶν ἐλαμπρύνθη καὶ ἐδοξάσθη, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τῆς ἀνακτηθείσης ἡμῶν ἐλευθερίας καὶ παλιγγενεσίας εἰς τὰ λείψανα τῶν ἔργων τῆς καλλιτεχνίας δικαίως ὀφείλεται. Δεύτερον, νὰ διαδώσῃ τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ, καὶ τὰς βιωφελεῖς γνώσεις εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν πρὸς μόρφωσιν τῶν ἠθῶν, καὶ ἐξημέρωσιν τῶν ψυχῶν αὐτῆς, καὶ νὰ ἐκπαιδεύσῃ κυρίως φιλοτέχνους δικαστὰς, καὶ προστάτας καταλλήλους νὰ κρίνωσι τὰ περὶ τῶν τεχνῶν οὐχὶ ἁπλῶς ἐν θεωρίᾳ, ἀλλ' ἐν γνώσει. Τρίτον, νὰ μορφώσῃ τεχνίτας καὶ βιομηχάνους διὰ τῆς ἀναλόγου ἐπιστημονικῆς ἐκπαιδεύσεως, διδάσκων αὐτοὺς μάλιστα ὅτι εἰς μόνην τὴν ἀτομικὴν ἐργασίαν καὶ ἀξίαν, καὶ εἰς τὸν προσωπικὸν διαγωνισμὸν δύναται ἡ Ἑλλὰς τὴν σήμερον νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῆς, ὁ δὲ διὰ πολυταλάντων μηχανῶν διαγωνισμὸς εἶναι ἄκαιρος καὶ ἔπρεπε μάλιστα νὰ θεωρῆται παρ' ἡμῖν πρὸς τὸ παρὸν ὡς ματαιοπονία, διότι ὁ Ἕλλὴν εὑρίσκει τὴν σήμερον εὐρὺ καὶ λαμπρὸν στάδιον καὶ εἰς τὴν τέχνην τῆς γεωργίας τὴν ἀρχὴν καὶ πηγὴν τιλίας καὶ τῆς ἐμπορίας, ἥτις ἀείποτε, καὶ νῦν καὶ τὸ πάλαι ἀχώριστος τῆς παιδείας ὑπῆρξε, καὶ γνήσιον προϊὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ γενναῖος πάλιν πρόμαχος τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀνθῶνος ἀνεφάνη, καὶ προστάτις ἁπασῶν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν παρίσταται καὶ σήμερον προεξάρχουσα ἐν τῇ ἀναγεννωμένῃ πατρίδι ἡμῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι καθόλου πορείας τῆς τέχνης παρεκβατικώτερον ἴσως τοῦ δέοντος· νῦν δὲ καιρὸς νὰ εἴπω περὶ τοῦ προγράμματος τῶν διαγωνισμῶν, καθ' ὃ ἑκάστη τάξις ἐπεξειργάσθη τὸ διαγώνισμα ἄνευ οὐδεμιᾶς συμβουλῆς ἢ ξένης συνδρομῆς, ὥστε τὰ σήμερον ἐνταῦθα ἐκτιθέμενα ἔργα ἀποδεικνύουσιν οὐ μόνον τὴν ἀξίαν καὶ τὸν βαθμὸν τῆς προόδου ἑκάστου νέου τεχνίτου, ἀλλ' ἀντιπαραβαλλόμενα καὶ πρὸς τὰ πρὸ τῆς δεκαετίας ἐκτεθέντα ἔργα, δύνανται νὰ πείσωσι πάντα φιλότεχνον περὶ τῆς μελλούσης ἐπιτυχίας τῆς ἀναθαλλούσης πάλιν ἐν Ἑλλάδι τέχνης, πρὸς τὴν ὁποίαν μετὰ ζήλου προστρέχει ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία, ἀκολουθοῦσα τὴν τῶν προπατόρων αὐτῆς παραγγελίαν. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τετρακόσιοι πέντε ἀνεγράφησαν ἐκ διαφόρων τάξεων τῆς κοινωνίας, ἐξ ὧν ὀγδοήκοντα δύο τεχνῖται, ἀνήκοντες εἰς τὰ διάφορα ἐργοστάσια τῆς πόλεως, οἵτινες ἀποκτῶντες τὴν γνῶσιν τῆς φιλοκαλίας καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ παριστᾶν τὰς ἰδίας αὐτῶν ἰδέας διὰ τῆς ἰχνογραφίας καὶ τῆς γεωμετρίας, ἀσκοῦνται εἰς τὴν πεῖραν ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν ἐργαστηρίοις. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν μαθητῶν πεντήκοντα τρεῖς κατῆλθον εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος ἐκτελέσαντες τὰ καθυποβληθέντα εἰς αὐτοὺς θέματα κατὰ τὸ ἀκόλουθον πρόγραμμα·

(3) Dumont d'Urvil. Voy. Pitt. Paris 1839. t. I. pag. 160.

(4) Felix Beaujour. Tabl. du Com. de la Grèce. pag. 285. «C'est de la Grèce que nous avons emprunté l'art de teindre le coton en rouge; des teinturiers grecs vinrent s'établir vers le milieu de ce siècle à Montpellier et y teignirent le coton à la façon de leur pays; leurs procédés eurent bientôt été copiés par les teinturiers français . . . . . on convient généralement que le rouge du levant a plus d'éclat et de vivacité que le nôtre.»

(5) F. Beaujour lettre XIV. p. 295. «L'art de la maroquinerie chez les Turcs; leurs procédés sont peu connus parmi nous. . . . . Je n'ai épargné pour pénétrer ce secret ni soins ni argent. . . . . .»

Leur. XV. «C'est surtout dans la préparation des maroquins rouges que les Turcs excellent . . . . . ils savent donner aux maroquins toutes les couleurs.»

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ.

—o—

ΜΑΘΗΜΑ ΓΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΣ,

ὑπὸ Λ. Θειροίου.

Τάξις Ἐλαιογραφίας. (Θέμα) Θησεὺς δισκοβόλος, εἰκὼν κατὰ φυσικὸν μέγεθος.

» Σιαγραφίας. » Ὁμοίως δι' ἀνθρακοκονίας.

ΑΓΑΛΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ,

ὑπὸ Λ. Θειροίου.

Τάξις Β'. ἀνωτέρα. Ὁ Σάτυρος ὀρχηστὴς τοῦ Βουρβωνικοῦ Μουσείου, σκιαγράφημα δι' ἀνθρακοκονίας.

» Α'. κατωτέρα. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡρακλέους τοῦ Γλύκωνος, τοῦ καὶ Φαρνεσίου καλουμένου. ὁμοίως.

ΣΤΟΧ. ΓΡΑΦΙΚΗΣ,

ὑπὸ Φ. Μαργαρίτου.

Τάξις Α', » Ἀπόλλων ὁ Πύθιος ὁ τοῦ Βελβεδέρε λεγόμενος, ἐκ τῶν τοῦ Μόργεν χαλκογραφιῶν, διὰ μολυβδοκονδύλου.

ΑΡΧΤ. ΚΟΣΜΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ,

ὑπὸ Ι. Κωνσταντίνου.

Τάξις Β'. Τὸ σημλόκραναν τὸ ἐν τῷ Ἀνακτορικῷ κήπῳ κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, διὰ μελανογραφίας.

Τάξις Α'. Κόσμημα τῆς νεκρικῆς λάρνακος τοῦ Βιράγου. ἔργον τοῦ ιζ'. αἰῶνος ἐκ τῆς τοῦ Ἀλβερτόλδου συλλογῆς, διὰ μολυβδοκονδύλου.

ΠΛΑΣΤΙΚΗΣ,

ὑπὸ Χ. Σιέγελ.

Τάξις Α'. Τὸ αὐτὸ θέμα τῆς γυμνογραφίας, ὁ Θησεὺς, ἐν ἀναγλύφῳ κατὰ δύο τρίτα τοῦ φυσικοῦ μεγέθους.

ΞΥΛΟΓΡΑΦΙΑΣ,

ὑπὸ τοῦ Ἱερομονάχου Ἀγαθαγγέλου.

Τάξις Γ'. ἀνωτέρα. Ἡ Σκέψις, εἰκὼν ξυλογραφικὴ ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀγγλικῇ ἑφημερίδι (Ἱστόρησις τοῦ νέου Λονδίνου). Τὸ δὲ διαγώνισμα θέλει εἶσθαι ξυλογράφημα ἓν πέμπτον μικρότερον τοῦ ἐν αὐτῇ μεγέθους.

Τάξις Β'. Ἀγγεῖα Ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ, ἐκτεθέντα κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ παγκόσμιον ἔκθεσιν· ξυλογράφημα τοῦ Ἰωάννου Γρὺν, ὑπ' ἀρ. 166 ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Κ. Ξένου.

Τάξις Α'. Τῶν ἀρχαρίων. Γύψ ἐπὶ βράχου.

ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑΣ,

ὑπὸ Ξ. Ἰωαννίδου.

Τάξις Α'. Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ, γερμανιστί.

Δικασταὶ δὲ, προσκληθέντες ἐκ τῶν ἐνταῦθα παρεπιδημούντων ξένων καλλιτεχνῶν, ἦσαν οἱ κύριοι Φ. Βουλαγγέρεος, ἀρχιτέκτων Γάλλος, Ἐρνέστης Φίτζελ, ζωγράφος Σάξων, Λάντζας, σκηνογράφος Ἰταλὸς, καὶ Γεώργιος Μαργαρίτης, διδάσκαλος τῆς γραφικῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, οἵτινες ἐξετάσαντες τὰ ἔργα ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου Σπηλιωτάκη, τμηματάρχου τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργείου, ἀπέδωκαν εἰς ἕκαστον τὸν ἀνήκοντα αὐτῷ βαθμόν· ὅθεν καὶ ἄξιοι βραβείου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν διδασκάλων ὁρισθείσης μηνιαίας συνδρομῆς ἐκηρύχθησαν οἱ ἑξῆς·

Ἐν μὲν τῇ Γυμνογραφίᾳ κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἐλαιογραφίας.

ἀξίας δραχμῶν.

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Νικηφόρος Δύτρας ἐκ Τήνου. 30

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Σπυρίδων Χατζογιαννόπουλος ἐκ Φουρνᾶς. 24

Κατὰ τὴν τάξιν τῆς Σκιαγραφίας.

Τοῦ πρώτου, Ὁ Ἰωάννης Σιγάλας ἐκ Θήρας. 17

Ἐν δὲ τῇ Ἀγαλματογραφίᾳ.

Κατὰ μὲν τὴν ἀνωτέραν τάξιν·

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Ταξιάρχης Λουκᾶς ἐξ Ἀμφίσσης. 17

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Δημήτριος Μέγκλης ἐξ Ἄστρους 14.

Κατὰ δὲ τὴν κατωτέραν τάξιν·

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Γεώργιος Παναγιωτάκης ἐξ Ἀθηνῶν 16.

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Εὐαγγέλης Εὐαγγελινὸς ἐξ Αἰγίνης 10.

Ἐν δὲ τῇ Στοιχειώδει Γραφικῇ·

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Ἰωάννης Καλόφωνος ἐξ Ἄνδρου 12

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Περικλῆς Οἰκονομόπουλος ἐκ Πελοποννήσου. 10

Τοῦ δὲ τρίτου, Ὁ Σπ. Γούζελας ἐξ Ἠπείρου. 8

Ἐν δὲ τῇ Κοσμηματογραφίᾳ·

Κατὰ μὲν τὴν ἀνωτέραν τάξιν.

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Γρηγόριος Ἀθανασίου ἐξ Ἠπείρου. 17

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Γρ. Ζίζηλας ἐξ Ὕδρας. 15

Κατὰ δὲ τὴν κατωτέραν τάξιν·

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Περικλῆς Σταυρόπουλος ἐκ Πελοποννήσου. 12

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Δομένικος Προβελέγγιος ἐκ Σύρου. 10

Ἐν δὲ τῇ Πλαστικῇ·

Τοῦ πρώτου, Ὁ Λεων. Τόρσης ἐκ Ναυπλίου. 22

Ἐν δὲ τῇ Ξυλογραφίᾳ.

Κατὰ μὲν τὴν Γ'. ἀνωτέραν τάξιν·

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Νικόλαος Ἀρμάος ἐκ Τήνου, τοῦ ὁποίου πικρῶς θρηνεῖ τὸ σχολεῖον τὴν ἄωρον στέρησιν, ἁρπαγέντος ἀπὸ τῶν πατρικῶν κόλπων ἐν διαστήματι ὀκτὼ ὡρῶν ὑπὸ τῆς ὀλεθρίου χολέρας, καὶ κενὸν εἰς τὴν ξυλογραφικὴν τάξιν καταλιπόντος, ὡς ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ διακρινομένου σήμερον διὰ τοῦ μελανοσκεποῦς στεφάνου ἥ τε ἀξία καὶ μέλλουσα πρόοδος αὐτοῦ καταφαίνεται. 16

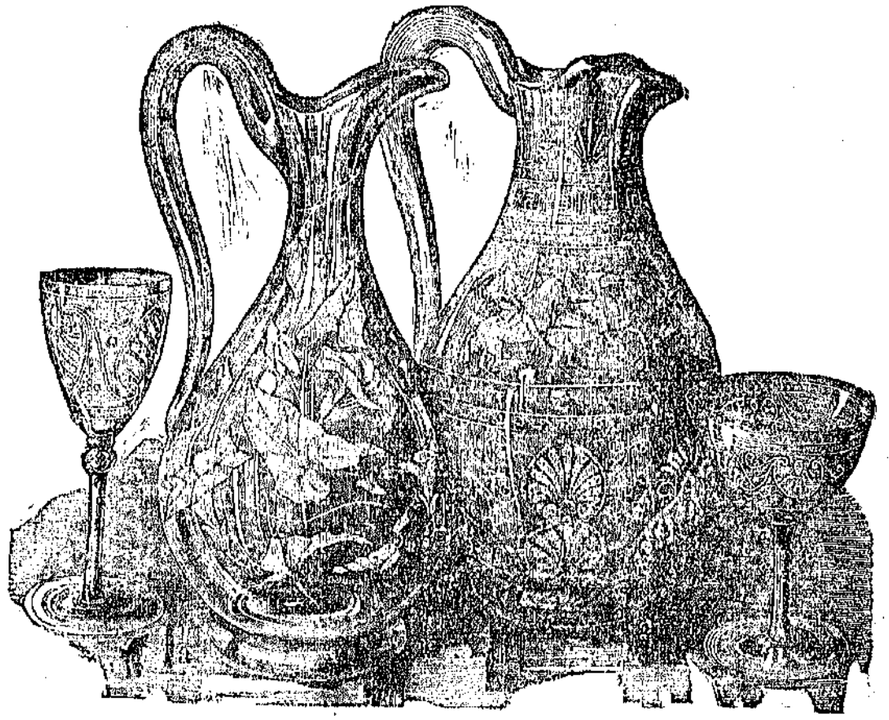

Ξυλογραφίας βραβεῖον Α'., Ἀριστ. Ῥομπέρτου.

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Εὐαγγέλης Εὐαγγελινός, ὁ καὶ εἰς τὴν ἀγαλματογραφίαν βραβευθείς. 10

Κατὰ δὲ τὴν Β'. τάξιν·

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Ἀριστείδης Ῥοβέρτος ἐξ Ἠλιδείας. 13

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Σπυρίδων Λαμπράκης ἐξ Ἀθηνῶν. 10

Κατὰ δὲ τὴν Α'. τάξιν ἄνευ ὑποτροφίας·

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Σπυρίδων Γούζελας, ὁ καὶ εἰς τὴν Στοιχειώδη γραφικὴν βραβευθείς.

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Νικ. Ἀλβέρτου ἐκ Τήνου.

Ἐν δὲ τῇ Καλλιγραφίᾳ·

Τοῦ μὲν πρώτου, Ὁ Βαρβέρης ἐκ Ψαρῶν. 10

Τοῦ δὲ δευτέρου, Ὁ Γεώργ. Βιτάλης ἐκ Τήνου 8

Εἰς δὲ τὸν Γεώργιον Γραμαντάνην ἐκ Τήνου, καὶ Νικόλαον Σαραντίδην ἐξ Ἀθηνῶν, ὡς ἐπιλαχόντας κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τῆς ἐλαιογραφίας, ὡρίσθη μηνιαία συνδρομὴ εἰς μὲν τὸν πρῶτον 17 δραχμῶν, εἰς δὲ τὸν δεύτερον 12 δραχμῶν (1).

(1) Πρὸς τὰ ἐκτεθέντα γυμνάσματα τῶν διαγωνισμῶν ἐξετέθησαν καὶ ἕτερα ἔργα διαφόρων τεχνιτῶν καὶ βιομηχάνων, ὡς καὶ τὰ ἐτήσια τῶν ἐπιμελεστέρων μαθητῶν γυμνάσματα.

Τοιοῦτον καὶ κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαγωνισμῶν, ἀποδεικνύον ἐναργῶς τὴν ἐπιτυχῆ εἰσαγωγὴν καὶ ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐκ τῶν πα-

Ὁ Κ. Α. Θεῖρσιος, διδάσκαλος ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ, ἐξέθηκε τὴν εἰκόνα τοῦ ἀντιστρατήγου Ῥαΐνεκ καὶ τὴν τῆς κυρίας Μαρκέτου.

Ὁ Κ. Φ. Μαργαρίτης διδάσκαλος ὡσαύτως, φωτογραφίας ἐκ τῶν τῆς Ἀκροπόλεως μνημείων.

Ὁ Ἰωάννης Κωνσταντίνου διδάσκαλος ὡσαύτως, σκιαγραφίας προβλήματα.

Ὁ Βασίλειος Κ. Σκόπας, ὑπότροφος ἐν Ῥώμῃ, ἀπέστειλεν ὡς δεῖγμα τῆς προόδου αὐτοῦ τὸν ἐν τῷ Βουργεζείῳ Μουσείῳ ἐπιτάφιον τοῦ Ῥαφαήλου.

Ὁ Κ. Ἱερομόναχος Γ. Παππαδόπουλος, ἐπιτάφιον, καὶ ἑτέρας ἁγιογραφίας κατὰ τὴν τῶν Βυζαντινῶν τέχνην.

Ὁ Κ. Σ. Καρτέσιος διδάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, εἰκόνα τοῦ ἱερέως Λίτζικα, καὶ διαφόρους ὑπωρογραφίας.

Ὁ Κ. Λ. Φραγκούλης, δύο ξυλογλυφικὰ ἔργα, παριστῶντα τὸ μὲν λέοντα ἀκροστολίου, τὸ δὲ, ἀγάλματιον τῆς Ἀριάδνης.

Ὁ Κ. Λουκᾶς Ῥάλλης, πρόεδρος τῆς βιομηχανικῆς ἐπιτροπῆς, δείγματα μετάξης ἐκ τοῦ ἐν Πειραιεῖ ἐργοστασίου αὐτοῦ.

Ὁ Κ. Λ. Ἠρειώτης, διάφορα ἀγγεῖα ἐκ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἐργοστασίου αὐτοῦ.

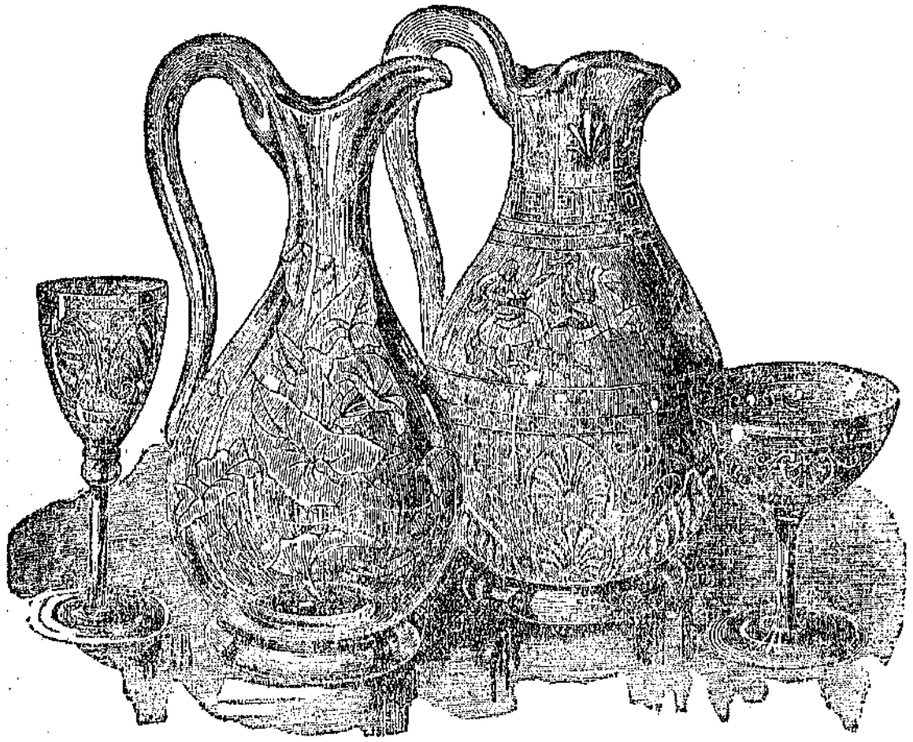

Ξυλογραφίας βραβεῖον Β', Σπ. Λαμπράκη.

μιστωμένων ἡμῖν σήμερον ἔργων. Καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν ὁ διαγωνισμὸς, ὧν ἐφεύρεσις τῶν ἡμετέρων προγόνων, καὶ κυριωτέρα θεσμοθεσία τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, ἐπινοηθεῖσα πρὸς διέγερσιν τῆς ἀμίλλης εἰς

Ὁ Κ. Σπετζιώτης, διάφορα ὑποδήματα ἀνδρὸς κατὰ τὴν γαλλικὴν τέχνην· ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐργαστηρίου αὐτοῦ.

Οἱ ΚΚ. Καρδαμίτσας καὶ Τσιμπουράκης, διάφορα γυναικεῖα ὑποδήματα, ὁμοίως ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐργαστηρίου αὐτῶν.

Ὁ Κ. Ν. Γ. Παππᾶ Ἰωάννου, διάφορα φέσια ἐκ τοῦ ἐργοστασίου αὐτοῦ.

Οἱ ΚΚ. ἀδελφοὶ Τσαουτσόπουλοι, ὁμοίως διάφορα φέσια ἐκ τοῦ ἐργοστασίου αὐτῶν.

Ὁ Κ. Χουρμούζης, ταγματάρχης, ὑπόδειγμα ἐμπορικοῦ ἑλληνικοῦ πλοίου (τὸ ὁποῖον καὶ προσήνεγκε δῶρον εἰς τὸ σχολεῖον).

Ὁ Κ. Γεώργιος Γλήνης, τραπέζας διαφόρων σχημάτων καὶ ἕτερα λεπτουργικὰ ἔργα.

Ὁ Κ. Α. Ζωσιμᾶς, διάφορα βιβλιοδετικὰ ἔργα.

Ὁ Κ. Γ. Ἰωάννου, ἐκ ξύλου τῆς τορνευτικῆς ἔργα.

Ὁ Κ. Φίλιππος Γενοβέζης, πλάκα τραπέζης ἐκ μίγματος γυψίνου, κατὰ μίμησιν πολυχρόων μαρμάρων.

τὴν ἀρετὴν, νὰ μὴ εὐδοκιμήσῃ πάλιν; Πῶς ἦτο δυνατὸν, τοιαύτη τῆς ἀρχαίας ῥίζης παραφυὰς, μεταφυτευομένη εἰς τὴν αὐτὴν γῆν, νὰ μὴ ἀποδώσῃ διὰ τῆς αὐτῆς καλλιεργείας τοὺς αὐτοὺς τῆς μητρικῆς

Ὁ Κ. Δημήτριος Σαμοθράκης, πέδιλα ἐκ ξύλου, καὶ διάφορα λεπτουργίας ἔργα.

Ὁ Κ. Ἠλίας Σταθάκης, λυχνίαν ἐκ θαλασσίων ὀστράκων, εἰς σχῆμα δένδρου κατεσκευασμένην.

Ὁ μοναχὸς Ἀντώνιος Τζακίρης, σταυρὸν εἰκονοστασίου περιεγλυμμένον.

Διάφορα γυναικεῖα ἐργόχειρα.

Ἡ Κ. Ἄννα Σταύρου
» Εὐφροσύνη Ἀλεξίου.
» Ἑλένη Ἰωάννου.
» Βασιλικὴ Γεωργίου.
» Ἰακωβίνα Κεφαλληναίου.
» Εὐδοκία Χαιρέτου.
» Ἑλένη Ἀβέρωφ.
» Ἑλένη Ἀνδρίκου.

Γυμνάσματα Σ. γραφικῆς.

Ἡ Κ. Ἀγλαΐα Χαιρέτου.
Ἡ Κ. Εὐφροσύνη Κουσκούρη.
Ἡ Κ. Ἀναστασία Κακλαμάνου.

Ἐκ δὲ τοῦ Ἀμερικανικοῦ τῶν κορασίων ἐκπαιδευτηρίου, κόρας (κούκλας) ἐνδεδυμένας κατὰ διαφόρους ἐγχωρίους ἑλληνικὰς στολάς.

ρίζης καρπούς, ἐν ᾧ, ὡς γνωστὸν ἐκ τῶν νόμων τῆς φύσεως, τὰ αὐτὰ αἴτια τὰ αὐτὰ φέρουσιν ἀποτελέσματα; Ἐν Ἑλλάδι τὸ πάλαι πάντα ὑπέκειντο εἰς τὸν νόμον τοῦ διαγωνισμοῦ, ποίησις, ζωγραφική, μουσικὴ ἀρχιτεκτονική, ἔτι δὲ καὶ ἡ σωματικὴ ἄσκησις, μεταξὺ τῶν τεχνῶν καὶ αὐτὴ συμπεριλαμβανομένη, καὶ οἱ νικηταὶ ἀντημείβοντο διὰ δημοσίων ἐγκωμίων, ἀπαθανατιζόμενοι διὰ στεφάνων καὶ ἀνδριάντων· Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν σήμερον γνήσιον διδάσκαλον καὶ παιδαγωγὸν τὴν μητέρα αὐτῆς Ἑλλάδα· πρὸς αὐτὴν πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης· αὐτὴν πιστῶς νὰ παρακολουθῇ, καὶ κατὰ τὰ ἴχνη αὐτῆς νὰ βαδίζῃ, ἐὰν μέλλῃ ν' ἀναδειχθῇ πάλιν τῆς παλαιᾶς αὐτῆς δόξης ἐφάμιλλος. Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός, αἱ τέχναι τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα κατεθλίβησαν μὲν, καὶ παρεμορφώθησαν, καὶ ἐνοθεύθησαν, ἀλλὰ δὲν ἐξέλιπον· ὁ βίος ὅλος τῶν ἀρχαίων διεσώθη, καὶ σπουδαζόμενος καταφαίνει τὰ λείψανα αὐτοῦ μέχρι τῆς σήμερον· ἡ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ πηγὴ ὑπεχώσθη μὲν ἐκ τῆς δουλείας καὶ βαρβαρότητος, ἀλλ' ἡ ἐλευθερία διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν φώτων εὐκόλως δύναται νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἀγνὴν κοιτίδα· ἡ νέα Ἑλλὰς, ἀναζητοῦσα πανταχοῦ τὴν πολυθρύλλητον ἐκείνην δόξαν καὶ εὐημερίαν, τὴν προερχομένην ἐκ τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς πολιτισμοῦ, θέλει εὑρεῖ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ θησαυροῦ τούτου ἐν τοῖς κόλποις τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τῆς Δύσεως, εἰς τοὺς ὁποίους ἔγεινεν αὐτὸς ἡ πρώτη καὶ κυρία αἰτία τῆς πολιτικῆς αὐτῶν εὐδαιμονίας. Ἀλλὰ τοιοῦτος ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ὡς πολιτισμὸς εὑρίσκεται ἐν μέρει μετημφιεσμένος καὶ μεβημοσμένος πρὸς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν διαφόρων ὑπετύπωσεν εἰς αὐτὸν ἀναλόγως, καὶ τοι πάντοτε ἀναφαίνεται ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχή. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἑλλὰς παραλαμβάνουσα τὸν προγονικὸν αὐτῆς πολιτισμὸν οὕτω μετημφιεσμένον, ὀφείλει νὰ ἀπεκδύσῃ αὐτὸν τοῦ ξενικοῦ καὶ ἀλλοτρίου περιβλήματος, καὶ νὰ παραδεχθῇ αὐτὸν κατὰ τὸν φυσικὸν αὐτοῦ ἱματισμόν, οἰκεῖον καὶ πρέποντα εἰς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τὰ Ἑλληνικά. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τέχνη, ὡς κύριον οὖσα μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὑπὸ διαφόρους μορφὰς παρίσταται μετημφιεσμένη, ἂν καὶ κατὰ τὴν ρίζαν εἶναι πάντοτε καθαρῶς Ἑλληνική· Καὶ αὐτὴ λοιπὸν, ἐὰν πρέπῃ νὰ καλλιεργηθῇ πάλιν ἐν Ἑλλάδι, ἀνάγκη νὰ μεταφυτευθῇ Ἑλληνικῶς, ὡς γνησία παραφυὰς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης· ὅθεν καὶ τὸ ἡμέτερον σχολεῖον, εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀποβλέπον, ἐμορφώθη καὶ διωργανώθη ἐπὶ τῇ βάσει μάλιστα τῆς τε ἐλευθερίου διδασκαλίας καὶ τῆς ἀμοιβῆς μόνης τῆς ἱκανότητος, τὰ ὁποῖα ἀπεδείχθησαν ἐκ τῆς πείρας ὡς τὰ μόνα πρόσφορα μέσα, τὰ δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν πρόοδον τῆς τέχνης, τῆς ὁποίας μάρτυρες αὐτόπται γινόμεθα σήμερον ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ, θεωροῦντες τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τὰ

Ἐκ δὲ τῶν μαθητευόντων·

Ὁ Γεώργιος Φυτάλης ἐκ Τήνου, ἄγαλμα ἐκ γύψου Ἕλληνος στρατιώτου ἐν σκοπιᾷ, τὸ ὁποῖον θέλει κατεργασθῆ εἰς μάρμαρον διὰ τὴν ἐν Παρισίοις παγκόσμιον ἔκθεσιν.

Ὁ Λάζαρος Φυτάλης, ἄγαλμα ποιμένος αὐλοῦντος ὁμοίως ἐκ γύψου, καὶ τὸ ὁποῖον θέλει κατεργασθῆ εἰς μάρμαρον ὡσαύτως διὰ τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν.

Οἱ ἀδελφοὶ Φυτάλαι ἐξέθηκαν ὡσαύτως, καὶ κολοσσιαίας ἐκ μαρμάρου τῆς Πάρου προτομὰς· ἡ μὲν τοῦ Φεῤῥαίου, καὶ Ἀπόλλωνος τοῦ Βελβεδέρε διὰ τὰ ἀναβρυτήρια τοῦ Πειραιῶς, ὡσαύτως καὶ στήλην ἐπιτύμβιον ἐκ μαρμάρου, καὶ λοιπὰ ἕτερα ἔργα.

Ὁ Λεωνίδας Τόρσης, τὴν προτομὴν τοῦ ναυάρχου Α. Μιαούλη ἐκ γύψου, τὴν ὁποίαν θέλει χωνεύσει εἰς ὀρείχαλκον καὶ τορεύσει ὡσαύτως διὰ τὴν παγκόσμιον τῶν Παρισίων ἔκθεσιν.

Ὁ Φίλιππος Ι. Πέρμας, τὸ πρόπλασμα ἐκ γύψου τοῦ ἀναγλύφου τῆς Νίκης, συμπληρώσας τὴν κεφαλὴν, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πεθρυσμένα μέρη τῶν πτυχῶν, τὸ ὁποῖον θέλει κατεργασθῆ εἰς ξύλον, ὡσαύτως διὰ τὴν ἔκθεσιν.

Ὁ Νικηφόρος Λύτρας, ἐλαιογραφίαν παριστῶσαν τὴν Πλατυτέραν τῶν οὐρανῶν, ἐκ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ διδασκάλου Α. Θειρσίου τῶν ἐν τῷ Ῥωσικῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου ἀντιγραφεῖσαν, ὡσαύτως διὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων, καὶ τὴν προτομὴν τοῦ ὑποστρατήγου Χ. Πέτρου.

Ὁ Παναγιώτης Δημητρίου (ἐπιστάτης τοῦ Πολυτεχνείου), ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον, παριστῶν τὴν ἐσωτερικὴν σκηνογραφίαν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης, διὰ τῶν κανόνων τῆς ὀπτικῆς.

Ὁ Δημήτριος Φαλιέρος, ὁμοίως ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον, παριστῶν τὴν ἐξωτερικὴν σκηνογραφίαν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ῥωσικοῦ ναοῦ.

Ὁ Γρηγόριος Ἀθανασίου, ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημείων.

Ὁ Σπυρίδων Μπούκης, ὡσαύτως.

Ὁ Γεώργιος Κίζηλας, ὡσαύτως.

Ὁ Μιχαὴλ Χαλᾶς, δύο γυψογραφικὰ γυμνάσματα.

Ὁ Δημήτριος Μέγκλης, ὡσαύτως.

Ὁ Σπυρίδων Λαμπράκης, ὡσαύτως.

Ὁ Ε. Μαρκέτης.
Ὁ Ταξιάρχης Λουκᾶς.
Ὁ Ἰωάννης Μιχαηλίδης.
} Ἐλαιογραφικὰ γυμνάσματα.

Ὁ Ἀριστείδης Ῥοβέρτος, διάφορα γυψογραφικὰ, ξυλογραφικὰ καὶ χαλκογραφικὰ γυμνάσματα.

Ὁ Γ. Παναγιωτάκης, ὡσαύτως.

Ὁ Εὐαγγέλης Εὐαγγελινός, ὡσαύτως.

Ὁ Γ. Βιτάλης ὡσαύτως χαλκογραφικὰ καὶ ξυλογραφικά.

Ὁ Ἰω. Καλόφωνος, διάφορα τῆς Στ. Γραφικῆς γυμνάσματα.

Ὁ Σ. Γούζελας ὡσαύτως.

Ὁ Χ. Κωνσταγιάννης, διάφορα καλλιγραφικὰ ἔργα.

Ἕτεροι δὲ μαθηταὶ ἐξέθηκαν διάφορα γυμνάσματα τῆς στοιχειώδους γραφικῆς καὶ κοσμηματογραφίας.

πρόσφορα ἔργα, μικρὰ μὲν, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐθνῶν, μεγάλα δὲ ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς τοῦ ἡμετέρου σχολείου συστάσεως.

Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀληθείας ταύτης δὲν θέλω νὰ εἴπω πλειότερα, ἵνα μὴ φανῶ ὑπὸ ἐθνικῆς φιλοτιμίας δεκαζόμενος· πρὶν δὲ παύσω τὸν λόγον, νομίζω ὅτι τὸ καθῆκόν μου μὲ ὑπαγορεύει νὰ μὴ παρασιωπήσω καὶ τὰς ὑπαρχούσας ἀνάγκας καὶ ἐλλείψεις τοῦ σχολείου, καὶ νὰ συστήσω τὴν θεραπείαν αὐτῶν εἰς τὴν ἔμφρονα πρόνοιαν τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἑτοίμον παρέχει πάντοτε προστασίαν εἰς τὴν πρόοδον τῆς τέχνης. Ἀναγκαῖα δὲ φαίνονται μάλιστα τὰ ἑξῆς· Ἡ εἰς ποσὸν περίπου 160 δραχμῶν περὶ πλέον κατὰ μῆνα αὔξησις τῶν νῦν βραβείων, ἤτοι μηνιαίων χρηματικῶν χορηγήσεων, ἀναλόγως τῆς προσδόκης τῶν νέων μαθημάτων, τῆς χαλκογραφίας, λιθογραφίας, περιγραφικῆς γεωμετρίας, στοιχειώδους ἀρχιτεκτονικῆς καὶ μουσικῆς. Ἡ δικαία αὔξησις τῆς μισθοδοσίας τῶν διδασκάλων τεχνιτῶν, ἀνάλογος τῶν διδασκόντων ἐν τοῖς λοιποῖς ἐκπαιδευτηρίοις. Ἡ οἰκοδόμησις εὐρυχώρου αἰθούσης πρὸς ἀπόθεσιν τῶν ἐκγύψου προτύπων, τὰ ὁποῖα φθείρονται ἐκ τῆς ὑγρασίας ἐν τῷ λουτρῷ· Ἡ ἐπέκτασις καὶ αὔξησις τῆς αἰθούσης, ἐν ᾗ σπουδάζεται ἡ γυμνογραφία, διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν καὶ τῶν ξένων περιηγητῶν τεχνιτῶν, ἐπιθυμούντων πολλάκις νὰ φοιτῶσιν εἰς τοῦτο τὸ μάθημα, καὶ ἡ διὰ διαγωνισμοῦ ὡρισμένη κανονικὴ ἀποστολὴ νέων τεχνιτῶν εἰς Εὐρώπην, πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ κυριωτέρα καὶ μεγάλη ἀνάγκη, ἥτις κωλύει ἐπὶ πολὺ τὴν πρόοδον τῶν τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι, καὶ οὐχὶ ἁπλῶς τὴν τοῦ σχολείου τούτου, εἶναι ἡ ἔλλειψις ὡρισμένου σταδίου τῶν πολιτικῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ τῆς ἐλευθέρας διδασκαλίας αὐτῆς. Ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ κυριωτέρα τέχνη (1) ἡ συνδέουσα τὰς θετικὰς ἐπιστήμας μετὰ τῆς ποιήσεως, τὴν μαθηματικὴν μετὰ τῆς καλλιτεχνίας, ἡ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κανονισθεῖσα, καὶ δεσπόζουσα ἔτι πανταχοῦ ἀπολύτως ὡς Ἑλληνικὴ τέχνη, αὕτη ἐν Ἑλλάδι δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐμφανισθῇ διὰ τοῦ προσήκοντος εἰς αὐτὴν μανδύου, καὶ, ἂν καὶ ἐξ ἴσου μετέχῃ τῶν τε φιλοσοφικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐπιστημῶν, παρ' ἡμῖν ὅμως ἡ σπουδὴ αὐτῆς δὲν εὑρίσκει τὸν οἰκεῖον τόπον οὔτ' ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, οὔτ' ἐν τῷ σχολείῳ τῶν τεχνῶν. Τὸ περὶ τούτου ζήτημα διάφορον μὲν εἰς τινας τῶν μεγάλων ἐπικρατειῶν ἔλαβε λύσιν· ἐπιτυχεστάτην δὲ μάλιστα ἐν Ἰταλίᾳ, ἥτις καὶ κατὰ τὴν σπουδὴν τῆς τέχνης ἀμμάζει, καὶ τὰ κειμήλια τῆς τε ἀρχαίας καὶ ἀναγεννωμένης τέχνης κατέχει. Ἡ Ἰταλία ἔλυσε τὸ δύσκολον τοῦτο ζήτημα μετ' ἐπιτυχίας καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν προσέτι τὴν οἰκονομικὴν, συγχωνεύσασα τῆς τε ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης τὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ θεωρήσασα τοὺς ἀρχιτέκτονας ὡς καὶ τοὺς ἰατροὺς, οἵτινες σπουδάζουσι τὴν μὲν θεωρίαν ἐν ταῖς Πανεπιστημίοις, τὴν δὲ πρᾶξιν τῆς τέχνης ἐν τοῖς νοσοκομείοις. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες, ἀκολουθοῦντες κατ' ἔκτασιν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὴν φιλοσοφίαν, τὰ μαθηματικὰ, τὴν ἀρχαιολογίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ λοιπὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν μαθήματα, οἷον τὴν γεωλογίαν, ὀρυκτολογίαν, τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου, σπουδάζουσι τὸ τεχνικὸν καὶ πρακτικὸν μέρος ἐν ταῖς Ἀκαδημίαις· ὥστε τελειοδίδακτοι ἐν τῇ εἰδικῇ ταύτῃ σπουδῇ γίνονται διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ τε Πανεπιστημίου καὶ τῶν σχολείων τῶν τεχνῶν (1) Ταυτοῦς συγχωνεύσεως καὶ τοιούτου συνδέσμου τοῦ σχο-

Ξυλογραφίας βραβεῖον τῆς τιμῆς Σ. Γούζελα.

---

(1) Vitruve les dix Livres, corriges et traduits. p. Perrault, anist. M. DCLXXXI. Liv. I. L'architecture est une science qui doit être accompagnée d'une grande diversité d'études et de connaissances, par le moyen des quelles elle juge des tous les ouvrages des autres arts. . . . .

(1) Πρὸς πλήρη δὲ βεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων ἀντιγράφομεν μέρος τοῦ προγράμματος τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ῥώμης κατὰ τὸ 1865 ἔτος διδαχθέντων μαθημάτων.

Φιλοσοφικὴ καὶ Μαθηματικὴ Σχολή.

Ὥραι	Μαθήματα.	Καθηγηταί.
1 Π. Μ.	Διαφορικὸς καὶ ὁλοκληρωτικὸς ὑπολογισμός.	Β. Τορελλίνης.
» »	Γεωργικὴ κατὰ τὴν πρώτην ἑξάμηνιαν· τὴν δὲ δευτέραν πρακτικὴ Γεωργική.	Α. Ἰακωβίνος.
» »	Εἰσαγωγὴ εἰς τὸν διαφορικὸν καὶ ὁλοκληρωτικὸν ὑπολογισμόν.	Ἰ. Πιέρας.

λείου τούτου μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου ὀφείλω νὰ ἐκφράσω τὴν ἀνάγκην σήμερον ἕνεκα τῆς προόδου τῆς ἀληθοῦς ἀρχιτεκτονικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς προόδου πάσης ἐν γένει τέχνης οὐχὶ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ. Τὴν ποθητὴν δὲ ταύτην ὑπαρξιν ἔτι μᾶλλον κατορθωτὴν ἐλπίζω διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ νῦν ἐπαξίως τὰ τῆς παιδείας διέποντος ὑπουργοῦ, γινώσκοντος καλῶς τὴν τοῦ ἀρχαίου Ῥωμαίου συγγραφέως Βιτρουβίου (1) παραγγελίαν περὶ τῶν ἀναγκαίων γνώσεων τοῦ ἐπιστήμονος καὶ φιλοσόφου ἀρχιτέκτονος, πρὸς ἀποφυγὴν μάλιστα τῆς ἡμιμαθείας καὶ δοκησισοφίας, αἵτινες, κακῇ μοίρᾳ καταμαστίζουσιν ἀνυποστόλως τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Αἱ ἐπὶ τοῦ δικαίου, ἔλεγε ποτὲ ὁ ὑπουργὸς τῆς Προυσίας Σταΐν, αἱ ἐπὶ τοῦ δικαίου στηριζόμεναι ἀρχαὶ πάσης Κυβερνήσεως ἀπαιτοῦσιν, ἵνα δύναται ἕκαστος νὰ φθάσῃ ἀκωλύτως εἰς τὸν πρὸς ὃν προωρίσθη ὅρον τῆς εὐδαιμονίας διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐφυΐας καὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ πλούτου. Ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι, ὅπου γενναῖως προστατεύεται ἡ παιδεία, καὶ αἱ θύραι πάσης ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐλευθέρως εἶναι εἰς πάντα ἀνοικταί, ἄτοπον καὶ ἄδικον, νομίζω, φαίνεται νὰ εὑρίσκῃ ὁ ἀρχιτέκτων κεκλεισμένην τὴν θύραν, τὴν εἰσάγουσαν αὐτὸν εἰς τὸ λαμπρὸν ταύτης τῆς ἐλευθερίου τέχνης στάδιον· διότι οἱ μαθηταὶ τοῦ ἡμετέρου σχολείου μόνον ὡς βοηθοὶ τῶν στρατιωτικῶν μηχανικῶν παραλαμβάνονται. Προνοοῦσα λοιπὸν ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως τοιούτων ἐπιστημονικῶς παιδευομένων ἀρχιτεκτόνων εἰς καταλλήλους σινὰς θέσεις, οὐχὶ μόνον θέλει πληρώσει μέγα κενόν, ἀνοίγουσα ἐλεύθερον στάδιον εἰς τὴν σπουδὴν τῆς τέχνης ταύτης, ἥτις ὡς κορυφαία μεγάλην ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν ἐν Ἑλλάδι τεχνῶν, ἀλλὰ θέλει συντείνει προσέτι καὶ εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀρχαιολογίας, αἵτινες ἄνευ σκοποῦ καὶ τῆς πρεπούσης ἐφαρμογῆς διδάσκονται, καὶ ἄκαρπος σήμερον ἀποκαθίστανται.

Ἐπειδὴ δὲ καλὸν παρ' ἡμῖν φυλάττεται ἔθος ἵνα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπονέμωνται δημοσίᾳ εὐχαριστίαι εἰς τοὺς γενναίους τοῦ ἡμετέρου σχολείου συνδρομητάς, ἀσμένως ἐκπληρῶ σήμερον τὸ καθῆκον τοῦτο, ἀναφέρων τὰ ὀνόματα τῶν ὁμογενῶν Σεργίου Οἰκονόμου καὶ Μιχαὴλ Σταμέρωφ, οἵτινες προσήνεγκον χιλίας δραχμὰς εἰς βοήθειαν τῶν ἀπόρων μαθητῶν· αἱ δραχμαὶ αὗται κατετέθησαν ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν ἐθνικὴν τράπεζαν ὡς πυρὴν τῶν εἰς τὸ μέλλον προσδοκωμένων ἄλλων φιλογενῶν συνδρομῶν. Ὁ ἐπὶ φιλοτεχνίᾳ καὶ ἄκρᾳ φιλογενείᾳ εἰς τὸ πανελλήνιον γνωστότατος κύριος Ἀλ. Ἰωνίδης, ὁ γενικὸς ἐν Λονδίνῳ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἔπεμψε πρὸς σπουδὴν τῶν μαθητευόντων ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ τῶν τεχνῶν τὸ ὄντως λαμπρὸν καὶ καλῶς δεδεμένον Ἀγγλικὸν σύγγραμμα περὶ τῆς ἐν Λονδίνῳ παγκοσμίου ἐκθέσεως.

The industrial Arts of the Nineteenth Century, a series of illustrations of the choicest specimens produced by every nation at the Great Exhibition of works of industry 1851. Dedicated by permission to H. R. H. Prince Albert by M. Digby Wyatt, architect. London. MDCCCLI, 2. vol. in folio.

Ὁ δὲ δευτεροετὴς ἐν Ῥώμῃ ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως Βασίλειος Σκάπας, μαθητὴς τοῦ ἡμετέρου σχολείου, ἔπεμψεν ἀντίγραφον τῆς ὑπὸ τοῦ Ῥαφαήλου ἐν τῷ Βουργεζείῳ μουσείῳ ἀποκαθηλώσεως, μαρτυροῦν καὶ τὴν ἐνταῦθα ἐπ' ὠφελείᾳ μαθητείαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ πρόοδον τοῦ ἀξιοσυστάτου τούτου νεανίου. Ἀλλ' ἐὰν ἡ μαρτυρία αὕτη τῆς ἐπιμελείας τοῦ Βασιλείου Σκάπα φανῇ ἀνεπαρκής, αὐτὸς οὗτος μοι ἀναγγέλλει καὶ ἔτι βεβαιωτέραν, τὴν ἐγγραφὴν αὐτοῦ ὡς μαθητοῦ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ, καὶ τὴν παραδοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τῆς ζωγραφικῆς, καθ' ἣν εἰσελθὼν εἰς τὸ στάδιον τοῦ διαγωνισμοῦ, ἔλαβε τὸν στέφανον, ἀξιωθεὶς τοῦ πρώτου βραβείου εἰς τὴν ἀπεικόνισιν γυμνοῦ, παριστῶντος τὸν ἅγιον Σεβαστιανόν. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ νέου τούτου, ὡς καὶ ἡ πρὸ δύο ἐτῶν ἑτέρου ἡμῶν μαθητοῦ ἐν τῇ γλυπτικῇ, Ἰωάννου Κόσσου, οὐχὶ μόνον ἀρκούντως ἱκανοποιεῖ τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐμψυχώσεως τῆς ἱκανότητος, ἀλλὰ μαρτυρεῖ συνάμα καὶ τὴν πρόνοιαν καὶ πατρικὴν προστασίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀκαδημίας τῶν τεχνῶν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων Ἑλλήνων τεχνιτῶν. Ὅθεν χάριν εὐγνωμοσύνης ἀνακηρύττω σήμερον παυδήμως τῶν καθηγητῶν τῶν συνιστώντων τήν τε σεβαστὴν ἐκείνην ὁμήγυριν καὶ τὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Πανεπιστημίου ἔντιμον σύλλογον, τὸ φιλόξενον καὶ τὸν μέγαν φιλελληνισμὸν, τῶν ὁποίων ἐγὼ αὐτὸς ἔλαβον πεῖραν, μαθητεύσας ἐν ἀμφοτέροις τοῖς καθιδρύμασι, καὶ πᾶσαν ἐν αὐτοῖς εὗρον προστασίαν καὶ ἀφιλοκερδῆ διδασκαλίαν,

Ἔρχ 2 Π. Μ. Ἀρχιτεκτονικὴ Στατικὴ καὶ Ὑδραυλική. — Δ. Βιτάκης.
» 3 Γραφικὴ Γεωμετρία κλ. —
» » Ὑδρομετρία καὶ Γεωδεσία, — Κ. Σερέπης.
» » Μηχανικὴ καὶ Ὑδραυλική. — Θ. Μαζζάνος.
» 4 Ὁρυκτολογία. — Π. Κάρπος.
» » Ὀπτικὴ καὶ Ἀστρονομία, — Ι. Καλανδρίλλης.
4. Μ.Μ. Πειραματικὴ Φυσική. — Π. Βολπιτζέλλος.

(1) M. Vitruv. Pollion. archit trad. e coment dal B. Galiani Napoli MDCCLXVIII. L. I. p. 2. Vitruve Corig. et trad. Par Perault. Amst. MDCLXXXI P. 31. Outre la connoissance des choses qui appartiennent particulierement à l'architecture il y en a une infinité d'autres qui sont necessaires à l'architecte. Il doit avoir conoissance de l'ecriture, pour faire les devis des ouvrages — da dessin pour faire les Plans et les Elevations. — de la geometrie. . . — de l'arithmétique — de l'Histoire afin qu'il puisse rendre raison de la plus part des ornements. — de la Philosophie Morale, parce qu' Il doit avoir l'ame grande et hardie, sans arrogance, equitable, fidele et tout-à-fait exempte d'avarice ; il ne doit donc point être interessé, et doit moins songer à s'enrichir qu' acquerir de l'honneur et de la reputation par l'architecture, ne faisant jamais rien d'indigne d'une profession si honorable. — De la Philosophie naturelle pour decouvrir quelles sont les causes des plusieurs choses aux quelles il doit remedier — de la Medecine pour savoir les qualités de l' air . . . . — de la Juris-prudence et des coutumes des lieux . . . . — de l'Astronomie. — de la Musique pour savoir disposer les vases d'Airain q' Ils mettoient sous les degrés des theatres.

Εἰς τὸ τέλος γενόμενος τοῦ λόγου, δὲν θέλω νὰ παραλείψω ἀμνημόνευτον καὶ πρᾶξίν τινα τῶν ἡμετέρων μαθητῶν, ἥτις κατὰ τὸ ἠθικὸν αὐτῆς καὶ ἀξία εἶναι, νομίζω, τοῦ δημοσίου ἐπαίνου, καὶ πρὸς τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων συμφωνεῖ. Ἄπορός τις μαθητεύων ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ, κατὰ μὲν τὰ παρελθόντα ἔτη ἐβραβεύθη δίς, τοῦ πρώτου ἀξιωθεὶς βραβείου, καὶ τῆς ἀνηκούσης εἰς αὐτὸ χρηματικῆς βοηθείας· ἀλλὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος ἀποτυχὼν διὰ περιστάσεις, ἐστερήθη τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἀμοιβῆς. Οἱ λοιποὶ βραβευθέντες κατὰ τὸν διαγωνισμὸν, καὶ τοι μὴ εὐτυχέστεροι τὴν χρηματικὴν περιουσίαν, τιμῶντες ὅμως τὴν ἀξίαν τοῦ ἀποτυχόντος συμμαθητοῦ, καὶ γινώσκοντες τὰς βιωτικὰς αὐτοῦ χρείας, ἵνα μὴ ἐγκαταλείψῃ τὸ στάδιον τῆς τέχνης, ἀπεφάσισαν ἅπαντες νὰ καταβάλωσιν οἰκειοθελῶς ἐκ τῶν μικρῶν αὐτῶν ὑποτροφιῶν τῶν δέκα καὶ δεκαπέντε δραχμῶν ἀνάλογον ποσὸν, καὶ νὰ χορηγῶσι τοῦτο εἰς αὐτὸν κατὰ μῆνα ὡς συνδρομὴν, ἕως οὗ τὸ Σ. ὑπουργεῖον φροντίσῃ περὶ καταλλήλου βοηθείας καὶ συντηρήσεως τοῦ ἀτυχοῦς τούτου νέου, ἀναπήρου μάλιστα ὄντος τὸ σῶμα. Τοιαύτη ἀγαθὴ πρᾶξις, φίλοι νεανίαι, δημοσιεύεται σήμερον παρ' ἐμοῦ εἰς τὴν παροῦσαν σεβαστὴν ὁμήγυριν ὡς τὰ μέγιστα ἀξιέπαινος καὶ πρέπουσα εἰς μαθητεύοντας καλλιτέχνας. Ἀκολουθεῖτε τὸν αὐτὸν πρὸς τὴν τέχνην ζῆλον, μὴ ἀποκάμνετε βλέποντες σκολιὰν καὶ δύσβατον τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιτυχίας ὑμῶν καὶ ἀποκαταστάσεως· ἔχετε τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ πόνοι καὶ αἱ κακουχίαι ὑμῶν θέλουσιν ἐκλείψει, ὅταν φθάσητε διὰ τῆς ἐπιμελείας εἰς τὸ τέρμα. Ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις προνοεῖ ὑπὲρ ὑμῶν συντόνως· ὁ νῦν προϊστάμενος ἡμῶν ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργὸς Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, γνωστὸς διὰ τὴν δραστήριον προστασίαν παντὸς τοῦ εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ ἔθνους συντείνοντος καλοῦ, αὐτὸς, ὅστις πρὸ δέκα ἐτῶν εἶδεν ὡς ἐν ἐμβρύῳ τὴν πρώτην ἔκθεσιν τῶν ὑμετέρων ἔργων, συνισταμένην εἰς μόνας μικρὰς καὶ στοιχειώδεις ἀντιγραφὰς ἐκ χαλκογραφιῶν, καὶ δύναται σήμερον νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἔκτοτε γενομένην πρόοδον, βεβαιοτάτην καὶ προθυμοτάτην ἔδωκεν ὑπόσχεσιν περὶ τῆς ταχείας θεραπείας τῶν προτεινομένων ἐλλείψεων. Οἱ πλούσιοι ὁμογενεῖς ἡμῶν, ἂν καὶ μακρὰν, εἰς ὑμᾶς ἀποβλέπουσιν, καὶ τὴν προκοπὴν ὑμῶν ποθοῦσι καὶ χαίρουσιν, ἀκούοντες τὰς καθ' ἑκάστην ἐν Ἑλλάδι γινομένας προόδους· ὁ μέγας τῶν τεχνῶν εὐεργέτης καὶ ἐπ' ἀρετῇ ἐφάμιλλος τῶν ἀρχαίων, ὁ ἀοίδιμος Νικόλαος Στουρνάρης ἠνέῳξε στάδιον νέον φιλογενείας τῆς ὁποίας μιμηταὶ θέλουσιν ἀναδειχθῆ, ἐλπίζω, καὶ ἄλλοι πολλοί· ὁ ἔρως τῆς πατρίδος ἐν Ἑλλάδι κατὰ πρῶτον ἐβλάστησε, καὶ ἐν ταύτῃ ἐδοξάσθη καὶ ἐθεοποιήθη, τὸ φυσικὸν ταῦτο προϊὸν ἐξ ὧν ἔχομεν ἀπείρων δειγμάτων, δὲν ἐξέλιπε τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος· ἃς ἐνεργῶμεν λοιπὸν ὅλαις δυνάμεσιν ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ἃς εὐγνωμονῶμεν πάντοτε πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ καλλιτεχνικοῦ τούτου ἐδάφους, ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγίδα τοῦ φιλοτέχνου καὶ ἀληθοῦς προστάτου πάσης Ἑλληνικῆς εὐκλείας τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Βασιλέως.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—o—

ΙΣΟΤΗΣ. Εἶπέ ποτε βεζίρης τις πρὸς σουλτάνον· Πάντες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ προφήτου· διὰ τί λοιπὸν σὺ μὲν ἔχεις θρόνον, ἐγὼ δὲ μόνον σοφᾶν, σὺ μὲν αὐτοκρατορίαν, ἐγὼ δὲ μόνον ἐπαρχίαν;

— Ἴσως ἔχεις δίκαιον, ἀπεκρίθη ὁ σουλτάνος· αὔριον θέλεις ἔχει καὶ τὸν θρόνον καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν μου, ἐὰν κατορθώσῃς νὰ καταστήσῃς πραγματικῶς ἴσους ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐξελθὼν τότε ὁ βεζίρης πλήρης χαρᾶς, διεκήρυξεν ἀμέσως δημοσίᾳ τὴν ἰσότητα ὅλων τῶν τέκνων τοῦ Μωάμεθ. Μετὰ μικρὸν δὲ ἀπήντησε πασᾶν ὅστις ἠρώτησεν αὐτόν· — Διατί ἔχεις ἐπαρχίαν ἐν ᾧ ἐγὼ ἔχω μόνον πολιν, καὶ διὰ τί ἡ κίδαρίς σου εἶναι ἀδαμαντοκόλλητος, ἐν ᾧ ἡ ἰδική μου ἔχει μόνον χρυσόν;

— Αὔριον, ἀπεκρίθη ὁ πασᾶς, θέλεις ἔχει καὶ τὴν ἐπαρχίαν καὶ τοὺς ἀδάμαντάς μου.

Καὶ ὁ πασᾶς ἦτο ὅλως χαρὰ, ὅτε λοχαγός τις εἶπε πρὸς αὐτόν·

— Διὰ τί σὺ μὲν ἔχεις στρατὸν, ἐγὼ δὲ μόνον λόχον· διὰ τί φέρεις χρυσὸν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐν ᾧ ἐγὼ μόναν μέταξαν;

— Αὔριον, ἀπεκρίθη ὁ πασᾶς, θέλεις ἔχει καὶ τὸν λόχον καὶ τὸν χρυσόν μου.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὑπολοχαγός τις εἶπε πρὸς τὸν λοχαγόν·

— Ἐν ὀνόματι τῆς ἰσότητος, θέλω τὸν λόχον καὶ τὰ παράσημά σου.

Καί τις ἱππεὺς πρὸς τὸν ὑπολοχαγόν·

— Θέλω τὸν βαθμόν καὶ τὸν μισθόν σου.

Καί τις πεζὸς πρὸς τὸν ἱππέα·

— Λάς με τὸ ἄλογον καὶ τὴν σπάθην σου, καὶ λάβε τὸ πυροβόλον μου, τὸ ὁποῖον εἶναι βαρύ.

Καὶ πάντες ἀπεκρίνοντο· — Αὔριον θέλεις τὰ λάβει. — Διότι ὅλοι ἤθελον νὰ γίνωσιν ἴσοι μὲ τὸν ἀνώτερόν των, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶσιν ὅτι ἔμενον ἄλλοι κατώτεροι αὐτῶν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες εἶχον ἀνώτερον, οὐδεὶς δὲ ἤθελε νὰ μείνῃ κατώτερος, ἠθέλησαν νὰ ὑψωθῶσι πάντες, ἐν ὀνόματι τῆς ἰσότητος.

Καὶ τούτων γινομένων τρομερὸς πόλεμος ἐμφύλιος ἐξήφθη· καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἀδύνατον νὰ συνεννοηθῶσι μεταξύ των, ἀλληλοσφαγοῦντο ὡς θηρία· οἱ νικηταὶ ἐμάχοντο περὶ τῶν λαφύρων τῶν ἡττηθέντων, καὶ ἡ ἀνισότης ἐγίνετο καταφανεστέρα μετὰ πᾶσαν νίκην.

Ἀλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν πτωχός τις ὑπηρέτης ὅστις εἶχεν ἐμμείνει εἰς τὴν θέσιν του, χωρὶς ν' ἀναβλέψῃ εἰς τὴν τῶν ἄλλων, εἶπε ταῦτα πρὸς τοὺς ἐκθρονισθέντας σουλτάνους, τοὺς γυμνωθέντας βεζίριδας, τοὺς καθαιρεθέντας πασάδας, τοὺς ἄνευ λό-

χων λοχαγοὺς, τοὺς πεζοὺς ἱππεῖς, καὶ τοὺς ἀόπλους πεζούς'

— Ἕκαστος ὑμῶν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν εὐτυχέστερόν μου· καὶ ὄντως ἐγὼ εἶμαι σήμερον εὐτυχέστερος πάντων. Γνωρίζετε δὲ διὰ τί; διότι ὑπάρχει προφήτης ἀνώτερος τοῦ ὑμετέρου προφήτου, εἰπὼν ταῦτα· « Ἡ κέδρος προστατεύει τὴν κορυφὴν τοῦ ὑσσώπου, καὶ ὁ ὕσσωπος τρέφει τὴν ῥίζαν τῆς κέδρου. Ἔχουσιν ἄρα ἀμφότερα τῆς ἀνάγκης ἀλλήλων, καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἰσότης. Θέλουσιν ὑπάρχει ἀεὶποτε πένητες μεταξὺ ἡμῶν, διότι ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Μακάριοι οἱ κλαίοντες ὅτι γελάσουσιν. Οὐαὶ τοῖς λαμβάνουσιν ἐνῷ ἔπρεπε νὰ δίδωσι· διότι εὐκοπώτερον ἐστὶ κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ.

Καὶ ὁ εἰπὼν ταῦτα προφήτης εἶναι ὁ Θεός μου, ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης σφραγισθεὶς διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ. Ὁ καθηγητὴς Κ. Παν Ἀντωνιάδης συνέστησεν ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου Ἐμπορικὸν ἐκπαιδευτήριον. Οὕτω πως ἐκπληροῦται ἡ εὐχὴ ἣν ὁ πολυμαθὴς συγγραφεὺς τοῦ διὰ τῆς *Πανδώρας* ἐκδιδομένου περὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἄρθρου, ἐξέφρασε περὶ τὰ τέλη τοῦ β' μέρους τοῦ ἄρθρου τούτου· διότι ἐν τῷ νέῳ τούτῳ καταστήματι, πρὸς τοῖς ἄλλοις μαθήμασι θέλει διδάσκεσθαι καὶ τὸ ἐμπορικὸν δίκαιον, καὶ ἡ διπλογραφία, καὶ ἡ Γαλλικὴ, καὶ ἡ Ἀγγλικὴ, καὶ ἡ Γερμανική.

Ὁ ἐδρυτὴς, γνωστὸς καὶ διὰ τὴν μάθησιν, καὶ τὸν περὶ τὰ καλὰ ζῆλον αὐτοῦ, ἐξέδωκε *Κανονισμὸν*, ὁρίζοντα καὶ τὰ περὶ μαθημάτων καὶ τὰ περὶ μαθητῶν, ἐξ οὗ ὁρίστα οἰωνιζόμεθα περὶ τῶν καρπῶν οὓς θέλει ἀποφέρει τὸ *Ἐμπορικὸν ἐκπαιδευτήριον*. Εἰς τοῦτο, καὶ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκπαιδευτήριον τοῦ Κ. Γ. Παπαδοπούλου ἂς στέλλωσιν οἱ γονεῖς τὰ νεαρὰ τέκνα των, καὶ οὐχὶ εἰς λύκεια. ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ὡς εἰς τὸ ἐν Μελίτῃ τοῦ *ἁγίου Ἰουλιανοῦ*, ὅπου καὶ τὰ πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ τὰ πρὸς τὸ πάτριον δόγμα, καὶ τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοὺς κίνδυνεύουσι.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ.

—o—

« Je n'ose prononcer son nom : il y a là un son douloureux ; mais la larme brûlante, qui maintenant silonne ma joue révèle les pensées profondes qui habitent dans le silence de mon coeur.

BYRON.

Φεύγουν αἱ ὧραι, τὰς μετρῇ ἡ κλαίουσα ψυχή μου·
Παρέρχονται, ὡς σβύνεται τοῦ κώδωνος ὁ ἦχος
Τὸ βράδυ εἰς τὰς στενωπούς.
Ὁ λόφος πνέει ἄρωμα ἀγρώστιος καὶ θύμου,
Μόνον ἐκεῖ μὲ ὁδηγεῖ βαδίζοντ' ἀνησύχως
Ὁ πολυπλάνητός μου ποῦς.

Ἱστάμενος σιωπηλὸς εἰς βράχου γυμνοῦ νῶτα
Εἰς οὐρανοῦ περιπλανῶ τὸν κυανόχρων θόλον
Περίλυπα τὰ ὄμματα.
Μαραίνονται τοῦ λυκαυγοῦς κ' ἐκπνέουσι τὰ φῶτα·
Ἓν ἄστρον ἐπιφαίνεται μακρόθεν φεγγοβόλον
Μὲ μειδιῶντα χρώματα.

Μ' ἐκείνην συναντήθημεν τὸν παρελθόντα μῆνα
Ἐκεῖ εἰς τὸν ἀνθόστρωτον κατήφορον ἓν βράδυ·
Κ' ἐνῷ ἀόρατον πτηνὸν,
Εἰς τὰς σκιὰς κ' εἰς τὴν σιγὴν τοῦ δάσους ἐκελάδει,
Τὰ ὄμματ' ἀπὸ δύουσαν λουόμενα ἀκτῖνα
Ἀνύψου πρὸς τὸν οὐρανόν.

Καὶ ὅτε ἀνεκάλυψε τὸν προσφιλῆ ἀστέρα,
Ἐκείνη, μὲ τὸν ἔδειξε, ἀπὸ τ' ἀγνά της χείλη
Φωνὴ ἐξῆλθε πάλλουσα,
Τοῦ κελαδοῦντος πετεινοῦ φωνὴ λιγυροτέρα.
Ἅτις μ' ἐκλόνει τὴν ψυχὴν, μ' ἐφλόγιζε, μ' ὡμίλει
Λυποῦσα καὶ αγάλλουσα.

Κ' ἐνῷ τὸ ᾆσμα ἤκουον, καὶ τὴν φωνὴν ἡ αὖρα
Εἰς τῶν πτηνῶν τὴν ἀκοὴν διέχυνεν ἡσύχως,
Θρόμβοι δακρύων διαυγεῖς
Τὰ ὄμματά της ἐξαφνα ἐθόλωσαν τὰ μαῦρα,
Καὶ πένθιμον προαίσθημα μ' ἐξύπνησ' ἐνδομύχως
Φθόγγος τοῦ στήθους της πνιγεῖς.

Καὶ ὅσους λόγους ἡ καλὴ μὲ εἶπε τότε νέα,
Καὶ ὅσα τὴν καρδίαν της αἰσθήματα γενναία
Διέσεισαν κ' ἐκλόνησαν,
Καὶ ὅσα τότε ὀάκρυα ἐχύθησαν, καὶ ὅσα
Ἐξέφρασεν ἡ ἔκστασις, ἡ λόπ' ἡ σιωπῶσα,
Καὶ ὅσα ἐκοινώνησαν

Αἱ ἀπὸ πῦρ οὐράνιον ψυχαί μας θερμανθεῖσαι,
Τῶν φωτεινῶν ἐρώτων μας σὺ μόνος μάρτυς εἶσαι,
Ὦ ἄστρον μου ἑσπερινὸν,
Τὰ μυστικὰ αὐγάσματα μακρόθεν σελαγίζον,
Καὶ ὄνειρα ἐρατεινὰ τὸ βράδυ ἐνθυμίζον
Τὸν διαβάτην τῶν βουνῶν.—

Ὅλα παρῆλθον. Τὴν χαρὰν κατέφαγεν ὁ πόνος,
Καὶ τ' ἄνθη τῶν ἐλπίδων μας κατέστριψε συγχρόνως
Μετὰ ἀνοσιότητος
Ἡ πρόληψις, ἡ τὴν μικρὰν θωπεύουσα καρδίαν,
Καὶ μὲ ποτήριον γρυσοῦν κερνῶσα τὴν μωρίαν
Τῆς κρύας ματαιότητος.

Ἀλλ' ἡ ψυχή μου τῆς ἀγνῆς ψυχῆς της ἤδη πλήρης
Συγκενερωμένη εἰς ἑαυτὴν ὁρίζοντας μονήρεις
Καὶ ὑψηλοὺς περιζήτεῖ
Μὲ τὸ γλυκύ της ὄνειρον ἀρέσκεται νὰ ῥίῃ
Μὲ τῶν δασῶν τοὺς στεναγμοὺς ἰδοὺ αὐθῶς νὰ κλαίῃ,
Νὰ φρίσσῃ καὶ ν' ἀκινητῇ,

Ὡς εἰς τὰ ψιθυρίσματα τῆς αὔρας ν' ἀκροᾶται
Φωνὴ, ἥτις γαλήνιος εἰς οὐρανὸν πετᾶται
Παρηγορίαν πνέουσα,
Ὡς αἴφνης νὰ περιζητῇ ἐντὸς παρεκκλησίου
Μορφὴν, ἥτις ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου
Σιγῇ εἰς ὄναρ ῥέουσα.

Ἢ ὡς, ἐνῷ εἰς ἔρημον τὸ κῦμα παραλίαν
Κρυφοστενάζῃ, νὰ ζητῇ τὴν μυστικὴν αἰτίαν
Τοῦ φλοίσβου τοῦ περιπαθοῦς·
Ἢ ὡς νὰ καταπλήσσεται, ὅταν ἀστὴρ διάττων
Σβύνεται τόξον φλογερὸν ὁρμητικῶς χαράττων
Εἰς τῶν αἰθέρων τοὺς βυθούς.

Ἢ τέλος ὡς εἰς ἔκστασιν ἀγγελικοῦ ὀνείρου
Νὰ θεωρῇ εἰς πτέρυγας φερόμενον σαπφείρου
Τὸ πνεῦμα τὸ παρήγορον,
Ποῦ τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ ἀσπάζεται καὶ χαίρει,
Ὅτι ἐκεῖ ποῦ ἄχραντος ὁ ἔρως ζῇ τὴν φέρει
Μὲ πέτασμα ἐρηγόρον!

Ἰούλιος, 1850. Χ. Α. ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ.

—o—